

L A •
T O •

2026. január
XXXVII. évfolyam
1. szám

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Tiszteletbeli szerkesztő:

LÁNG ZSOLT

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

ANDRÉ FERENC

CODĂU ANNAMÁRIA

FISCHER BOTOND

SZABÓ RÓBERT CSABA

MOLNÁR ROZÁLIA

Tördelőszerkesztő:

SZŐCS KATALIN

Korrektor:

SZABÓ IMOLA JULIANNA

Borítóterv:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

Tipográfia:

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

ROSA BERBEL:

Templomfosztás; Túlélési kézikönyv fészekhagyóknak; A delphoi jósda; Soha, semmi, senki (Versek; Zahorecz Eszter fordításai) ■ 5

FEKETE VINCE:

Uncontacted Tribe; Close Reading; Tűzoltóverseny (Versek) ■ 9

KRUSOVSKY DÉNES:

Rage room (Novella) ■ 14

BORDA RÉKA:

A kilencedik évszak; Utakról; Homár (Versek) ■ 26

CSEH KATALIN:

Lépcsők; Randi; A szívgyógyásznál (Versek) ■ 30

BALÁSSY FANNI:

Charly (Regényrészlet) ■ 33

KESZTHELYI GYÖRGY:

Csúzli-évek; Szellemcsevegés; Megyünk rendre;
Jónás három napja (Versek) ■ 37

NAGY KINGA:

Versek a Delovári-ciklusból: Ártér; Gyolcs; Triptichon (Versek) ■ 40

DARVASI LÁSZLÓ:

A svéd mosolya (Novella) ■ 45

SZŰCS ANNA EMÍLIA:

eltörni mindent; nem hajlik (Versek) ■ 51

VAJDA BORÓKA:

Kohó; fekete advent; Apám helyébe; Apám helyében (Versek) ■ 53

ADORJÁN BEÁTA:

Kérlek, ne menj oda (Novella) ■ 57

FARKAS ARNOLD LEVENTE:

Minél tovább (Vers) ■ 62

ZSIGMOND SOMA:

Mons Sacer Pannoniae; Apám halászsapkájában;
A legyek halhatatlansága (Versek) ■ 66

VOLONCS ATTILA:

A bűvölők (Regényrészlet) ■ 69

SZONDY-ADORJÁN GYÖRGY:

Jelen; Hiány; Leképezés (Versek) ■ 82

SÉTATÉR

SUSAN SONTAG:

A művész mint példázatos szenvedő (Máthé Nóra fordítása) ■ 85

TÉKA

GUDOR NOÉMI:

Az idegenségtől a bennfentességig (Lőrincz Csongor –
Smid Róbert (szerk.): *A körzet poétikái. Tanulmányok*
Bodor Ádám életművéről) ■ 94

VARGA NÓRA-ERZSÉBET:

Az emlékezés topográfiája: haza és identitás
(Doina Gecse-Borgovan: *Haza: úton*) ■ 100

KLIKKREC

KÁROLYI CSABA – LÁNG ZSOLT:

Barnásnál másképp van (Barnás Ferenc: *Most és halála*
óráján) ■ 105

TALÁLT VERS

ADONYI NAGY MÁRIA:

Reggeli havazás ■ 109

NÉVJEGY

KRUSOVSZKY DÉNES ■ 111

TEMPLOMFOSZTÁS

(Saquear el templo)

A multság véget ért,
s már a ház sem volt a miénk.

Minden vendég magával vitte az ünnep
egy darabját, mintha egy-egy követ nyúltak volna le
egy pompás görög templom falából.
Láttuk, ahogy felszívódnak az első napsugarakkal.
Néha arcukhoz értek, s egyre sűrűbben léptek.
Az erdőben hangtalanul dől ki egy fa.
Nem hallotta senki. A fa nem is létezett.
Mi hova zuhanunk majd?

Itt hagytak minket a szabad ég alatt:
nincsenek falak, sem ház, sem kötődés
a dolgok iránt, amiket már nem birtoklunk.
A földre terítjük koszos abroszainkat,
és végignézzük, milyen csodás csendben
tűnnek el a szent helyek.
Senki a városban, senki az erdőben.

Kellene egy szó arra,
hogyan mit érez, aki utolsónak marad a házban,
miután már mindenki elment –
ezek vagyunk mi.

Úgy hívják: áhítat.

TÚLÉLÉSI KÉZIKÖNYV FÉSZEKHAGYÓKNAK

(Manual de supervivencia para salir del nido)

1. Beszélj többet a kelleténél. Bőségben születik a minőség.
Óvakodj mások csendjétől.
2. Úgy gyűjtsd a névjegykártyákat, mint ritka relikviákat.
Nem tudhatod, mit fednek fel.
3. Soha ne bocsáss meg annak, aki elfelejti a fontos dátumaidat.
Ne halmozz hanyag szerelmeket.
(Ezt a pontot tartsd észben!)
4. Ne színlelj szorongást vagy megbánást, ha te magad felejtess el fontos dátumokat.
Ne halmozz haragtartó szerelmeket.
5. Kéthavonta legalább egyszer kutass elfeledett tárgyak után.
Vajon még létrejöhet a felfedezés örömének fantomképe?
6. Tartsd számon a gyökereidet.
Ha kell, ásd fel a parkok földjét városias kezeiddel.
7. Ragaszkodj előítéleteidhez.
A dolgok mindig pont olyanok, amilyennek elsőre tűnnek.
8. Törődj a felszínnel.
Kerüld azokat, akik félnek a kirakatoktól.
A valós dolgok valódi belseje klausztofóbiát kelt.
9. Soha ne akarj végleg elmenni.
A búcsú szomorú és hazug.
10. Engedd be a fényt.
Hagyd, hogy beáradjon, és felébresszen.

A DELPHOI JÓSDA

(Oráculo de Delfos)

Delphoiban nem láttak semmit előre –
a jövő ott helyben született.
A jósdákban nincs jövőbe látás,
sem ciklikusan ismétlődő sejtelmesség,
egyedül a szikrázó, teremtmény hit.
Csillagfejtés, kristálygömbök és tarot,
száraz, ráncos tenyerek,
ugyanúgy működik az összes:

az eseményt mindig
a kép hozza létre.

Amikor azt mondom: holnap,
életre hívom magunkat.

SOHA, SEMMI, SENKI

(Nunca nada nadie)

„Soha, semmi, senki. Három szörnyű szó, főleg az utolsó.”
(Antonio Machado)

Vajon ez a sok ember közül
hányhoz térünk majd vissza
s hogy fogjuk hívni őket
vajon bennük is dúl-e a szörnyű
közös harag az élet idétlen
játszmái miatt
vagy ez a tünékeny
vágyott boldogság
ami átsuhan a parkokon és az ujjaink között

vajon a tér amin most osztozunk
más lesz-e és megváltozunk-e mi magunk is
talán még találkozunk de már idegenként
és nem emlékszünk majd a pillanatra
amikor együtt léptünk be erre a helyre
a szaxofon hangjára
az elveszett kisgyerekre aki a földön sírt
és a jelzőlámpák szép pillanatnyiséga
alatt elcsattant csókokra sem.

ZAHORECZ ESZTER fordításai

UNCONTACTED TRIBE

*„...mindent kockára tesszünk, új mintázatokat
hozunk létre anélkül, hogy tudnánk, valaha is
visszhangra találnak-e.”*

(Sophie Ristelhueber, francia festőművész)

Tanulmányai befejeztével mint
a példaképe maga is
misszionárius lett és Igazi
nagy kihívásra vágyott De
sem Mexikó sem Dél-Afrika
sem az iraki Kurdisztán nem
érdekelte Ő a tanításokat a
Sátán utolsó földi erősségébe

szerette volna elvinni Nem más-
hová mint az Indiához tar-
tozó Északi-Szentinel-szigetekre
Ahol egyébként sem értékes
ásványkincsek sem egyéb
a modern világ érdeklődésére
számot tartó javak nem talál-
hatók De ahol a világ talán

legnagyobb a külvilággal nem
érintkező őslakos csoportja
él a szentinelézek nagyjából
félezernyi fős törzse Amellyel
az ókor óta nem sikerült
kapcsolatot kialakítaniuk sem
a területet korábban birtokló
angoloknak sem az indiaiaknak

sem az antropológusoknak És...
legvégül: Neki sem... Össze-
kaparva minden vagyonát több
mint... vagyis nagyon sok pénzt
fizetett a környéket ismerő
halászoknak hogy megközelíthesse
azt a szigetet amelyet tilos volt
egyébként látogatni Neki

viszont kétszer is sikerült partra
szállnia Második alkalommal
már valamennyit kommunikált
is az ott élőkkel Ám végül is
visszavonult miután egy
bennszülött íjjal átlőtte a kezében
tartott tanításokat A harmadik egyben
utolsó látogatását pedig Nem

élte túl Feltehetően a szentinelézek
lenyilazták megölték felnyársalták
elhantolták és hogy hol van
pontosan azóta sem lehet tudni...
Teste azóta sem került elő...

CLOSE READING

A város felé megállíthatatlanul
közelítő ostromgyűrű elől a képtár
kincseit tehervagonokon elszállították
azonban a növényteni intézet polcain
sorakozó százhuszezer fémdobozzal
bennük a föld terméskincsével
a világon egyedülálló botanikai
gyűjtemény őrzőinek egyre
kétségbeesettebb könyörgése ellenére
sem foglalkozott senki a központban...

A két személy- és egy nyitott teher-
vagon amit végül a növényteni
intézet száz tagja számára az utolsó
pillanatban felkínáltak a fővárosból
csak annyira volt elég hogy az *utasok*
az összesen százhusz tonna magból
a fejenként engedélyezett két-két kilo-
grammos kézipoggyászban nagyjából
száz különböző növényfajta magjait
magukkal vigyék az ostromlók

azonban elfoglalták a városból kivezető
utolsó vasútvonalat is bezárult
a kör a menekülők vissza kellett hogy
forduljanak a teljesen körülzárt
városba a korábban hátramaradt
személyzet tagjaihoz így maguk
szervezték meg az épület gyújtó-
bombák elleni védelmét is amikor
valamelyik eltalálta a tetőt ők oltották
a tüzet már mindenhol éhen halt

embereket lehetett látni a városban
minden állatot elfogyasztottak
beleértve a kutyákat és a galambokat
is kiürültek az élelmiszerkészletek
teljesen ami a magbankot is veszélybe
sodorta mert a magok jó része
ehető volt plusz a sok millió kiéhezett
rágcsáló is ostrom alá vette az
épületet ezért hát valóságos háborút
vívta a patkányokkal de az

alkalmazottak mindenáron meg
akarták őrizni a gyűjteményt
összesen tizenkilencen haltak éhen
vagy fagytak halálra az intézet

dolgozói közül volt akire az asztalánál
ülve találtak rá holtan és amikor
lefektették az ujjai közül azok a mandulák
kerültek elő amelyeket halála előtt
katalogizált ha megette volna őket
akkor talán életben marad...

TÚZOLTÓVERSENY

A focipályán tartották a rendezők
ragaszkodtak hozzá hogy jó helyen
sportos körülmények között legyen
lemhény esztelnek kurtapatak béla-
falva és polyán maga a rendező falu
csapatai jöttek el vasárnap délelőtt
a kicsimise után a gyermekmozi előtt
és a falusiak a közönség ilyenkor
amikor valami történt a falujukban
egyébként hosszú hónapokig semmi
ha csak azt a néhány focimeccset
nem számítjuk amit a helyi csapat
játszott itthon és kapott is ki azokon
menetrendszerűen természetesen
egyéb esemény híján lelkesen jött
rohantak másztak akadályokon
ugrottak át a szíjas napbarnította
kőművesek asztalosok ácsok és
egyéb mezőgazdasági munkások
tömlőt gurítottak bábura céloztak
a vízszaggal miközben hárman-
négyen lélekszakadva pumpálták
hozzá egy piros szekérből a borvíz-
pataka vizét aztán felálltak szépen
sorban mint az iskolában a hő-
szaggatók győztesek és a vesztesek

mindannyian megdicsérte őket a
polgármester elvtárs mondta nekik
hogya tulajdonképpen mindenki nyert
most az is aki veszített ő is nyert és
hogya a pártunk és hogya az államunk
és hogya ceauşescu béke és ilyesmik
mert békében jók voltunk akkoriban
és szocializmusban és kommunizmusban
is ahová még nem is igazán jutottunk el
de nemsokára ott leszünk és ott minden
teljesen szép és jó lesz és ott álltak
a hősök mind törölgették a homlokukat
alig várták hogya vége legyen az ünnepnek
hogya egy-egy kortyocskát utántöltsenek
a folyamatos délelőttinek egy-egy sört is
flékenyt satöbbi egyenek szokás szerint
meg is részegedjenek még a kommunizmus
előtt a már jelen levő aranykorban ceauşescu
elvtárs és a nép dicsőségére hazamenjenek
s ámen...

RAGE ROOM

Benzinről szó sem volt. Abban a furcsa, citromsárga fényben, ahogy beállt a roncstelep autószállítója, rögtön valami rossz érzés kerülgetett, bár lehet, hogy ezt csak utólag gondolom így. Akárhogy is, egy afféle öregasszonyt, amilyen én vagyok, tulajdonképpen észre sem vesznek ezek az olajos képű fickók. Nem mintha tényleg öreg volnék, de az ő mércéjük más. Jönnek a szakadt kantáros nadrágjukban, és se szó, se beszéd, rakják lefelé a kocsit. Hiába integetek már az udvar másik végéből, hogy nem oda kellene, simán hátat fordítanak. Mire odakocogok hozzájuk, a kocsi már lent áll a foltos betonon. Hát nem jó itt is, Marika, néz rám vigyorogva a legidősebb. Jól tudja, hogy nem így hívnak, ezzel is csak heccelni akar. Nem ülök fel neki, nyugodt maradok, amennyire tudok, mondom, akkor legalább húzzák kicsit előrébb. Azt lehet, bólogat, és úgy kezd babrálni a csörlővel, hogy közben ki sem veszi a szájából a cigit. Szép, hosszú hamurudat egyensúlyoz az orra előtt, azt nézem. Itt jó lesz, Tibor, szólalok meg aztán, az arca se rezzen, pedig nem is Tibor a neve. Az autószállító ajtajából előhúz egy csíptetős alátétet, azon van a szerződés, amit szignálnom kellene. Ezt ő mondja így, én meg egy kurta vonást billentek a lap aljára, mintha az volna az aláírásom. A segédei közben a kocsi mellett állnak, és úgy tesznek, mint akik súlyos kalapácsokkal verik szét éppen a karosszériát. Még a csapások hangját is megpróbálják utánozni, bimm, paff, reccs, ilyeneket sziszegnek, mint a gyerekek. Nagyra nőtt, bélpoklos kölykök ezek, és már mindörökké azok is maradnak. Amúgy szép a kocsi, amit hoztak, egy tűzpiros Opel Astra. Vagyis valaha tűzpiros volt, de az is lehet, hogy meggy színű, majdnem bordó. Bármelyik is, van valami fenyegető abban a színben, amilyenné vált. Miután elmegy csörögve a roncstelepes kocsi, körbejárom, megvan-e mindene. A két visszapillantó, a lökhárítók, a szélvédő, az ablakok, ha ezek sértetlenek, és az abroncsokban is van levegő, akkor a célnak már biztosan megfelel. A színét a megrendelő választotta, ez egy feláras szolgáltatás, nem is olcsó igazán, de sokan kérik. Azt mindig elmondjuk, hogy árnyalatokban lehet különbség, de bármit meg tudunk oldani. Eddig erre még nem volt panasz.

Mielőtt a roncstelepesek beállítottak volna, odabent rendeztem el a szobákat. Egy régi üzemcsarnokot bérelünk, a főnököm találta, fogalmam sincs, hogyan, de tényleg fillérekért sikerült kivennünk. Egy finommecha-

nikai vállalat telepe volt ez régen, aztán vagy harminc évig itt állt üresen. Különbén jó helyen van, nincs messze a belváros, mégsem zavarunk senkit. Egyik oldalon szelektív hulladékgyűjtő üzem van mellettünk, a másikon egy bezárt gépkölszönző, hátul meg a zsidó temető fala keríti le a területet. Nem sokan vannak erre, akiket bosszanthatna a zaj. A benti helyiségek közül csak a várót meg a mosdót újíttottuk fel, a többinek úgyis mindegy. Szóval a kishozobában állíttgattam fel szépen sorban az üres üvegeket, amikor meghallottam a roncslepepesek kocsijának a hangját. Hamarabb jöttek, mint ahogy megbeszéltük, különben odakint vártam volna őket. Ezzel is szívatni akartak nyilván, tudták, hogy egyedül vagyok. Ha a főnököm autója kint parkolt volna, biztos nem teszik le a kocsit, amíg meg nem beszéljük, hogy pontosan hova kell. Szépen felraktam az üvegeket, a sor elejére a vékonyabbakat, kisebbeket, aztán néhány alacsony, de vastag falút középre, a végére meg a legkeményebbeket. A viszkisüvegek szólnak a legszebben, ha telibe találják őket, és mire eljutnak hozzájuk a vendégek, általában már az önbizalmuk is megjön. Ebben a kishozobában kezdenek a csapatok, ez afféle bemelegítés csupán, a következő teremben vannak a nagyobb tárgyak, monitorok, mikrosütők, asztali számítógépházak, aztán a csarnokban állnak a hűtők, tévék, mosógépek. Külön kérésre biciklit is tudunk hozni, de volt már, aki babakocsit rendelt. Az mondjuk épp egy csapat nő volt, arról magyaráztak, hogy tejapasztó bulit tartanak. Addig ilyesmiről nem is hallottam.

A legtöbben ennyire fizetnek be, vagy mert sajnálnak efféle szórakozásra többet költeni, vagy mert félnek, hogy ennél nagyobb dologgal nem bírkóznának meg. Sokan szülinapi ajándéknak kapják ezt a programot, és arra bőven elég, amit a benti termék nyújtanak. Előfordult az is, hogy tízéves gyerekeknek rendeztek zsúrt, aztán már a mikrohullámúnál be kellett neki segíteni. A hűtőt végül az apukák intézték el, miközben a kölykök már rég kint falták a tejszínes kivitortát. A legkomolyabb szint nyilván az autó, egyrészt drága is, másrészt nem is olyan könnyű, mint ahogy sokan hiszik. A filmekben gyorsan szétkapják őket pusztá kézzel a szupererős hősök, aztán jön a nagy csodálkozás élőben, hogy mégiscsak keményen meg kell dolgozni egy rohadt szélvédővel is. Céges csapatépítők kedvelt eleme ez, állítólag tényleg segít összekovácsolni a munkatársakat, levezetni a benti feszültséget, új lendületet nyerni valami nagy projekt előtt. Meg még fiúcsapatok szoktak jelentkezni rá, idősebb haverok fizetik be tizennyolcadik szülinapjára a banda ifjoncait, vagy meglelt férfiak jönnek össze valami kamaszos hecc reményében. Egyszer találkoztam egy ötvenes csapattal, kicsit pocakosak, kicsit kopaszok voltak, beültettek egy guminőt a vezetőülésbe, és a fejére

ráragasztották egyikük exnejének a fotóját. Így ünnepelték a válóper végét. Különben nagyon udvariasak voltak.

Nem vagyunk minden nap nyitva, nem lehet csak úgy véletlenszerűen beesni hozzánk. Muszáj időpontot foglalni, hiszen nekünk is elő kell készíteni mindent, és ha komoly kuncsaft jelentkezik, speciális kérésekkel, bizony napokig eltart, mire összeállnak a dolgok. Meg hát a takarítás is sok időt igényel, pláne, ha egyedül kell csinálnom. Nem azt mondom, hogy nem fizet ki rendesen a főnök, de ennyi pénzért mégsem fogok minden nap üvegszilánkokat seperni meg szétvert tévéket emelgetni. Az, hogy melyik nap jönnek a piros autóért, már előre be volt írva a naptáramba. Reggelinél még egyszer ránéztem a honlapunkra, nem jött-e lemondás, és mivel nem jött, ahogy megittam a köményteaamat, elindultam, hogy minden készen álljon, mire a vendégek megérkeznek.

Mielőtt idekerültem, szamojédokat tenyésztettem egy tanyán, de annak aztán elég csúnya vége lett. Pedig eleinte úgy tűnt, a kutyázás gyorsan megtérülő üzlet lesz. Egy barátnőm ajánlotta, hogy valamelyik ismerősének a szamojédjai lekölykeztek, de ők nem akarják megtartani a kicsiket, vegyem én magamhoz őket. Volt egy kis félretett pénzem, szembejött a tanyának a hirdetése, és úgy éreztem, végre összeállnak a dolgok. Korábban sosem volt nagy szerencsém az életben, de akkor meggyőztem magamat, hogy most aztán eljött az én időm. A kölykök mellett vettem még egy felnőtt kant meg egy szukát is, és elkezdtem velük találkozókra járni. Persze rögtön kinéztek, hogy biztos szaporító vagyok, hiába magyaráztam, hogy igazából még bele se kezdtem az egészbe. Már egyből az irigykedés meg a lenézés fogadott. Akkor basszátok meg, gondoltam, és inkább német oldalakra tettem fel a kölykök hirdetését. Csak egypár hét kellett, és máris bejelentkezett egy komoly vevő. Vagyis én azt hittem, hogy komoly. Talán tényleg az is volt. Azt mondta, rendszeresen elviszi a szaporulatot, ha úgy tartom a kutyákat, ahogyan megbeszéltük. Kényes volt a tisztaságra, a tápra, az oltásokra, de nálam minden rendben volt, szerintem csak azért bizalmatlankodott, mert magyar vagyok. Két-három alom után már szép hasznom lett, és a német is elégedett volt mindennel. Az állatorvos húzódozott csak, de miután egyre vastagabb borítékokat kapott a bonbonosdobozba rejtve, ő sem kérte magát sokáig. Azért néha kimentem csak úgy, kutya nélkül egy-egy szamojédos találkozóra, hogy lássam, mit tudnak a nagyokosok. Semmivel sem voltak szebb kutyáik, én meg majd belehaltam, hogy ezt nem tudom rendesen a képükbe vágni. Aztán persze mégis eljárt a szám, az év szamojédja díjátadó után a parkolóban beszéltem a nyertesnek, hogy szerintem csúnyán kunkorodik a

kiskutya farka. Az a hülye nő meg olyan dührohamot kapott, hogy kis híján rendőrt kellett hívni. Meg is fenyegetett, hogy elintéz egy életre, de én akkor még csak röhögtem rajta. Aztán valahogy mégis megtaláltak, egyre többször láttam idegen kocsikat a tanyám körül, ismeretlen hívások kezdtek érkezni, végül az oldalaimat is le kellett törölnöm, mert kommentben mocskolódtak. De addig nincs semmi baj, gondoltam, amíg a német rendesen jön. És jött is, szerencsére, csak hogy valaki kifigyelhette, mert a következő alkalommal, épp, mielőtt megérkezett volna, éjjel összerondították a kenneljeimet. Kivágták a dróthálót, felborogatták a vízestálakat, szemetet meg disznószart szórtak a kifutóra. A hülye kutyák persze belehemperegtek, hiába sikáltam őket másnap, messziről büzlött a bundájuk. Próbáltam elmagyarázni neki, hogy valaki ki akar baszni velem, de a német egyre csak a fejét csóválta, *dasistüberhauptnichtgut*, dünnyögte, aztán úgy vette át a kölyköket, mintha hibásak lettek volna. Az utolsó részletet sohasem fizette ki. Pár nap múlva felhívott az állatorvos, hogy többet ne menjek hozzá, és a nevét is felejtsem el. Hiába takarítottam ki a kertet, hiába raktam fel új drótot, a rá következő éjjel kezdődött minden előről. Sírva átkoztam magam, hogy nem bírtam befogni a pofám. Volt olyan reggel, hogy arra léptem ki az ajtón, valaki egy zsák kutyaszart szór a küszöbömre. A következő alom ráadásul tele volt selejtes kölykökkel, alig akartam hinni a szememnek. Csupa kis szörnyszülett, a görbe lábaikkal, kiálló fogaikkal, kajla fülükkel úgy festettek, mintha albinó denevérek volnának. Tudtam, hogy senkinek nem kellenek majd, hátravittem őket a kert végébe egy zsákban, és addig püföltem bömbölve a vastag vásznat egy lapáttal, amíg teljesen lapos nem lett. Az anyjuk, mint egy őrült, ott visított a hátam mögött, napokig nem bírtam a szemébe nézni. Hogy ezt vajon ki videózta le és miért, már nem is volt erőm végiggondolni. Egyre csak meredtem a telefon képernyőjére, amikor viszontláttam a jelenetet. Néztem a görnyedt nőt a lapáttal a kezében, és képtelen voltam elhinni, hogy ez valóban én magam vagyok. Egy névtelen levélben aztán meg is fenyegettek, hogy fel fognak jelenteni állatkínzásért. Menekülnöm kellett, a megmaradt párt bevittem a szomszéd falu szélén lakó kutyás cigánynak, még pénzt sem kértem értük. A tanyát hónapokig árultam, lopva jártam ki, nehogy valaki ott találjon, végül mélyen ár alatt vitte el egy környékbeli gazda. Nem ez volt az, amelyiken a kutyatelep működött, nézett körül, amikor odaértünk, de, bólintottam, erre kiköpött egyet, és bement a bementa annak az árnak a felét, amiről korábban a telefonban beszéltünk. Nem tehettem mást, el kellett fogadnom.

És akkor eszembe jutott, hogy megkeresem a fiamat. Mert van nekem egy fiam valahol, aki talán nem is tudja, hogy létezem. Lehet, hogy az új szülei el sem mondták neki, hogy valaki más hozta világra, úgy él ott velük, hogy fogalma sincs. Néha mondjuk furcsa álmai vannak, idegen karok ölelik, siratják, elfúló hangon dúdolnak neki altatódalt egy sötét szobában, aztán felébred, úgy képzelem, és nem érti, mi volt ez az egész. Olyasmire is emlékszik, amiről fogalma sem lehet. Okos fiú biztosan, talán szép is, hiszen valaha én is az voltam. De az se baj, ha egy buta kis hörcsög, ha egy tömzsi szakmunkás, egy tetovált rocker, egy bikanyakú biztonsági őr, mit bánom én, felőlem szkinhed is lehet, akkor is az enyém. Húszéves múlt idén, a születése napját számontartom, ha megünnepelni épp nincs is nagy kedvem. Majd ha megtalálom, ez is másképp lesz, gondoltam akkor, és gondolom azóta is, mert nem olyan könnyű ám egy elveszett gyerek nyomára bukkanni. Hát többek között emiatt jöttem végül is vissza Pestre, miután a paraszt fintorogva kifizette a tanyámat. Találtam egy kis lakást a Lenfónó utcában, lealkudtam a kauciót, aztán elkezdtem előlről mindent, még egyszer.

Elképzelésem sem volt, hogy a Rage Room mit jelent, de akkor már minden hirdetésre jelentkeztem. Félttem, hogy elfogy a tanyapénz maradéka is. Dolgoztam egy darabig egy benzinkúti büfében, aztán egy kínai boltban eladóként, hordtam szórólapokat, és pultosnő is voltam, igaz, nem sokáig. Kiderült, hogy a részeg, nagypofájú férfiak túl gyorsan kiborítanak. Mondjuk sejtettem én, hogy így van, mégis arra gondoltam, hátha tudom türtőztetni magam, de nem ment. Volt ott egy visszajáró pasas, aki a harmadik unikum után mindig ugyanúgy kekeckedett velem. Menjek már hozzá feleségül, rendre így kezdődött, aztán hogy az is elég, ha a szeretője leszek, egy idő után menetrendszerűen előhúzott pár gyűrött kétezrest, hogy na akkor legalább a csöcsömet mutassam meg. Csöcse van az öreganyjának, vágtam rá, erre megsértődött, és arról kezdett hadoválni, hogy ha én az ő asszonya volnék, így meg úgy tanítana jó modorra. A végén már a csuklómat szorongatta, és láttam rajta, ha tehetné, máris orrba verne. Egyszer rám is emelte a kezét, akkor lett elegendő. Tarkón csaptam egy üres söröskorsóval, hogy úgy csúszott be a pult alá, mint akinek hirtelen zselévé vált az összes csontja. Persze hogy engem rúgtak ki azonnal. Szóval Rage Room, néztem a hirdetést néhány nappal később, megbízható asszisztenst keresnek, mi baj lehet belőle?

A fiam persze nem lett meg, hiába mentem el a kórházba, ahol megszülettem, még a recepciónál sem jutottam beljebb, és egy ápoló olyan fenyegető tekintettel méregetett, miközben előadtam a kérésemet, hogy attól kezdtem

félni, a végén még ott fognak, bedugnak a pszichiátriára. Bejelentkeztem egy alapítványhoz is, egy kis fiatal, orrkarikás csaj nézett rám elkerekedett szemmel, hát ilyesmiről ő még nem hallott, mondta, aztán valami jogsegélyszolgálatról kezdett magyarázni, meg ilyen kérvényről, olyan beadványról, hasogatni kezdett tőle a fejem. Én csak egy esélyt szeretnék, motyogtam, egyetlen, árva e-mail-cím is elég, pár sort hadd írjak neki, aztán ha nem akar válaszolni, úgy is jó. Hadd próbáljam meg legalább, ennyit kérek csak. Szinte gyerek voltam én is akkor, magyaráztam, fogalmam sem volt, minek mennyi tétje van, ezért bűnhődjek egy életen át? Jó, lehet, hogy a végén felesleges volt felemelni a hangom, elismerem. Erre már az orrkarikás is beszigorodott, ez nem így működik, mondta, aztán félrebillentett fejjel bámulta, ahogy vergődöm még egy sort előtte.

A főnököm, aki akkor még csak a leendő főnököm volt, egészen megörült nekem, amikor beléptem az irodájába. Már ha azt egyáltalán irodának lehet nevezni, hogy a csarnok sarkába felállított egy IKEA-s asztalt, és arra fektette a laptopját. A magamfajta korán őszülő, nehéz csípőjű nőknek nem szoktak ilyen látványosan megörülni. Csupa húszéves mitugrász jelentkezett eddig, bökte ki, ezeken rögtön látni, hogy csak szórakozni akarnak, nem dolgozni. Megvontam a vállam, az én fiam is talán efféle mitugrász lehet, gondoltam, és próbáltam nagyon megértően mosolyogni. Alig akartam hinni a fülemnek, amikor elmagyarázta, hogy miről is fog szólni ez a hely. És van, aki ezért ennyi pénzt kifizet, kérdeztem. Ó, hogyne volna, mondta magabiztosan, nem is kevesen, Angliában láttam, hosszú várólistáik vannak az ilyen kluboknak. Aztán bevezetett a kisterembe, és a kezembe adott egy baseballütőt. Addig ilyet csak a filmekben láttam, onnan ismertem fel rögtön. Mit csináljak vele, néztem rá tanácstalanul. Ott az a kenyérpirító vagy az a vízforraló, mutatott végig rajtuk, esetleg a grillsütő, csapja szét mindet, ne fogja vissza magát. Hát igen, eleinte magázódtunk, ami ugyancsak jólesett. Lassan felemeltem az ütőt, és lesújtottam a kenyérpirítóra. Mi volt ez, kiáltott fel a leendő főnököm, hát nem ilyen asszonynak gondolom én magát, ne finomkodjon! Jó, suttogtam, aztán magam elé képzeltem a kórházi recepcióst meg az ápolót, és éreztem, hogy rögtön megfeszülnek az izmaim. A pirító úgy szakadt darabokra, mintha valaki egy rúd dinamitot dugott volna bele. Összeszorítottam a számat, az orrkarikás kiscsajra gondoltam, és egy következő csapással a vízforralót törtem ripityára. A grillsütő sem tartott ki sokáig, fejben próbáltam felidézni az összes diszpécser, az összes titkár-nő, az összes asszisztens hangját, akik így vagy úgy, de mind elzavartak, kiröhögtek, hülyének néztek, rám csapták a telefont, amikor a fiam ügyé-

ben eljutottam hozzájuk. Úgy csépeltem a baseballütővel az asztalon heverő felismerhetetlen törmelékhalmozatot, mintha soha nem akarnám abbahagyni. Végül a leendő főnököm hangja térített magamhoz. Azt hiszem, most már érti, miről van itt szó. Értem, bólintottam zihálva, boldogan, a bizakodás váratlanul kipattanó csírájával a homlokom mögött.

De a benzin tényleg nem az én ötletem volt. Miután tehát elvánszorogott a csarnok elől a roncsstelepesek autója, visszamentem, hogy befejezzem a benti termék előkészítését. A kisasztalon szépen sorakoztak az üvegek, átmentem a következő helyiségbe, felsöpörtem gyorsan, aztán a raktárból elkezdtem kihordani a kiválasztott holmikat. Ezek kértek egy hagyományos, képcsöves tévét, szerencsére volt hátul vagy tíz darab, kiválasztottam egy szép Grundigot. Kértek még hűtőt és mikrosütőt is. Nyilván a hűtő volt a legnehezebb, de a gurulós békával azt sem volt nehéz a helyére vinni. Egy nagy, dupla ajtós Caddyt állítottam be nekik, nem is volt öreg példány. Ebből is látszik, hogy manapság sehol nem gyártanak már időtálló gépeket. Amint odabent végeztem, a csarnok elé húztam a hosszú vizesztömlőt, és a kocsimosófejjel körbesikáltam az Astrát. Nem az volt a cél, hogy ragyogjon, ugyanakkor észrevettük a főnökömmel, hogy szeretik a vendégek, ha az autó, amit kapnak, minél inkább hasonlít egy használatban lévő járműre. Ha nagyon feltűnő rajta, hogy roncs, az elveszi az emberek kedvét. Az elején belefutottunk párszor, hogy túlságosan lerobbant kocsikat rendeltünk, aztán mindig magyarázkodni kellett a kuncsaftok előtt. Egyikük mondta így, és ez a mai napig a fejemben van, hogy olyan ember nincs, aki ne fantáziált volna még arról, hogy szilánkosra veri a szomszéd kocsiját. Egyszóval olyanok kell lennie a mi autóinknak is, mintha csak véletlenül parkolta volna ide őket valaki. Ehhez hozzátartozik, hogy meglegyen minden fontosabb alkatrészük, a belsejük tűnjön épnek, és amennyire még megoldható, csillogjanak tisztán. A másik dolog, amin mindenki szokott fantáziálni, hogy egy haragosának kiszúrja a kerekét. Éppen ezért nem szabad, hogy a prédaautónak eleve leeresztett gumijai legyenek. Ma már ezekre a szempontokra nagyon ügyel a főnököm a kiválasztásnál.

Körbementem tehát a kocsit, aztán beültem az árnyékba a teás termoszommal szusszanni egyet. Nem sokkal később megjött a főnököm, hozta a szendvicseket, rágcálnivalót meg a behűtött italokat. Ez is a szolgáltatásunk része volt, hidegtál, rágcálnivaló, aprósütemény, üdítő, energiaital, volt egy lista a honlapunkon, amiről válogatni lehetett. Alkoholt nem adtunk, vagy hivatalosan legalábbis nem, de azért elég sok kuncsaft igényelte, hogy legyen sör, viszki, unikum, jéger, ha lányok is jönnek, becherovka, esetleg baileys.

Ilyenkor a főnök aláíratott egy külön papírt velük, hogy az ittasan elszenvedett sérülés nem a mi felelősségünk, aztán beszerzett mindent, amit kértek. Most is így volt, egy nagy, vashordóból eszkábált italtartóba öntötte épp a tört jeget, miközben én a dobozos sopronikat dobáltam ki egy kartonból. Hányan lesznek, kérdeztem, amint az utolsó darabot is a jég alá csúsztattam. Hatan vagy heten, egy ember bizonytalan. Bólintottam, aztán odaálltam a tálalóasztal mellé, hogy szép sorban kirakjam a téliszalámis kenyereket.

Egy anya annál nagyobb bünt nem követhet el, hogy lemond a gyermekéről. Hányszor hallottam ezt, és persze sosem mertem közbeszólni, hogy nem olyan egyszerű ez azért, mint ahogy az emberek elképzelik. Nem, csendben maradtam mindig, és ez most már így lesz életem végéig, azt hiszem. Legalábbis akkor, ha nem találom meg a fiamat, mert ha megtalálnám, neki azért mégiscsak elmondanám, hogy igazából szerettem őt, olyannyira szerettem, hogy odaadtam valaki másnak. Aki nem megy keresztül ilyesmin, talán sosem értheti ezt meg, de az én fiam megértené, tudom, hogy bizonyos helyzetekben nincsen a lemondásnál nagyobb szeretet. Az ügyintézőket meg asszisztenseket leszámítva, akikkel kénytelen voltam elbeszélgetni, egyes-egyedül a főnököm tudott róla, hogy a fiamat keresem. Egyszer pakolás közben váratlanul nekem szegezte a kérdést, hogyhogy nincsen neked gyereked? Akkor már tegeződtünk. Igazán jó anya lehettél volna, tette még hozzá kissé sajnálkozva. Van egy fiam, vágtam rá, magam sem értem, miért. Ezt még sohasem mondtad, nézett fel értetlenül, mint aki képtelen eldönteni, csak viccelek, vagy valóban ez a helyzet. Van bizony, egy húszéves nagyfiam, csak épp a születése óta nem láttam. A főnököm felegyenesedett, letette a kezében tartott füttyölős palackokat, amiket az akkori vendég rendelt be. Örökbe adtad, kérdezte döbbenten, örökbe kellett, feleltem, de meg fogom találni. Miért keresed, vonta fel a szemöldökét. Igen, suttogtam, évek óta őt keresem. Hát akkor sok sikert, dörmögte, és megragadta a következő pálinkás palackot.

Végül ez a műszak is ugyanúgy indult, mint az összes többi. Megállt két taxi a csarnok előtt, és kiszállt a kocsikból egy csapatnyi izgatott alak. A főnököm széles gesztusokkal üdvözölte őket, mintha régi ismerősök volnának, aztán rámutatott a betonplacon álló Opelre, és cinkos vigyorral kijelentette, íme az áldozati bárány, de aztán ne bánjanak vele kesztyűs kézzel. A program egy rövid eligazítással indult, amire érdemes figyelni, miért kell a védőöltözet, milyen eszközök közül lehet választani, és mik azok a gyakori hibák, amiket érdemes elkerülni. Van idő bőven, magyarázta a főnök, nem kell kapkodni, élvezzék ki az esemény minden percét, garantálom,

hogy ilyen élményben nem sűrűn lesz részük. Odabent is körbevezette őket, felsorolta, mit mivel érdemes lezúzni, hogy például az üvegekre felesleges rámenni a szöges acélbuzogánnyal, azt tartogassák a végére. Célszerűbb sorban haladni, az elején használják a kisebb vascsöveket, a baseball- meg a golfütőt, vállalkozó kedvű hölgyek a nagy nyújtófát is kipróbálhatják, meg fognak lepődni, mi mindenre képes. Aztán jöhet a fészítővas, a nagyszemű lánc, a csákány. Mindezzel együtt természetesen szabad kezet kapnak, amit elmondott, vegyék csak afféle jótanácsnak. Rögtön felszisszentek az első sörösdobozok, a főnök elindította az előre megbeszélt aláfestő zenét, és kezdődhetett is a muri. Meglepő talán, de hát én már sokszor láttam ezt, mindenestre megint a nők voltak a kezdeményezőbbek. Négy srác, olyan húsz-harminc közöttiek meg két, valamivel még fiatalabbnak tűnő lány volt ebben a csapatban, és mint mondták, még valaki csatlakozni fog, csak ő nem tud itt lenni az elejétől. Az egyik csaj, egy kis filigrán szőke aztán nem tojázott tovább, lehajtotta a védőmaszk plexijét, és első lendülettel szétcsapott egy borosüveget. Szokás szerint a legelső szilánkos roppanást ezúttal is hangos üdvrivalgás fogadta.

A főnököm ekkor félrehívott, és a halántékát vakargatva magyarázta, hogy el kell mennie, mert a kisebbik gyerekének aznap van a zeneiskolai vizsgakoncertje. Fuvolázik a drágám, mondta, miközben a kisteremben újabb üveg durrant szét, a nyomában elégedett kacajok és egzaltált visítások visszhangzottak. Östehetség a tanára szerint, tette hozzá, mindent csinálj úgy, ahogy szoktuk, rendben? Bólintottam, és kicsit összebb húztam magamon az overallt. Sokszor átmentem már ezen, nem számítottam meglepetésre, habár azt tudtam, hogy oda kell figyelni, mert könnyen át tud csapni a rombolás katarzisa afféle önpusztító örvénybe, ami már a résztvevőkre is veszélyes lehet. Ilyenkor érdemes szünetet tartani, felkínálni egy kis harapnivalót, lehalkítani a zenét, kiterelni a csapatot egy cigarettára. Valahogy megakasztani az őrzöngés spirálját, hogy aztán kicsit visszább lépve újra lehessen indítani az egészet. Ezek jól nevelt fiataloknak tüntek, a másik lány, nem a szőke, ez inkább vörösesbarna volt, azt mesélte, hogy valami startupnál dolgoznak, azt fejlesztik együtt, de őszintén szólva egy szót sem értettem abból, amit az applikációjuk felhasználásáról magyarázott. Inni egyébként rendszeren ittak, sört meg tátrateát főleg, a lányok pedig zsubrovkát tonikkal. Én már jó ideje egy korty alkoholt sem bírtam legyűzni, de azért értettem még, hogy mire jó ez az egész. Miközben a régi tévét gypálták a vascsövekkel, egy Demjén-válogatás ment a hangszóróból, nyihogva röhögtek, ahogy a *Jégszív* ritmusára dörrentek a csapások a készülék oldalán. A hetedik résztvevő

akkor futott be, amikor épp nekiálltak a hűtőgépnek egy hosszú spajsszerrel. Addigra már sötétedni kezdett odakint, nem is láttam, hogy mivel érkezett ez a srác, merről jött, egyszer csak ott volt, azzal a furcsa hátizsákjával, a többiek meg rögtön a nyakába ugrottak. Miután a barátai ráadták a védőruhát, azzal kezdte, hogy lehajtott egy felest, és valami különös harci kurjantást hallatva akkorát vert a feszítővassal a hűtőre, hogy rögtön leszakadt az ajtaja. Tulajdonképpen abban a pillanatban megéreztem, hogy baj lesz. Felkapcsoltam odakint a reflektorokat, hogy minél előbb a kocsí felé tereljem őket. Általában nappali világosban jönnek a csoportok hozzánk, de kérésre, ahogy ebben az esetben is, tudunk esti programot szervezni. Ennek külön hangulata van, a LED-ekkel bevilágított kasztnin a horpadásoknak, a töréseknek, a szakadásoknak egészen sajátos textúrája szokott lenni.

Miközben kivonultak, a zene a retró cincogásából átváltott mélyebben lüktető technóra, aztán a rombolás és az alkohol hatása alatt úgy ugrálták körbe a kocsit a fiatalok, akár egy ősi indián törzs tagjai a zsákmányállatot. A Robi az ilyen, tetszik látni, lihegte a fülembe a barna kiscsaj, teljesen örült, nem lehet vele mit csinálni. Az új fiú a kocsí tetején ordítva pörgette a láncos buzogányt, aztán a szélvédő közepébe csapott egy akkorát, hogy az rögtön szilánkjaira pattant szét. Az egész az ő ötlete volt, magyarázta megint a barna, ő ragaszkodott ehhez a helyhez, most már értem is, miért. Közben előkerült a kihegyezett betonvas lándzsa is, a szőke csaj diadalittasan azzal dőfte agyon egymás után a kocsí gumiabroncsait. Robi, forgattam magamban, ha én nevezhettem volna el a fiamat, biztosan nem Robi lett volna. Ezen sokat gondolkodtam az évek során, hogyan hívjam őt, minek nevezzem, hogyan becézzem magamban. Képtelen voltam eldönteni, végül is névtelenül maradt bennem, egyszerűen csak a kisfiam volt, ennél pontosabb megszólítást nem találhattam neki. Közben felnéztem erre a Robira, aki egy bunkós végű doronggal épp az anyósülés ajtaját amortizálta felismerhetetlenre. Végül is nem olyan rossz név ez, Robi, Robika, Robesz, meg tudnám szokni, azt hiszem. Ez a gyerek alig tartott szünetet, néha a lányok odavittek neki kuncogva egy-egy újabb felest, ő meg közben a védőruha alatt titokzatos módon megszabadult a pólójától. Úgy domborodtak az izmai, mint valami külvárosi Mauglinak. Ha hirtelen fűszoknyában ugrott volna elő, talán azon sem lepődöm meg. Egyértelműen róla szólt már a buli, de nem úgy tűnt, mintha ez a többieket zavarta volna, éppen ellenkezőleg. Amikor a vezetőoldali ajtót is leverte, a szőke kiscsaj a nyakába ugrott, és hosszan lesmárolta. De hiszen az előbb még a barnával csókolózott, néztem értetlenül, és elkezdtem kételkedni abban is, hogy ezek valóban céges

munkatársak. Közben a főnököm írt, hogy minden rendben van-e, gyorsan bepötyögtem neki a választ, a terv szerint halad az este, aztán aggódva néztem körül.

Egy-egy tízkilós kalapáccsal két fiú döngette épp a motorháztetőt, a barna lány egy kis fejszével dolgozott a műszerfalon, a többiek a háttérben ittak, a szókét meg Robit viszont nem láttam sehol. Beszaladtam a csarnokba, de ott nem volt senki, csak törmelék és üvegszilánk mindenütt. Megnéztem a női és a férfi mosdót is, de üresek voltak. Kilestem az iroda ablakán, a betonplaccon álló roncsra irányított reflektorok fénykörén túl, a szelektív hulladékos cég raktárának a falánál valami homályos mozgást vettem észre. Mintha a zene ritmusára hullámozott volna, ezek emberek, hunyorogtam, mit csinálnak, táncolnak? Aztán megértettem, hogy mit látok. Elöntött a keserűség, mint az állatok, gondoltam, a gyomrom is émelyegni kezdett. Lesütöttem a szemem, kissé előregörnyedtem. Csak nem fogok hányni, futott át rajtam, de már öklendeztem is. Aztán mikor felnéztem, nem mozdult semmi, képzelődtem volna, az nem lehet. Csoszogva indultam ismét az autó felé, de még ki sem léptem a csarnokból, amikor megéreztem az orrfacsaró bűzt, és egyből rohanni kezdtem. A LED-ek pengeéles fényében a ripityára zúzott kocsi körül ugrált a félmeztelen Robi, már a védőruha sem volt rajta, és egy kannából benzint locsolt a roncsra. Megőrültél, ordítottam rá, azonnal hagyd abba! Ne idegeskedj, anyukám, kiabált vissza, nem lesz semmi baj! A többiek sikongva, hörögve biztatták, tudomást sem véve arról, amit kértem. Anyukám – tudom, hogy csak azért mondta ezt nekem, mert hozzá képest egy öregasszony voltam, de akkor is. Megint görcsbe rándult a gyomrom. Ne csináld ezt, kisfiam, kérlek szépen, szinte szűkülve, elcsukló hangon könyörögtem neki. Egy pillanatra megállt, láttam, zavarba jön, aztán bedobta a kannát a bokrok közé, és tett egy lépést hátra. Kérlek, ne tedd ezt velem, sikítottam, és láttam még, hogy egy egész skatulyányi gyufát lobbant lánggra. Aztán már csak az a mély, barlangi dörrenés, ahogy a benzin lánggra kap. Mást nem hallottam, elsötétült minden.

Az irodában tértem magamhoz, a földön feküdtem egy pokrócon, a lábam egy kis hokedlire volt feltámasztva. A főnököm hunyorgott rám a gurulás széken ülve, ne állj fel, mondta szigorúan, nehogy megint elszédülj. Fémes, égett szag csavarta az orrom, bizonyára a fintoromból olvasta ki, mi járhat a fejemben. Nincs semmi baj, suttogetta, ami azt illeti, elnézést szeretnék kérni. Miért, pislogtam fáradtan. Az utolsó pillanatban megbeszéltem ezzel a gyerekekkel, hogy felgyújthatják a kocsit, szívta meg az orrát a főnököm, jó magas extrát ajánlott érte, csak a nagy rohanásban elfelejtet-

tem szólni. Robi, motyogtam, Robika. Igen, ő hívott fel, hogy rosszul letél, folytatta a főnököm, nagyon aggódott érted. Aggódott-e, kérdeztem. Persze, megijedt, hogy valami nagy baj van, megígértem, hogy írok neki holnap, ha jobban vagy. Megvan a címe, emeltem fel a fejem, de rögtön a fültövembe hasított a fájdalom. Hogyne volna, mosolyodott el a főnököm, hát azon keresztül intézte a foglalást. Elfordítottam az arcom, és szorosra behunytam a szemem. Megvan a címe, ismételt meg magamban, és éreztem, hogy lassan oldódni kezd tagjaimban a zsibbadás.

A KILENCEDIK ÉVSZAK

A köd rátelepszik a városra,
a horizont új horizontot rejt maga mögött.
Kihordani téged épp annyi, mint hinni,
hogyan kibontakozik előttem a helyes irány.

Minden lélegzetvétel nehezebb,
mint az előző. A járdán lihegve
senki sem tudja, mit cipelek.
A póznák, a kutyák, az eldobott zacskók
körbeállják nehézkes lépteimet,
mint a falu az anyákat,
akik a befagyott utcán
húzták maguk után a részeg férjüket.

Utamat nem mérföldekben mérik,
hanem álmatlan éjszakákban,
kirakat előtt megálló pillanatokban,
amikor az ing széthasad deréktájt,
és a test olyan idegen, akár a távoli szigetek,
amelyekről az emigráló apák meséltek,
mielőtt végleg elnyelte őket a tenger.

Ez a has, amelyben hidak és alagutak nőnek,
mint a házomlás, átrajzolja a térképet,
és ahol sima volt az út, oda tigriscsíkot rajzol.
Azt, aki eddig voltam, lassan elnyelik a rétegek,
de nem szűnök meg: ha néhány lépést tesz a város,
vagy ha még kövérebbé válik a köd, felsóhajtok.

A fájdalom, igen, a fájdalom elkerülhetetlen,
mint ez a fátyolos idő, mint az építkezési balesetek,
mint a férfiak hiánya, de valóban megtanít hinni,

hogy a világ nem végtelen, és megedzi a lábat,
hogy elzarándokoljon a pereméig, ahol kipukkad a has,
és belátható utcák születnek.

UTAKRÓL

Valahányszor elképzelem,
ahogy elfolysz belőlem,
kezem hasam felé kúszik.

Minden harmadik nő hordoz egy titkot.
Összekulcsolták kezüket a mosdóban,
törölközőket hajtogattak kétségbeesetten,
miközben a vér szabálytalan mintákat rajzolt
a fehér csempére.

A veszteségedben könnyű lenne eltévedni.
Megrajzolhatnám a térképet:
ott, ahol a fájdalom a legmélyebb, a legélesebb kanyar,
ott, ahol a némaság kezdődik, az út kettéágazik.

Tenyerem most gömbölyű dombon pihen,
alatta sejtek szaporodnak, osztódnak, dalolnak.
Őrzöm és félem ezt a csodát,
mert tudom, vékony a határ
a vakhit és a tisztánlátó veszteség között.

Minden nő, aki szembenézett az ürességgel,
nővérem lett. Testük emlékszik akkor is,
ha a szájuk felejt.
Mint földrengés után a házakban,
ott rejtőzik bennük a repedés.

Most, hogy itt hordom a lehetőséget magamban,
az elveszett gyermekekhez imádkozom.
Minden nap győzelem a bizonytalanság ellen.
Talán ezért simulok el, mint tenger vihar után,
minden reggel hálás vagyok a hányingerért.
Élsz, élsz, mondom magamnak.
És ez épp elég.

HOMÁR

B.-nek

Szép, piros vagy, akár egy tengeri homár.
Látlak a részeg évszakokban; dértől pergő bőr,
nyártól naplemente színű arc –
pedig épp hogy elindultál felém.

A fenyegető szél ropogósra vakarja a hátad.
Átszeled a köhögő makói hagymaföldet,
a fuldokló szegedi pálmafa-sétányt,
a vásárhelyi piac ráncos betonját,
majd unottan összekocogtatod ollód:
számodra természetes a táj,
mint a bokrokban megtelepedő afrikai legyek.

De ez csak a képzelet.
Mindketten tudjuk, hogy a fantáziánál
csak az ember törékenyebb.
Valójában kihordalak, megszüllek,
és a világ épp annyit változik,
hogy hozzászokjunk a cápák közelségéhez.
Aztán felnősz: a tavasz és a nyár összeolvad,
és az állatok, a sivatagi róka, a leguán és a kolibri
egy kontinenssel arrébb költözik.

Egy nap, talán húsz év múlva,
az ablakból kilesve végignézed,
ahogyan a szomszéd macskáját sakál falja fel.
És tényleg, üzened majd nekem,
mi lehetne ennél is természetesebb.

Önzőség helyet adni neked,
majd naiv szeretettel a tengerbe,
ebbe a képlékeny égboltba engedni téged,
amikor a zátonyok, a kikötők és a homokpartok
már nem illeszkednek ránk.
Hová futsz majd, kicsi homárom,
ha a tenger pocsolyává szűkül alattad,
és a tiszta víz a gazdagok torkát mossa?

Látni fogod, a táj nélkülünk is elbírja a változást.
A nap feljön, lemegy, rügyek nyílnak a paneleken,
és a lakások állottan ásítanak.
Kibújtunk anyánkból, majd fáradtan
belebújunk a föld sötét, csontos,
műanyag-pettyezte hasába.
Ezt is látom, nem csak a te szép, piros arcod –
és nem félek.
A kiságyad, a zoknid, a csörgőd;
lehorgonyoznak bennem egy darabig,
hogy aztán – micsoda önzőség, tényleg –
megdermeszd számomra a pusztulást.

LÉPCSŐK

Félek a lépcsőktől, összeszorul a gyomrom,
amikor felfelé megyek vagy lefelé jövök,
minden lépcsőfok közelebb visz a rémülethez.
Azért költöztünk földszintre, mert a szüleim
egyre nehezebben viselték pánikrohamaimat.
A harmadik emeleten laktunk, és lift
sem volt a tömbházban. Néha azt álmodom,
hogy végtelen számú lépcsőt kell megmásznom,
de soha nem érkezem meg, már lihegek a fáradságtól,
és sírva is fakadok, anyám biztat, hogy ne
álljak meg, csak menjek bátran, ne nézzek
vissza, egyszer csak vége lesz, én tudom,
hogy soha nem lesz vége, de nem mondom ki,
s akkor, leizzadva a szorongástól, felébredek.
Valamikor rengeteget olvastam, angolul is
folyékonyan beszéltem, ma már nem jutnak
eszembe egyszerű szavak, kifejezések.
Olvadni még mindig szeretek, főképpen
meséket, tréfás történeteket, néha verseket is.
Jó, hogy most nem kell lépcsőket másznom,
csak ritkán, álmomban, az még kibírható.
Van, amikor úgy érzem, hogy bennem vannak
a lépcsők, belém költöztek, legszívesebben lift lennék,
de nem lehetek, nincs működési engedélyem.

RANDI

Tudod, mit kérek a Jóistentől?
Szerezzen nekem egy lányt, akivel
randizhassak. Milyen legyen az a lány?
Magas, vékony, hosszú barna hajú,
barna szemű, folyton mosolyogjon,
akkor is, amikor szomorú, és szeressen
engem úgy, ahogyan én fogom szeretni őt.
Kézenfogva sétálunk majd a parkban,
és mindenféléről beszélgetünk, néha
puszilózunk, nyáron fagyizunk, télen
megcsodáljuk a karácsonyi vásár fényeit,
aztán mindenki hazamegy a saját lakásába,
a szüleihez, másnap vagy harmadnap
újra találkozunk, addig is arra
a találkozásra várunk. Mindez soha
nem fog megvalósulni, kiáltasz rám,
nézz már magadba, hiszen arra is
képtelen vagy, hogy kenyeret
meg tejet vásárolj a sarki boltban.
Mikor sor kerül arra a randira,
akkor nagyon boldog leszek, hevesen
ver majd a szívem, sápadtságnak
nyoma sem lesz az arcomon, s a
szemeimbe különös, titokzatos fény
költözik. A mesének akkor lesz vége,
mondod hangosan nevetve, mert kettőnk
közül te vagy az ép, a normális.

A SZÍVGYÓGYÁSZNÁL

Életében először ment szívgyógyászhoz,
mert érezte, hogy valami nincs rendben.
A várószobában kevesen voltak. Hamarosan
szólították. Túlságosan szaporán ver a szíve,
jegyezte meg a doktor, a vérnyomása is magas,
ez már hipertónia, felírom a gyógyszereket, amíg él,
rendszeresen kell szednie, megértette?
Csoda, hogy eddig nem kapott agyvérzést
vagy infarktust, én húsz éve szedem a
vérnyomáscsökkentőket, tette hozzá
az asszisztensnő. Most felöltözhetsz, aztán térjünk
az anyagiakra. Egy hónap múlva visszavárom
felülvizsgálatra. Vigyázzon magára és a szívére,
pihenjen rendszeresen, sétáljon nagyokat,
és kerülje a stresszes helyzeteket, alkoholt
egyáltalán ne fogyasszon, ha eddig dohányzott,
mondjon le róla. Elkészönt, majd kilépett az ajtón.
A várószoba addigra már megtelt, minden széken ültek.
Az utcára érve elhatározta, hogy nem száll buszra,
gyalog megy hazáig. Útközben megvásárolta
a gyógyszereket, összesen hatfélét.
Eddig legfeljebb csak vitaminokat szedett.
Otthon elérzékenyülve dőlt végig az ágyon,
szívére tette a kezét, és álomba szenderült,
mint a lombhullató erdők Szent András havában.

CHARLY

Feldobja az oldal. Felismerem az alakot az indexképen. Megrémít az algoritmus, konteók cikáznak át az agyamon. Múltkor telefonnal a halántékom alatt aludtam el, talán a mesterséges intelligencia gondolatátvitelre is képes. A gondolatok az én ágyamban, és az én fejemnek látásai megháborítanak engem. Itt van, egyetlen kattintásnyira.

Megfontoltan mozdul a mutatóujj a touchpaden, a kurzor a feliratra siklik, a képek ütemesen pörögnek. Felharsan a derűs, heroikus dallam, a kitarított főcím sárgán virít, német arcokon szemérmes mosoly. Megüti a fülem a bemondónó joviális hangja. Fényképezte Jürgen Lenz, rendezte Helmut Förnbacher. 7802george időt, fáradságot és tárhelyet nem sajnálva töltötte fel az összes epizódot, sorrendbe rakta, és az aktuális részekhez rövid ismertetőt rendelt. A videók alatti kommentekben hálálkodnak, köszönik a kikapcsolódást.

Néhány napja magamra maradtam a házban. Az elhatalmasodó csendben neszekre volt szükségem: reccsenő parkettára, kattanó kilincsre, nyikorduló ajtópantra. A konyhától indultam, lassú, ütemes léptekkel szeltem át az L alakú épületet, a szobák ajtajában megálltam, mintha bársonykötél feszülne a küszöb felett, akárcsak a múzeumokban, és hátratett kézzel vettem szemügyre a házat. Előtér, anya szobája, az én szobám, kamra, folyosó, zongorás szoba, tisztaszoba, fürdőszoba. Amióta nem vagy, mindig ugyanarra jutok: túl nagy. Három generációnak épült. Most három generációnyi nő lézeng a kiürült térben.

Az utolsó helyiség a hálósobátok. A helyeden kispárna. Az első hetekben látni véltem rajta a fejed nyomát, akkor még tele volt az orrom a halálozód után maradt édeskés illattal. Az asztalról hiányzott a gyógyszer porítására használt mozsár, a padlásra felkerült a dekumatrac. Átléptem a láthatatlan kötélre, megálltam az ágy túloldalán, szertartásosan végigsimítottam a plédet, leültem. A tükröződő képernyőt bámultam. Két évet ugrottam vissza az időben.

Anyá dolgozik, mama a boltban, hogy kiszellőztesse a fejét. Ketten vagyunk a házban, laptoppal az ölemben ülök az ágyon, melletted. A billentyűk sortűzszerű ropogása zavar, időnként rám sandítasz, kezedet az idegen tárgy felé lendíted. Lecsukom a gép tetejét, a szakdolgozat várhat. Elége-

detten nézel magad elé, győztél. Felcsendül az ismerős dallam, megjelenik a várt főhős a színen. *Charly – Majom a családban.*

Charly, valamint a pelenkareklámokban megjelenő kisbabák: ezekre csillan fel a szemed. Elmosolyodsz, olykor az ujjad is felemeled, mutatod, hogy ott van, oda kell nézni. A polcon verseskötetek, bibliakiadások, zeneelméleti könyvek, a lemezgyűjteményben Beethoven, Bach, Mozart. Händel *Messiás*-nak borítója elszakadt a sok hallgatástól. A harmónium rekeszében ének-kari könyvek, kották, a kedvenc daraboknál kitörve a gerincük. A képernyőn Charly egy befőttesüveggel küzd, te pedig derűsen figyeled. A paplan felett pihentetett jobb kezed hatnyolcados ütemre reszket, a flanel és a bőr találkozására súrlódó hangot ad.

Tudom, hogy ott vagy valahol. Széttárom az ujjaimat, végigfuttatom tekintetem az élvonalon, a hüvelykujjam körmét a mutatóujjam begyébe mélyesztem. Érzem, hogy én is itt vagyok. Mostanában csak ez jár a fejemben. Hogy be vagyok zárva ide. A szövetek még feszesek, ruganyosak, a neuronok még alázatosan továbbítják az információt, aztán egy reggel valamiféle üzemzavarra ébredek, és a testem fokozatosan megfojt, magába zár.

Kukucs! Most látsz, most nem látsz. Ha látsz, én is látlak. Ha nem látsz, én sem látlak téged. A tekintetedre ereszkedő opálos fátyol általában csak néhány kivételes pillanatra száll fel. Tudom, hogy ott vagy valahol, ezért eleinte lesben állva várom a villanást a szemedben. De amint kitisztul a pillantásod, könnyek gyűlnek a szemzugodba. Eleinte megkérdezem, mi a baj. Fáj valamid, éhes vagy, kényelmetlen a párna, innál pár kortyot? A szád engedetlenül remeg, az izmok elugranak a szavak elől, ezért biztos, ami biztos, megsimítom a homlokod, megigazítom a párnát, hozok pár falatot, szádhoz emelem a poharat. De nem marad abba a sírás. Nézel rám, és zokogsz. Soká értem meg, miért. Azután már nem akarom látni a villanást többé, inkább nem akarlak látni téged.

Kétezer-tizenhat őszén, az ópusztaszeri skanzen parkolójában szakadt rám a felismerés, hogy valami megváltozott. Hárman álltunk körbe, néztük a nadrágon esett foltot. Váltóruha nincs, megszáradni sem fog egyhamar a kora őszi időben. Említette a doktor úr, hogy a műtétet követően apróbb balesetekre lehet számítani, de hogy éppen ott, éppen akkor? Megsemmisülten álltál az autó mellett, lesütötted a szemed. Mama pánikba esett. Száz-harminc kilométert utaztunk, és most forduljunk vissza? A táskába túrt a slusszkulcsért, de anya megállította. Előkapta a kalaptartóra hajított pulóvered, átfogta a derekad körül, és féloldalasan megkötötte. Megvizsgáltunk minden szögből. Jó lesz, nem látszik, nyugtattuk egymást, de te már meg

is feledkeztél a foltról. Egy kisgyerek totyogott a parkolón át, és megállt az autónk végében. Tágra nyílt szemmel nézett téged. Integetté neki, mire ő göndören felkacagott, és kitért karral tett néhány lépést feléd. A szülők arcára rosszallás és aggodalom ült ki. Mama a válladra tette a kezét, nehogy közelebb lépj a kicsihez. Az apuka gyorsan felkapta a gyereket, és arrébb sétált. Mamával és anyával összenéztünk. Anya elpakolta a vizespalackokat, mama lezárta az autót, én beléd karoltam. Elindultunk a jegypénztár felé, és többé nem említettük a dolgot.

A műtét nem hozta meg a várt eredményt, nagyjából egy év múlva szakorvosi javaslatra felírták az első pelenkacsomagot. Mielőtt elindultunk az imaházba, megálltál az előszobátükör előtt, forgolódtál, figyelted, átüt-e a nadrágszöveten a vonala. A nyári melegben is képes voltál zakót húzni, hogy minél többet takarjon. Aztán idővel megszoktad, belesimult a mindennapokba. Amikor egyre nehezebbé vált az öltöztetésed, mama nem kínlódott a nadrággal, csak felrángatott rád egy pelenkabugyit. Ekkor már nem mertünk egyedül hagyni, mert, bár az izmaid többnyire mereven tiltakoztak a szokványos mozdulatsorok ellen, néhány kiszámíthatatlan pillanatban a régi erővel lendült a lábad, kifordultál az ágy szélére, és meghazudtolva a nehézkes reggeleket, felegyenesedtél a matracról, majd felfedezőútra indultál. Megvizsgáltad a dohányzóasztalt, a virágmintás tapétát, a harmóniumot, a vitrin mögötti nippeket, és hümmögtél. Hol vagyunk?, kérdezted. Hol volnánk? Otthon, feleltem. Nevettél, hitetlenkedve ráztad a fejed. Fel-le rángattad az egyik kilincset, belecsimpaszkodtál. Hol vagyunk? Otthon, ismételted. Hümmögve kinyitogattad a ruhásszekrény ajtajait, megráztad a nagy fikusz egyik gallyát. Hol vagyunk? Nem válaszoltam. Te szobáról szobára totyogtál, a pelenka esetlenül lógott rajtad, én pedig szorosan a nyomodban lépdelttem. Jární felejtettünk. A két szár már nem vágott a húsodba, lötyögött az összeaszott combodon. A te ritmusodban tettem az egyik lábam a másik után. Ha valaki énutánam akar jönni, tagadja meg magát, és vegye fel az ő keresztjét, és kövessen engem. Bizalomjáték haladóknak: bíztam az erőmben, hogy meg tudlak tartani. Az én erőm erőtlenség által végeztetik el. Nem tudtalak, elterültünk a padlón. Próbáltam tompítani az esést. Felállni nem tudtál, felhúzni nem tudtalak, tehetetlenül feküdtünk egymás mellett: két Gregor Samsa. Kezed láthatatlan kapaszkodó után kutatott, a levegőt markolászta. A kézközépcsontok rájárában véraláfutások rajzolata, helyenként a bőr finom szemcsékben hámlott. Rajtad polipropilén, cellulózrostok, abszorbens polimerek, polietilén: soha le nem bomló szövetek. Az elnehezült

üleprész jelezte, hogy időszerű a pelenkacsere. Vártunk. Nyugtattalak, hogy nemsoká jön a segítség.

Két éve történt azon a délutánon, amikor ketten maradtunk. Mindig jelen időben pereg előttem. A múlthoz le kell zárulnia a cselekvésnek, de én napról napra újraélem. Azon a délutánon, amelyen te az ágy bal, én pedig a jobb oldalán foglalok helyet, Charly ismét kalamajkába keveredik. Beszökik az egyik gyerekszobába, lehuppan az íróasztalhoz, tollat ragad, és előránt egy füzetlapot. És akkor meglátok valamit a görcsösen markolt tollszárban, az üres tekintetben, az óvatlan és szakadozott mozdulatsorban. A gondolat megszületik, és nem tudom semmissé tenni. Ott dagad kettőnk között, szétfeszíti a szobát. Meglátom benne azt, aki lettél. És előnt a szégyen, amiért elárultalak.

Keszthelyi György

CSÚZLI-ÉVEK

Hihetetlen, hogy épp te vagy az,
szomszéd, Gellérttel, koronával,
gerincoszlopod akár a
zulukafferek méretes bökője,
gyomrod bőre a hátad.
Köhögő-röhögő görcssel
örülök beléd, mesés nyomor,
és el is hitetem magammal,
hogy általad nőttem ekkorára.

Acélhidakról elmélkedem,
rét közepére nyomott átkelőkről,
átballag rajtuk egy tusrajz,
lavírozott sípcsont és bakancs,
az agy sáncái varrnak rá talpat,
fűzik likaiba a cölöp kötelét.
Így alakít arcára a helyzet,
a csúzli-évek, a csíz-napok,
kavicssal, dallamokkal.

2024. március 27.

SZELLEMCSEVEGÉS

Magába húz a pitvar,
a kamrában nyú tenyész,
merev az ész,
a szív is földszagú,
kopogat, köszön a csenevész,
nyugatszín, demó halál,
a szívar leég, a kompót savanyú.

Csak ne volna ez az illaberek,
a feltápáskodott fogas,
amelyen kopott napszakok csüngenek,
mint füttyös kedvű halálraitéltek.
Ó, te negédes, buja lármafa,
te vattacukor, ti hol?
Ordas veszteség, hintaág,
lovak és rozsdás szegek.

MEGYÜNK RENDRE

Megyünk rendre, katonás rendben,
átszökönk színek, szavak sorompóin,
lám, a deszka ugyanúgy, mint a füzetlap
bemutatja áldozatait.
Örülök néha, akár az örült,
hogy nem sajognak bennem az igazságok,
hogy kéretlen vendégként soha
nem fogyasztok idegen sorsokat.

Van az úgy, testvérem, félhomály-magányban,
hogy azt hiszem, elhúzzák a nótám
a következő percek vagy napok,
aztán mint a zuhany, peregve eláztat
egy cirkalmas dátum, azután még egy,
hideg sortüzek folynak a csapból is,
a lelket mosdatják, a test ugyanúgy
sáros halomban hever vagy mozog.

Van az úgy, mondom, hogy beleégsz
a fogaid közül kiszűrődő
okádékízű gyűlöletbe, van az úgy,
hogy már a csókok zamata sem érdekel.
Felemelem a szíved, Istenen könnyíték így,

az albérlőn, aki naponta mosdat,
aki szolgál, és mint az öltöztető
eligazítja farsangi szmokingodat.

JÓNÁS HÁROM NAPJA

Három az igazság, mondá Jónás,
jól informáltan a rácsok megett,
aztán rágyújtott, s leverten
mustrálgatta a fogak bordázatát.
Ninivében mit sem ér a gyónás,
könnyelte el, majd elszenderedett.

Ha á-t mondasz, jön a fogorvos,
elmélkedett a gyerekkorán,
és eszébe jutott a Korán,
meg hogy Jób adott, de inkább kapott.
Kecske, káposzta úgyis marad,
legyintett, és lenyelt egy apró halat.

Szél fuvatlan nem indul,
üzente ki a mély setéségből,
lett is az ssszonnyal nagy hajcihő,
jó rab is farban lazul,
jött a válasz, s a cet rásercintette
Jónást az eretnekekre.

VERSEK A DELOVÁRI-CIKLUSBÓL

ÁRTÉR

Kár a gőzért – gondolta Delovári, és
visszafordult. Azelőtt számolatlan
lépést tett általában irányváltás előtt,

de most tudatosan rögzített a fejében
minden egyes mozdulatot. – Három, négy –
majd odaért a liszteszsákokhoz.

Nehéz rakomány – szentségelt, de
szentségelt bárki, aki arra járt.
Harmadik napja hánykolódtak a vízen.

Parancsra vártak, amit kiadni egyikük
sem mert. Delovári továbbhaladt – öt, hat, hét –
és arra gondolt, vajon mihez van joga.

Megállt néhány egérrágta, kiszakadt
zsák előtt, lehajolt, pergette kezében
az aranysárga kukoricaszemeket.

– Nyolc, kilenc – mégiscsak az aranyat
kell először, gondolta, és megkereste
a kapitányt. De ő faggatni kezdte, miért

és mi célból került erre a hajóra. Delovári
nem kertelhetett, beszámolt a madarakról és
arról, amit ott délen, a szárazföld belsejében látott.

– Tíz – mondta –, az arannyal kellene kezdeni
mégis. És ahogy ez elhagyta a száját, tíz kéz nyúlt felé,
és lökte bele a vízbe. A vihar csillapodni látszott.

GYOLCS

Végül gyolcsba tekertük a testet.
Esther és Khais tiszte volt a mosás,
velük mi nem érintkezünk.
A máglyát a parton raktuk meg,
de nem ahogy máskor szoktuk.
Építettünk köré egy derékig érő falat is kőből,
hogy el ne harapódzzanak a lángok.
A végénél raktunk egy toldást,
ne kelljen közel menni a testhez.
Itt gyújtotta meg Khulsikél,
majd öt lépést hátrált.

Nem énekeltünk szent zsoltárokat.

Némán néztük a tüzet, ahogy
fel-felcsapnak a lángok, majd elalszik mégis.
Többször kellett újragyújtani, végül
Khaist küldtük oda, amikor már elégett a toldás,
féltünk túl közel menni.
Khais háromszor próbálkozott,
negyedszerre tüzet fogott.

Észvesztve rohant a habokba, de a tűz
róla nem enyészett el.
Lángra gyúltak a víz felszínén
lebegő forgácsok is,
amelyeket a máglyáról vitt oda a szél.

És felbukott a nap a tengerhorizont mögül.

Sugarai megfestették a vizet.
Khais felordított, majd elveszett
a narancs ragyogásban.
Szörnyű csend kísérte.
A gyolcs alól felpislogott valaki.

*Gyolcsba tekertek. A néma Khais tudta,
hogy lélegzem még, mikor a parton
rám talált. Közel hajolt hozzám,
haja végigsimította a mellkasomat,
de szólni hang a torkára most se jött.*

Hűs szellő érkezett északról.

*A férfiak egy csoportban álltak, messze tőlem.
A nők ki se jöhettek, csak Esther és Khais
foglalatoskodott velem. Megmostak,
alaposan átdörzsölték a testem.
Olajjal és illatos balzsamokkal kentek,
de így is rajtam maradt valami a bélsár szagából.*

Senki sem tudta, hogy a cet gyomrából jövök.

TRIPTICHON

I. Khais

Amióta feltámadtam,
némán járom a tengert.
Térdig gázolok a habokban,
és szoktatom fülem
a szótlanság konok tételéhez.
Úszni nem merészkedem,
de csapkodom a vizet, és
néha elhiszem, hogy kihallom
a szólamokat a csendből,
amit Khais hagyott hátra
két levegővétel között.

Talán bolondnak hisznek,
elnézik nekem mégis,
csodalett idegennek,

ezt a néma mániát, ahogy
firtatom a felszíni fodrozást,
sodor-e erre, vagy felvet-e
a tengermélyi ringás
egy-egy elhullajtott darabot,
ami Khais testéből megmaradt.

Alkonyattájt, mikor már
alig állok a lábamon,
azt képzelem, hallom,
hogyan megszólal végre
a sok kis felfreccsenő hullám
és a habzó nyák, amit kiköp
magából a tenger.

II. Delovári

Már egy hete csak a tengert járja,
és nem érdekli, hogy én is itt vagyok.
Khais nélkül egyedül maradtam
egészen, pedig azt reméltem,
Delovári társam lesz a bajban.
Szótlán ténfergek a teendőim között,
azt sem tudom, hova kapjak hirtelen.

Szegény fejem, szoktatom magam
a hajnali sötétséghez, botorkálok
benne, mint valami kótyagos isten,
de a koromfekete éjszakák is
ébren találnak, talpon vagyok
reggeltől estig, alig állok a lábamon.

Eshetnék el, de valami felölel.
Fordulna ki kezemből a fazék, de
megóv mégis valami a forró vas
súlyától. Ha leragadna
a szemem gyomlálás közben,
felnyitja valami sejtelem, mielőtt

saját magamba vágok. Számolom
a napokat, amióta Khais odalett,
és mindig töltök bort az otthagyt
üres pohárba is.

A reggeli szellő a part felől érkezik.

Delovári rossz helyen keres.
Khais a levegő harmatcseppjeiben
vagy tán az esti tücsökzenében lehet.

III. Esther

most hogy nem vagyok ott
párnámat a fejed alá rakod
az esti fuvallattal ringatlak álomba
örökké rosszalvót
és számlálom a két lélegzetvétel
között elnyúló időt ahogy álmodban
egy kis nyugalomra lelsz

mit búsulsz Esther hát nem érzed
hogyan könnyítem meg
most is minden lépésed
ami akadályba ütközik
hogyan húzom félre a sűrű
bozót szúrós ágait utad elől
hogyan hárítom el a szemedbe
csapódó vad gallyakat
hogy gyenge nyakad
meg ne karcolódjon

Esther Esther
testvérem a bajban
mint mindig is
neked megsúgom
itt vagyok veled
ne félj

A SVÉD MOSOLYA

„Pazite, Snajper!”

– Kitalálsz? – kérdezi a lány, fölneéz a tankönyvből, ujjhegyét a bekezdésen tartja.

– Hát persze – mondja apa. – Majd fizetsz, mint a legutóbb – jólesően nevet. – Úgyis tudni fogom.

Játszanak, ahogy szoktak. Ha a lány veszít, a zsebpénzéből fizet. Ebből az apja soha nem enged, és a lány is tisztában van vele, hogy amikor játékra hívja a férfit, kockáztat. De ez a jó benne, nem?

– Egy kísérlet. A második már nem ér.

– Oké, egy kísérlet.

A lány lefordítja a könyvet, de nem engedi el, tartja, miközben az ablakhoz lép, a városát nézi, ami úgy lüktet, akár egy hatalmas élőlény. A Pinciano negyed, Aurelianus falaival. Villódzó fények, zöld foltok, sárga épületek, kavargó színek, pálmák és ciprusok, közel a Piazza del Popolo, a szeszélyesen kanyargó Tiberis. Nem messze tőlük a Villa Borghese, nagy zöld tüdő. Most egy másik várost lát, nem ezt a sok kupolás negyedet, amely délutáni napsütésben elvakítja a szemet, és fénynyalábjaival beragyogja a sugárutakat, hanem azt a másikat. Amit a kislány elképzel, ugyanez a város, csak kétezer évvel korábban volt. Hátranéz, a várakozó apjára pillant, akinek nincs sok ideje, tehát olvasni kezd a tankönyvből.

– Amikor besötétedett, kalapot vagy parókát húzott fejébe, és kocsmákba tért be. Együtt ivott az alacsonyabb rangú emberekkel, hangoskodott velük, ha összevesztek valami apróságon, verekedett, mint valami eszelős. Összevissza kóborolt a szűk utcákban. Belekötött a vendégségből hazatérő emberekbe, sebeket ejtett rajtuk, a törével szurkált, aki ellenállt, a csatornába lökte. Nőket molesztált, a férfiek kergették, agyon akarták verni, mert nem tudták, kicsoda. Üzleteket rabolt ki.

A lány abbahagyja, kérdően néz az apjára, visszalép az asztalhoz, rajta porcelánváza egy szál tulipánnal, leül.

– Nahát, nahát, melyik hülye lehet? – a férfi töpreng, tanácstalannak tűnik. A térképet az asztalra helyezi, a lány könyve mellé. – Passz, nyertél

– számolja a pénzt a fényes bőrtárcájából –, tessék. A kislány mosolyog, a pénzt az asztalon hagyja.

– Aztán fölgyújtotta Rómát – mondja.

– Ó, a csudába! – a férfin látszik, hogy megkönnyebbül. – A rohadék! Még álruhában is grasszált. Látod, erre már nem emlékeztem.

A kislány rendületlenül folytatja.

– Kiváltképpen fölbosszantották a kanyargós, girbegurba, végenincs utcák. Az ódon épületek ingerelték. A patina! Földühítette minden, ami régi volt, szép vagy kellemes, ami nem az ő keze munkáját dicsérte. Gyűjtogatni kezdett. Szolgái fáklyákkal járták a városrészeket, a gazdagok házait se kí mélték. Fölégette a városát. Amelyik épületen nem fogtak a lángok, mint az Aranyházon, azt hadigépekkel romboltatta le. Égtek a raktárak, a hatalmas könyvtár, lángoltak a templomok, egész Róma kísértetiesen világított, akár a lángra kapott Hold, miközben ő a Maecenas-toronyból csodálta a hét éjjelen át tartó pusztítást, és közben énekelt, fáradhatatlanul énekelt.

– Mit is? – kérdezi apa, ráncolva a homlokát.

– *Trója elestét*. Be is öltözött dalnoknak. Aranyszegélyű tóga, tudod.

– Ah, ja.

– Az utca tele volt halottakkal. Napokig nem lehetett hozzájuk nyúlni. Megtiltatta – mondja a lány.

– Rémes – szól a férfi.

– De tényleg, miért csinálta? – kérdezi őszintén a lány.

– Bomlott elme. Azt gondolta, vele kell kezdődnie mindennek. Hogy ami volt, méltatlanná lett az idők szavára – magyarázza a férfi, közben tesz-vesz. – Igazából nincs racionális ok. Az ilyen cselekedet ép ésszel fölfoghatatlan.

– Ha elmegy az eszem, meg fogom érteni? – nevet a lány, rázza a fejét, mint a bolondok.

– Pontosan. Akkor aztán világos lesz minden, kicsim.

Belép a társalkodóba anya, szinte röppen. Renáta mindig meglepődött, mennyire mássá képes változni. Anya tegnap nyüzött és kellemetlen volt, ma olyan, mint aki újjászületett. Pedig apa elmegy, elutazik vadászni. Éven te háromszor-négyszer elhúznak a haverokkal, apa így mondja, haverok, eléggé nagy fejesek, ilyenkor anya ideges. Apa két hete gyakorolt, a lövészklubba járt, azt mondta, a legutóbb kinevették, amikor a harmadik ünőt is elrontotta. De most anya csöppet sem feszült. Renáta arra gondol, maradjon is így, meg ne fájduljon a feje. Anya kifejezetten utálja, ha apa vadászni megy, barbár dolog, olyan embertelen, szegény őzek, nyuszik, fácánok, na,

mi még. A vaddisznó. Rókák. Egyszer apa hazahozott vagy öt kiló őzhúst, anya készített egy vasárnapi ragut, de nem evett belőle, mindennek van határa.

Anya most olyan szép, odabújik apához, mint egy őzike.

– Tudod már, hogy döntesz?

Ez a kérdés biztos apának valamilyen ügye.

– Nagyjából – szól a férfi. – Azt hiszem, elég világos a tényállás. Nincsenek féknyomok. – Magához szorítja anyát, megcsókolja a nyakát, elengedi. Anya csillogó szemmel nézi, ahogy pakol. Meleg alsó, vadászmolinó, a nagy túrabakancs. Egy tör, bőrtokkal. Sok a holmi, de apa ügyesen pakol a szép kezével. Elvállalt egy ügyet, az asszony férjét elütötte egy híres focista, a férfi lebénult. Nem volt pénzük ügyvédre. Apa elvállalta őket jófejségből. Nem kért ügyvédi díjat.

– Hogy lehet, hogy valaki a saját anyjával? – kérdezi Renáta, a tankönyvet silabizálva.

Apa megfordul, nyilván azon gondolkodik, szabadna-e a gyerekeknek ilyet olvasnia.

– Figyelj, Renáta – kezdi magyarázni –, ezek olyan szörnyűségek, amelyekhez nem ér föl az emberi ész. Néró különlegesen bomlott alak volt. Az ember annyi mindenre képes, de egyedül, és ezt jegyezd meg jól, egyedül ő sem lett volna képes ennyi borzalomra. Ahhoz társak, kísérők, segítők kellenek.

Kintről dudáltak. Renáta az ablakhoz lépett, megérkezett a Mercedes kisbusz. Vagy hárman kikászálódnak a járműből. A sofőr megint dudál.

– Pepe bácsi is veletek tart? – kérdezi Renáta.

Apa bólogat, Pepe bácsi a társaság szíve. Elnyűhetetlen. Még mindig praktizál, miközben csaknem nyolcvan. Pepe bácsi bíró.

Apa kinyitja az ablakot, lekiált.

– Öt perc, fiúk!

És mintha egyszerre tennék, telefonálni kezdenek. Ez milyen érdekes. Renáta arra gondol, apa anyának telefonál a konyhából, vagy fordítva, csak mert nekik két vezetékesük van. Hamarosan lesz olyan telefonjuk, ami után nem kell a zsinórt huzigálni, a táskában elfér, a zsebben. Apa angolul beszél, váratlanul más lesz a hangja, nem alázatos, de engedékenyebb. Apa általában határozott. Most olyan, mint aki föltételeket fogad el, si, si, bólogat, si. Pedig angolul beszél. Anya is telefonál a konyhában, Renáta arra indul, megáll a küszöbön, anya lazán dönti vékony derekát a konyhapultnak, mö-

götte a gyümölcsöstálban szőlőfürtök, narancs, kivi. Azt mondja anya a szép, rúzsos szájával, három napra.

Aha, akkor anya apáról beszél.

– Majd holnap, jó – mondja anya. – Nem tudom még, kora délután.

– Lesz szakköröd holnap? – fordul Renáta felé.

– Lesz.

Anya újra a telefonba beszél, kicsit elfordul, nem látszik az arca.

– Renátának szakköre van délután. Oké – és lerakja a telefont. A társalkodóban apa is végzett.

– Kivel beszéltél?

– Giuliával – szól anya könnyedén, s a fejére koppint. – Vagyis... – megakad, néz rá. Tágra nyílik a szeme, mint akit rajtakaptak.

– Ő nem New Yorkban van? – kérdi óvatosan Renáta.

– Ja, persze, onnan hívott – mondja anya, és hunyorog.

– És miért érdekli New Yorkban, van-e szakköröm?

Anya vidáman nevet, jaj, jaj, egészen összekeveredem. Mindenki elutazik, az apád, Giulia, te. Nem, nem is Giuliával beszéltem, hanem Elena néniével. Elena hívott, ha ráérek, fussunk össze, míg neked szakköröd van.

– Kibékültetek a szipirtyóval?

Anya össze csapja a kezét.

– Nem mondtam? Persze, már régen, bocsánatot kért. Elena néni, Róma legnagyobb szipirtyója!

Apa lépked föl a pincéből, kezében a fegyvertok, s ahogy ránéz, még Renáta is érzi a puská súlyát. Apa csaknem készen van a pakolással. A lőszeresdoboz zörög, ahogy elrakja. A szekrényhez lép, kihúzza a fiókot, amelyben az igazolványokat tartja. A fürdőbérlet, a múzeumi belépő, a kamarai tagsági igazolvány, könyvtárjegyek, a vadászigazolvány, a családi útlevelek. Nézegeti őket, kiválasztja a saját útlevelét, mintha magának mondaná, fenébe, milyen fiatal voltam akkor.

– Mikor?

– Tíz éve – mondja apa, pedig jól áll neki az ezüstös halánték. Renáta nézi, hogyan rakja el az útlevelét, be a szíve fölé, rátapint a mellényére. Apának szép keze van. Amikor megjön a vadászatból, erdőillatot hoz. Tobozok, fenyőgallyak, mézga, tábortűz kesernyés illata. Sokáig szokott zuhanyozni.

– Nem itthon vadásztok?

– Ausztriában. De lehet, hogy átugrunk Szlovéniába – mondja apa mosolyogva.

– Ott nincs háború?

– Nem, dehogy, ott béke van. A szlovénok ügyesek voltak – mondja apa, és elgondolkodik. – Időben kiszálltak, két éve is van már, azt hiszem. Mit hozzak neked? – kérdezi.

– Agancsot ne. – Renáta nagyon örül, hogy náluk nincsenek a falon agancsok, vagy a sarkokban kitömött állatok, mint apa vadásztársánál, Pepe bácsinál. Azt anya se bírná.

– Az osztrákoktól hozok Mozart-kugelt.

– Az jó – nevet Renáta.

Apa megragadja a bőröndöt, huh, milyen nehéz.

– Lemegyek veled – mondja a lány.

Apa a búcsúzkodásnál megpusztilja anyát, megint a nyakára hajtja a homlokát, a lába mellé ereszti a táskáját, a szép keze simogatja anya moherpulóveres hátát. Állnak egy ideig. Renáta figyeli őket. Jólesik rájuk nézni. Szépek, komolyak, most minden rendben van. Lemegy apával a mikrobuszhoz. Vannak vagy hatan. Némelyik férfit ismeri. Jó fejek, kedvesek. Jó a humoruk, szép, vicces férfiak, Pepe bácsi is jó fej, csak ne volna kitömött medvéje. Apa berakja hátra a bőrtáskáját, a hátizsákját, a fegyverét. Van a társaságban egy idegen, Renáta még nem látta. Kicsit lóarca van.

– Szép a kislányod, Lorenzo – szól az idegen, de nem apát nézi, hanem őt. Kérdez is.

– Renáta – mondja apa.

– Hány éves vagy, Renáta?

– Ó Hans – szól közbe apa.

– Tizenkettő. Maga német? – kérdezi angolul Renáta.

– Angol vagyok – mondja Hans, és a kelleténél kicsit hangosabban nevet. Alaposan megnézi Renátát. Valóságos vizsgálatot tart. A lány nem érti, miféle figyelem ez. Mintha messziről nézné a másik. Egy hegyről. Fentről, a magasból.

– A Hans német név, nem? – kérdezi Renáta.

– Az is lehet, hogy svéd vagyok. – Erre mindenki nevet.

Még hogy Hans svéd!

Apa megöleli, csókot nyom a homlokára.

– Hagyd azt a hülye Nérót – súgja.

– Jó, hagyom – mondja és észreveszi, hogy a svéd, aki apa mögött ül a kisbuszban, még mindig figyeli őt.

Renáta arra ér föl a lakásba, hogy anya dúdol a konyhában. Fölrakott valami zenét, Supertramp. Renáta szórakozottan visszaül a könyvéhez, az asztalon maradt pénzre pillant, elmosolyodik. Nyereményem! Apa az asz-

talon hagyta a térképet, amit pedig annyit tanulmányozott az indulás előtt. Néha olyan feledékeny, szertelen. A térkép kiterítve, zöld és barna foltok, piros vonalak, hegyek, folyók, városok. A tenger.

Rómából tollal húzott vonal vezet Trieste felé. Ott voltak két éve. Anya akkor kapott először migrént, a Miksa házában. Trieste-ből tovább fut a piros vonal, le dél felé. Egy városnál lesz vége, bent az idegen szárazföld közepén. A város körül hegyek barnája hullámszik. Renáta gondolkodni kezd, hol is hallotta már a nevet: Sarajevo.

ELTÖRNI MINDENT

nem érdekel többé, hány nőt baszol meg,
hátradőlök az áprilisban, hátamat fűszálak szúrják.
akkor sem érdekelt, amikor kiderült, más az íze,
a fák összeérnek, nem marad égbolt.
a szeretleknek a te nyelveden, mint az enyémen,
vékony csíkokat húzunk a sárba, a levegő üveghúra.
nem vagyok boldog, ha ágyékomat más férfi töri,
nyelvedről vérző virágok nyílnak, tenyered tövisbokor.
más férfiakkal baszok, ne legyek gyenge,
szűkül az élőhely, a csendet hamarosan elveszik.
ne maradjak alul, bosszút vegyek magunkon,
nem félünk, lábunkba ült az összes kiáltás.
boldog vagyok, ha félek, szívesen vezeklek,
a talaj nedves, ruháink a mellkasunkra szorulnak.
bőrömré ráül a kérlelhetetlenség, mint az izzadság,
szemedből álom folyik, szememből kacagás.
törjön bele szívembe az összes férfikéz,
törjön a levegőbe minden szorítás emléke.
eltörni mindent, ami az enyém,
semmi nem a tiéd, amit más érinthet.
eltörni magamat, ne lehessen másé,
nincs bőröm, csak simogatásra.
irigy leszek és gonosz,
amíg fejedben, addig itt is létezek.
halott, halott, halott,
szeretlek, szeretlek, téged szeretlek.
fény leszek papíron,
naptenyered holdtorkomra fonódik.
fába gyalult neonfény,
a szerelemtől se gyengéd, se kedves nem leszel.
oszthatatlan leszek,
hogyan tisztelettel bánasz, azt jelenti, képes vagy gyűlölni.
egyenlő veled.

NEM HAJLIK

valaki elhordta az összes vizet a kinti kőcserépből. január huszonkettő. álmos közöny ver le lábamról, szívdobogás. minden óra tízperckor kinyitom az ajtót, távozzon, aminek mennie kell.

és kifércelték szívemet kabátomra. hordani büszkén lángokat, lángok égette őseimet. álmaim mélyek, álmaimban nem szeretlek téged.

madárzaj röppen fel a fémszamovárból, kígyók fürdőznek medencében. nincs hely növekedésre. nincs hely megmaradásra.

szamócásverem. addig fagy, míg török. duzzad a lobogás bennem, éget a gyomor, a gyomorban a lángok.

elszunnyad a fény a szoba padlóján. elszunnyadok vele én is. felviláglik az értelem, mások szavából fonódnak újra az ismeretlen szabályok odabenn. nincs önkívület, őszibarack epéje csordogál a konyhai csapból.

ez itt gondoskodás, ez itt az, ami feláldozza magát, hogy húsából etesse a másikat. mint egy nyílt színi kínzás, ez is megalázó, orcámon reng csípése. mered a felnyitott kutya oldalából a bicska. reng. énbennem reng. nincs, ami felmentse az örültet, ha hajnalt hív a vaksötétre.

beűz a rengetegbe ez a vadhajnal. a fákról madárzaj, mint fémszamovárból. feszíti a forró víz, filterként ázik a rengeteg. számban keserű meggy, ostya. kardszívem lesunyja fejét, ahogy átkelek mezítláb a nedves fövényen.

most fülelem a csendet, minden percben itt lehet újra, ami feléleszti a szívzsuszogást. szeretlekzuhany, fejemben éter, benne a zuhogás. elterül a test, megadja magát a nagyobb súlynak. nincs amiért küzdenem. minden így van rendben, sorakozik, mint ágyunk alatt a papucsok, számban a keserű meggy, ostya.

elúsznak a tárgyak, a mesék összeszorított ajkú zümmögések. kiírja belőlem magát a gyerekség, hogy újraírja magát bennem. nem félek a sötétben. nincs több dolgom a személyességgel. ablakomra édesanya keze varrja a viaszszínű függönyöket.

Vajda Boróka

KOHÓ

Miután kibányásztam a föld magmáját,
hogyan szerszámokat öntsek belőle,
és kikapartam az ereimben lerakódott fémeket,
mások fogából rángattam ki az amalgámot,
majd kifosztottam a családi örökséget is,
az összes fegyvert, golyót, ezüstöt és aranyat,
ami valaha átszabott arcot, jellemet,
akkor az égre kiáltottam:
„tessék, itt van, elvégeztetett”.
Aztán a Napba néztem,
és beleolvadt minden a semmibe.

FEKETE ADVENT

áramtalan az ég
csak a felhők szegélyén mutatkozik meg
néhány ecsetvonás reszkető kezéké
ha az ég sem mozdul én minnek
zsibbadtam bele a tehetetlenségbe
ereimben duzzad a hó
oszillálok egy nem létező időben
ott valami mindig vár rám
de amíg nincs itt addig enyém a minden a bármi
nem baj ha el fogom magam hányni
a közömbösség svédasztalánál kedvemre zabálhatok

minden rendben
holnap ismét átmegyek a zöldön
megvárom a pirosat és átmegyek
megvárom a zöldet és átmegyek

megyek és megyek és
nem várok csak megyek
a zöldön átmegyek
a pirosnál várhatok
átmegyek
nem várok
megyek
megyek
nem megyek

a zöldek és a pirosak egymásnak esnek
nincs hova mennem de megyek
gerincemen alvajárók menetelnek
elindulok és többé nem nyitom ki a számat
többé nem nézek a pirosra a zöldre csak megyek
megyek az alvajárókkal saját gerincemen
áramvonalak közé ragadtam

padlógáz
a föld csípője roppan

minden fehér betonszagú
minden remegés
minden elenyészett
aztán csend

megnyílt az ég forró mellkasomból szakadnak a pelyhek

az idő hajtott át piros testemen
tagjaim szigetekként taszítják és vonzzák egymást
bordáim közül felismerhetetlen kontinensek csordulnak ki
összevegyülnek testnedveimmel
koszos szárnyú rendőrök jönnek
és leletként kis zacskókba teszik
a csigolyák közül kihajtó napfonatokat

APÁM HELYÉBE

Apám helyébe lépve
vezérszavakat kell írnom családi lobogónkra.
Tavaszi szélfúvás vagyok őseink csataterein,
a bomlás áldott csontjaik közt.
Csomós a gyökér és a föld,
de minden rögn túljutok,
hacsak el nem éri bimbóimat
időnap előtt a rothadás.

Apám helyébe lépve megtanultam
fiúgyermekként verekedni a többi fiúval,
de rögtön a gyengébbik nem lettem, ha a bugyimba nyúltak.
A srácok közül nekem volt a legszebb női szervem,
a többi fiú testével kellett a nőt magamban felfedeznem.
Fiúgyermekként azt is megtanultam,
hogyan kell egy meghajlott világba egyeneseket húzni,
küzdeni a tavasz érintetlen lüktetéséért,
éles eszközökkel védekezni, vágni,
a gyökérszorítást lehántani magamról.

Apám helyébe lépve nincsenek saját szavaim,
ami van, azok a hiány örökítőanyagai,
lejárt gyógyszerek utópiák asztalain.
Apám a világ szétkarcolt íróasztala,
mellé ülök, és lánygyermekként megírom
a saját nyelvemen, amire neki nem volt ereje.

APÁM HELYÉBEN

Esőáztatta ünnepnapokon néha magamba is beleszerettem.

Fiúgyermekként
vezérszavakat kell írnom családi lobogónkra.
de én a szélfúvás vagyok őseink csataterein, tavaszi.
A bomlás áldott csontjaik között.
Minden rögn túljutok.
Nem hagyhatom, hogy az idő
kikezdje az egészséges gyökereket.

Fiúgyermekként
megtanultam verekedni a többi fiúval,
de rögtön a gyengébbik nem lettem, ha a bugyimba nyúltak.
A srácok közül nekem volt a legszebb női szervem,
a többi fiú testével tudtam a nőt magamban felfedezni.

Fiúgyermekként megtanultam
egyeneseket húzni egy kifordított világba,
küzdeni a tavasz érintetlen lüktetéséért,
éles eszközökkel védekezni, vágni,
apámat magamról lehántani.

Mert apám helyébe lépve nincsenek saját szavaim,
a bűntudat legépelt örökítőanyaga mind.
Apám helyébe lépni én akartam,
nem foglalta el méltó helyét, nem bírtam.
Apám a világ szétkarcolt íróasztala,
mellé ülök, és lánygyermekként megírom,
amire neki nem volt ereje.

KÉRLEK, NE MENJ ODA

Itt vagyok a hegyen. Azért jöttem ide, hogy meggyógyuljak, hogy megtisztuljak, hogy amikor visszamegyek a városba, az életbe, az életembe, akkor jól legyek, normális legyek. Azért jöttem ide, hogy itt hagyjam a gondjaimat.

Fekszem a hátamon, és hagyom, hogy a nap sugarai végigsimogassák a testemet a fejem búbjától a lábujjaim hegyéig. Érzem magam alatt a földet, a földön fekszem. Azt is érzem, hogy nem lapos. Érzem a bőrömön, négyzetmilliméterről négyzetmilliméterre, a hátam szinte egybeolvad a talajjal, egy vagyok a földdel. Hallom a távolban a szamár bögését. Ő a barátom. Boldog vagyok, amikor hallom a hangját. Ismerős érzés fog el, olyan, mintha otthon volnék, de tudom, hogy nem vagyok otthon. Itt fekszem a hegyen. Azért jöttem ide, hogy meggyógyuljak. Minden nap meditálok. Napkeltétől napnyugtáig meghatározott időközönként.

Most szünet van. Fekszem a hátamon a földön. Nem tudom, milyen nap van. Dél körül járhat. Az árnyékokat figyelem. Hallom, ahogy susognak a fűszálak, ahogy duruzsolnak a méhek. A városban ezt csendnek neveztem. Itt olykor zajnak tűnik. Azért jöttem ide, hogy itt hagyjam a bánatom. Vesszen a csendbe, a zajba. Mindjárt lejár a meditációk közötti szünet. Így megy ez napkeltétől napnyugtáig. Felkelünk, megmosakszunk, eszünk, meditatálunk, szünet, meditatálunk, szünet, meditatálunk, eszünk, meditatálunk, szünet, meditatálunk, szünet, meditatálunk, eszünk, lefekszünk. És még napkelte előtt minden kezdődik előlről. Egy csengő jelzi a szünet végét. És akkor mindenki szedelőzködni kezd, és felmegyünk a kis házba, a kis faházba a dombtetőn. Ott vagyunk minden nap hajnaltól. Nem szabad elveszítenem a dolgaimat. Főként a tálamat nem. A mélytányéromat. Mondták, amikor elhangzottak a táborral kapcsolatos infók. Külön kihangsúlyozták, hogy a mélytányérra különösen vigyázzunk. Ha elveszítjük, nem lesz mibe enni adjanak. Nem kapunk majd enni, mert nem lesz, amibe adjanak, és új tányér nincs. Múltkor nagyon megijedtem. Hosszú percekig nem találtam. Már azt hittem, valaki ellopta, az agyam elkezdett volna elméleteket gyártani, hogy ki lehetett, hogyan és miért, amikor megtaláltam a priccsem mellett, ott volt a ruháimmal együtt. Én tehettem oda, de nem emlékszem, mikor. Észnél kell lennem. Nem veszíthetem el az eszem.

Fekszem a földön, a fűben. Hallgatom a bogarakat. És a szamár felbőg a távolban. Mindig nagyon örülök neki. Ezek a biztos pontok: szamárbőgés, szúpercegés a kisházban, megsimogat a szellő, a napsugár. Itt azt mondják, arra kell törekedni, hogy ne legyen én. Hogy én ne legyek én. Mert abból fakad a sok szenvedés. Itt minden közös, azt mondják, legyen minden közös. De én sosem voltam én, tőlem nincs mit elvenni, nekem nincs mit odaadni, én egy vagyok a természettel, a természetemmel. Légnemű vagyok, földnemű vagyok, egybeolvadok.

Hogyha két test találkozik, érezhetővé válik a kiterjedés, érzem, hogy meddig tartok én, és honnan kezdődik a másik. Ha mindketten mozdulatlanok maradunk, egybeolvadunk. A súrlódás hőt termel. Onnan tudom, hogy meddig tartok én, és hol kezdődik a másik.

Sok hang a fejemben. Kezdetben teljes zűrzavar, aztán mintha beszélgetnének. A táborban tilos napközben beszélgetni. Este is csak egyetlenegy férfi beszél. Miközben mi meditálunk, ő egy dobogón ül és beszél. Miután befejezte, szabad kérdezni, és ő válaszol. Nem szeretem a nevetését. Próbálom nem meghallani a válaszait, nem érdekelnek a feltett kérdések sem. Én magamra figyelek. Én magamra akarok figyelni. Ilyenkor örülök, hogy románul beszél ez a férfi, az idegen nyelvet könnyebben ki tudom zárni. Én azért jöttem ide, hogy magamra figyeljek, és semmi más nem érdekel. Magam vagyok.

Csend van. Kezdenek elhalkulni a hangok. Reklámok, slágerek, feliratok, az anyám mondatai, az apám mondatai, a rokonok mondatai, Fábián mondatai. Főként Fábián mondatai. Kilenc év együttlét, aztán mintha soha nem is ismertük volna egymást. Kitöröljük magunkat egymás életéből. Lehet ilyet? És az emlékek? A közös álmok? Vagy minden csupán az én konfabulációm?

Én ilyen vagyok, próbálj meg olyannak elfogadni, amilyen vagyok. Rend a lelke mindennek. Magyar ember, ha eszik, nem beszél. Dunáról fúj a szél. Kicsi vagyok, majd megnövök, egy székre felállok, és onnan nagyot kiáltok. Puff! Ááá, csikicsiki, ópsz, zsupsz, wáááá, altă viață, az ígéret földje. Csinálj rendet! Egész nap utánatok pakolgotok, nem fogok egész nap utánatok pakolgatni. Talán kissé ideges. Nem kell ennyire komolyan venni. Nekem dolgom van. Nekem más dolgom van. Nekem mennem kell. Subidubááá, madarak mennek, madarak jönnek. Hol vagyok? Mégis mit képzelsz magadról? Én ilyen vagyok, próbálj meg olyannak elfogadni, amilyen vagyok. Néha jobb csendben maradni. Meg kell tanulnod hallgatni. Nem szabad folyton lázadozni. Légy szerény, mint az ibolya, hogy mindenki azt mond-

hassa. Mit fognak szólni? Ezt így nem lehet csinálni. Fel kell nőni. Fel kéne végre nőni! Valaki mondja meg. De mit fognak szólni? Psszt!

Volt egy kis tó. Egy nádas. Kis híddal. De az is lehet, hogy nem ott volt. Lehet, hogy máshol volt. Vagy ott sem. Lehet, hogy sehol nem volt. Szerettünk oda járni. Szerettem a nád közelében lenni. A sás közelében. Nádibigyiig. Így hívta a nagymamám ezt a hosszú szárú, barna koronájú növényt, ami ott lengedezik a szélben. Sokáig anyámnak is volt ilyen, szárítva, agyagvázában, víz nélkül. Olyan, mintha ez a növény túlélné a szárazságot, ugyanolyan szép, ha nem szebb, mint élő korában. Megmarad a hosszú szár és a bársonyos tok. Engem főként a sötétbarna, bársonyos rész nyűgöz le. Anyagában hasonlít Mesiék kanapéjához. Egyszer azt mondta, amikor meglátogattam, azt mondta, hogy ne haragudj, most olvasok, nem tudom letenni, ezt mondta, vagy valahogy így. Én meg ültem a sötétbarna, bársony kanapén, és vártam, hogy befejezze. Vártam, hogy befejezze. Nagyon sokáig vártam, és még mindig nem fejezte be. Rosszulesett, de nem szóltam. Kimentem a konyhába. A szülei megkérdezték, hogy mi van, miért nem játszunk. Mesi olvas, mondtam. Erre leszidták őt. Vagy van az a verzió, amikor kimegyek a konyhába, és nem kérdez senki semmit, csak szölok nekik, hogy én most hazamegyek, és majd máskor jövök, ők meg csak bólogatnak és biztatnak, hogy persze, gyere még, és én hazamegyek. Vagy nem megyek ki a konyhába. Ott ülök Mesi mellett, és próbálom elterelni a figyelmét. Idegesít, hogy olvas. Hogy azt csinál, amit akar, amit szeret. Miért nem mondja meg neki valaki, hogy így nem szabad viselkedni, hogy ha vendég jön hozzád, azonnal mindent abba kell hagyni, és rá kell figyelni. De hiszen te nem is vagy vendég. A barátja vagy. Ha nem figyel rám, akkor nem is szeret. Foglald már le magad valamivel, nem igaz, hogy nem tudod lefoglalni magad valamivel. Vagy csak ülök ott, és jólnevelten várom, míg befejezi a bekezdést, aztán leteszi a könyvet, és.

Nagymama meghalt. Előtte este kérte, hogy fésüljék meg. Vajon én is meghaltam, és most a mennyországban vagyok? Mintha ősidők óta itt feküdnék a fűben. És ugyanazt csinálom minden egyes nap, és semmi sem változik, felhők, hangok. És ezután is mindig itt fogok feküdni, és ugyanezt csinálni minden nap, ugyanebben a meghitt békességben. Hová tűntek az érzéseim, a vágyaim? Valami olyasmit mondott, hogy nem tud eljönni a temetésre, mert az neki túl kellemetlen lenne. Már mint szembesülni? Nem. Nem ezt mondta. Azt kérdezte, nekem muszáj mennem? És én így fordítottam le magamnak, hogy nem szeretne jönni, mert ott hirtelen jelenné válna az a múlt, amivel nem akar szembesülni. Nem tudom elmondani, mit érez-

tem, amikor a kérdés elhagyta a száját. Hirtelen jelenné lett a múlt, amivel ő nem akart szembesülni, a múlt, amit én magamnak elfogadhatóra alakítottam. És ez a múlt ebben a jelen pillanatban már nem akart elfogadható maradni. Kérdéssel válaszoltam: Most is csak magadra gondolsz? Vagy csak szerettem volna visszakérdezni. Nekem úgy tanították, hogy a kérdésekre illik válaszolni, az ígéretet illik betartani, illik előzékenynek, szerénynek lenni. Illik. Jól illik a fűhöz, hogy itt vagyok.

Lehunyt szemmel is érzem, hogy csodaszép kék az ég. Érzem, hogy sehol egy felhő. Fenyves körös-körül, semmi sem változik. Eddig azt mondtam volna, semmi sem változik. Közben meg minden változik, változnak például a hangok. A szamár bögése, olyan mint egy refrén, de sosem hangzik el kétszer ugyanúgy. Szerencsére minden nap felbőg, többnyire délután. Megnyugtat, amikor hallom. Otthonos. Már annyira ismerős a hangja, hogy szeretném látni őt, szeretném megsimogatni, szeretnék megismerkedni vele.

Egyik nap azon gondolkodtam, miért bőg a szamár? Vajon miért bögnék a szamarak? Vajon hogy néz ki ez, amelyik itt bőg láthatatlanul, de hallható távolságra? Hím-e vagy nőstény? Ha többet tudnék a szamarakról, vajon meg tudnám a hangja alapján különböztetni, hogy hím-e vagy nőstény? Az biztos, hogy egyedül van, állapítom meg; felismerem a hangját; és ez mindig csak ő hangja. Hol szomorú, hol boldog, különböző árnyalatokon iázik, de felismerem, hogy ő az. Valami hozzáér a bokámhoz, érzem, hogy mászik rajtam, ide-oda, de nem nyitom ki a szemem, nem nézek oda, és nem mozdulok. Az érzések is jönnek és mennek. Azért jöttem ide, hogy megtanuljak dolgokat elengedni, hogy ne ragaszkodjak, mert a ragaszkodás sok szenvedést okoz, ezt mondják; azt hiszem, ebben kivételesen igazuk van. Fonok egy virágkoszorút, és megkoszorúozom magam. Mert jól vagyok, és a pillanat, amikor megengedem magamnak, hogy jól legyek, megérdemmel egy koszorút.

Fekszem a fűben, süt a nap, hallom a szamárbögést, és most már semmi sem fáj. Nem fáj, hogy köztünk mindennek vége. Nem fáj, hogy annyi együtt eltöltött év már csak emlék. Nem fáj, hogy annyi együtt eltöltött év után nem nekem kérte meg a kezem. Nem fáj, hogy egyet mondott, és mást csinált. Nem fáj, hogy hittem neki. Nem fáj, hogy nem engem szeretett szerelemmel. Nem fáj, hogy nem együtt folytatjuk. Nem fáj, hogy nem maradtunk barátok. Nem fáj, hogy sosem fogjuk elmondani egymásnak, mennyi mindent tanultunk egymástól. Nem tudom, hány napja vagyok itt. Belém olvadt a természet. Beleolvadtam a természetbe. Béke van és nyugalom. És egyre kevesebb hang szól közbe. Egyre inkább jelen vagyok. Pihenek, és ha

megszólal a csengő, akkor elindulok. Ebédelni. Majd meditálni. Majd lefeküdni. Majd felkelni. És újra meditálni. Még pár nap, és hazamegyek. Addig még tisztulok, és gyakorolom, milyen újra a testemben lenni. Szeretem érezni a testem. Most épp nincs kiterjedése. Nem a testem a határ. Nincs határ. Fekszem a fűben. Jelen vagyok.

Gépzúgást hallok. Hajnyíró? A haj meggátolja az energiák áramlását. A román férfi mondata visszhangzik a fejemben, miközben nézem, ahogy a nők körülöttem sorra nullásra vágják a hajukat. Ahogy az egyik végez, átadja a gépet a soron következőnek. Csend van, csak a gép zúg. És aki befejezte, szinte hangosan mosolyog. Én is akarom. Bizseregni kezdenek a végtagjaim, egyre izgatottabban figyelem, ahogy a hajcsomók a földre hullanak, ahogy a gép kézzől kézre jár, és a hajkupac egyre csak növekszik, miközben egyre csak azt mondogatom magamban, ne, kérlek, ne menj oda, nehogy oda-menj, neked erre nincs szükséged, ne menj oda, ha most tennéd meg, nem a te döntésed lenne, nem a te akaratod, emlékezz Gretel Bergmann történetére, aki alig bírta ellenállni, hogy ő ne lendítse a karját, amikor a stadionban a közönség karlendítéssel üdvözölte a náci vezetőket, alig bírta, de ellenállt, állj ellen, ne csatlakozz a tömeghez. De nem bírok odébbállni. Csak bámulom a fejeket, csodálom a formájukat, szinte érzem, micsoda gyönyörűség, ahogy végigsimítják a hajtól megszabadított felületet, micsoda megkönnyebbülés, mennyi energia, micsoda szabadság, nekem is kell, én is akarom.

MINÉL TOVÁBB

*Megsüllyednek az évszázad
súlya alatt a nehéz kövek
a temetőben, az egyik
jobbra dől, a másik balra.*

*Minél tovább mondtam,
hogy nem adom, annál jobban
emelte fel a hangot,
hogy akkor elviszi ingyen.*

*Nekem kellene boldognak
lennem, hogy az én rózsám
díszíti a király kertjét.*

*Szellemi kincstári tulajdon.
Ez is rendben van, mert
ez a kormány dolga.*

*Barátaim szerint, ha pap
leszek, apácát többé nem
ölölhetek. Az özvegy apáca
vőlegénye a papruhába nem bújt*

*be mégse. Elvette feleségül
azt a nőt, aki a halála
után felhőt kergetett. A kolostor
udvarán eltöprengett a törvény*

*illatán. A tétova növények
lábnyoma olyan, mint
az angyal tudata, ha*

megüti a bokáját, eltéved.
Szánom az apácát, ha fiatal.
A szüzesség túl nehéz hivatal.

Akkor azonnal otthagya
az asztalt, mivel tisztelte
a feleségét, akiben
okos üzlettársra talált.

Családi kapcsolatai
révén tekintélyre tett szert.
Van ott vagy harmincötfféle
sárga hibrid. Ő közvetít.

Jobbára csak beszélgettek,
fogták egymás kezét, nézték
a sötétzöld fenyőfákat.

Nyugodtan nézem hajlékom
ablakából, harmatozó
felhő aratás idején.

Cókmókját a sarokba
hajítja péntek délből
az özvegy apáca vőlegénye.
Bűn nélkül üdvözül,

a sötét hajnaltól így
menekül. Az apáca méhe
zárva marad. A tisztaság
rózsája a lakat, ami őrzi

a világosságot. A sötétség
ilyet még nem látott.
A szüzesség előtt háromszor

is teherbe esett. Igaz és
hamis gyermekeket hozott
a világra. Egyik sem árva.

Csak a járókelők meztelen
bőrén fut végig a libabőr,
ha hozzájuk érnek. Annyi van,
összeszámolni se lehet, hány.

Az ilyen nagy szövetségesek
tutujgatásától egészen
elszemtelenednek. Ütközés
áll tehát fenn a dolgok között.

Olyan tudás volt ez, amiről
nem beszélhetett. Megváltozott.
Mindenkit megbabonázott.

Boldogan indult el a hosszú
úton, mert biztosra vette, ha
a végére ér, megérkezik.

Az özvegy apáca vőlegénye
a templom csöndjében
térdepelve kitölti
a teret és az időt. Teste

soha nem tapasztalt felhőt.
Se szüzet, se cédát,
se angyalít. Az angyal
szárnynyomát megőrzi itt

a tétova növények illata.
Lehettem volna bölcs vagy
ostoba. Van itt egy folt

a papíron. Persze tehetnék úgy,
mintha nem is lenne, ha
a valóságot eltakarom.

Mindenki más csak hozzá
képest jelent valamit.
Felesége dolgozik.
Praktikusan kimunkált.

Így rögzül az a sorrend,
mely szerint az öltözék
közvetítő szerepet
tölt be két világ között.

Nem jut eszébe az se.
Az apostol tiltotta
meg nekik a koldulást.

Semmik ők mindannyian,
semmit nem érnek kőből
kifaragott tetteik.

———— Zsigmond Soma

MONS SACER PANNONIAE

– APOKRIF –

hommage á Győrfy Ákos

Megint egy nyári estére ébredsz.
Mintha mindent aranyból öntöttek volna,
a késő nap sugarai az ujjbegyeiből szóródnak.
Itt csak dombok vannak, a völgyekről rég megfeledkeztél.
Feletted ezeréves falak, meghasadt kövek között sétálsz,
nem bújhatsz többé kerítés mögé.
Gyalog kaptatsz fel a hegyre, mint régen ő, amikor
minden csendes volt.
Freskókat bámulsz, kimerevített arcokat. Szobrok tekintetébe
ásod magad, hogy egy pillanatra te is kőmervvé válj.
Beterít a jóleső fáradtság,
fekete ruhák susogása álmosít. Megtelít a nyugodt orgonaszó,
akár egy bazilikában.
Hajnalodik.
Koptatod a macskaköveket, messziről roráté hallatszik –
akár egy fényképen maradt mosoly –, úgy emlékeztet valamire.
Az út szélén egy macska nyúlik el álmosan, mint
aki éppen arra vár, hogy most ne zavarja meg senki.
Aztán újra a napsütés, az este. Megszólít.
*Nem mondalak többé titeket szolgálóknak;
mert a szolga nem tudja, mit cselekszik az ő ura.*
Kinyitod szemed, osztózol a köpenyen.
Nem mozdulsz, sehol se vagy.
Pupilládban egy másik szem tükröződik, mintha
valaki érted nyúlna – lovon, karddal az oldalán –,
mintha aranyból öntötték volna.

APÁM HALÁSZSAPKÁJÁBAN

mintha az elmúlt nyarokról hallgatnál
mintha minden formára nyírt sövény mögött fémkerítés
húzódna vagy szúrós rózsza
mintha nem a szomszéd hátát látnád
azt kérdezted évekkel ezelőtt egy tejfehér éggel árnyékolt kertben
a kertünkben
a magaságyás mellett hogy mi fog maradni
hogy mi marad úgy ültem ott mint egy feleslegessé vált
nevelő apám halászsapkájában amit már nem keres
aztán a das kleine cafe franziskaner platz wien
akárhányban sztondultunk pár akármicsoda társaságában s
arról kezdte el magyarázni hogy ezt így nem lehet csinálni
és pont olyan voltál mint ő az évekkel ezelőtti hogy a vers
az ilyen meg olyan meg hogy olvassam el a nihilt
pár korszóval később már vaskos római tömbök
között bóklásztunk sorrentinót játszva mintha az egészből
több maradna pár bepiskolt cipőnél
a lengyel lányokról hallgatunk a cseh lányokról hallgatunk
és arról is hogy szájon át lélegeztetés
helyett ökölrel verted a mellkasomat
egy krakkói sztriptízbár előtt ahol frissen megismert
szláv barátaink egy rendőrrel vitakoztak
figyeltük a szerzeteseket hogy épp annyi hely van
ruhájuk és az ezeréves padló között mint amennyi szünetet
tartanak két pohár infusio közt
majd újra hintáztam és te miután rágyújtottál néha meglöktél
zebeidben érmék csörögtek vagy kőművesek tüskéi
a nap szilárd sugarai éket vertek halántéktól mellkasodig
a romokat egy megmagyarázhatatlan vonzás dönti le
mi meg maximum a látványban részesülhetünk
nem az idő nem egy ottfeljtett mondat a magaságánál
válaszoltad olyan hanglejtéssel mint amikor
a francia pincér megkérdezte
hogy *picon*-ból egy vagy másfelelt kérek
én meg mint aki a halászsapkát a szemébe húzva alszik
úgy riadtam fel és lezser eleganciával annyit mondtam
non je suis flamand

A LEGYEK HALHATATLANSÁGA

Van egy problémám: a legyek halhatatlansága.
Pedig nekik is van lelkük – egészen kicsi, ha jól tudom.
Aztán mégis, hátradőlve egy pázsitszagú délutánon
a kerti asztalnál, egészen halhatatlannak tűnnek.
Elkerülve minden serpenyő-tenyeret,
anyám robusztus légycsapóját.

Mintha csak egy volna belőlük, és az az egy,
mint egy rossz emlék az Alpokból – amikor betörtem a fejem,
és egy németül kornyikáló nővér próbált megnevetetni – követ.

Egy időben békén hagyott, az igazat megvallva semmit
sem tudtam a létezéséről. Még a francia pincér sem tudott
meggyőzni arról, hogy valódi.

Aztán újfent előkerül. A kültéri misén,
miközben öltönyben feszítünk, vagy
egy átaludt délelőtt végén a tisztaszobában.

Még a patak közelében is. Túlméretezett
csizmámban pettyes pisztráng után kutatva, még ott is.
Atlétám nyakánál – mintha csak az aluljáróba
ballagna le – bekúszik. Önkényesen, mindenfajta
bemutakozást figyelmen kívül hagyva.

Követett Bécsbe, minden évben velem jött,
miközben túlárzott gyrost ettünk a máriahilfestrásszén,
aztán egy brnói kocsmában találkoztam vele legközelebb.

Mintha össze lehetne kötni az én és az ő útvonalát,
mintha minden élet egy-egy ilyen repkedő
végtelen, kesze-kusza, röppálya lenne.

Múltkor a Kartellben futottunk össze, szörnyen
megvolt sértődve. Fröccsöt kértünk ki meg dartsnyilakat.
Miután visszavonulót fújt az este, és a nyilak, mint
telepített erdők hosszú sora, álldogáltak egymás mellett,
a táblában észrevettem. Az egyik végén mintha, mintha
volna valami fekete, gömbölyű, átlátszó szárnyakkal.

Aztán sóhajtás és trágár beszéd, hogy mégis
miért van az, hogy ahányszor ide lejövünk, tele lesz
a hely ezekkel a rohadt legyekkel.

Voloncs Attila

A BÜVÖLŐK

A ROHADT HÚSZAS ÉVEKBŐL

I.

Neki nincs ideje megvenni a süteményeket, kettőig gép előtt kell lennie az élesítés miatt, tegnap is mondta már. Az asztal napsütötte végén ült, kissé görnyedten, mögötte akácfalevelek árnya zúgott a falon, a vízesések szakadatlan moraját utánozva. A férje munkájához szükséges könyveket egy korábbi rendszerben adták ki utoljára, szemközt ült, de alig látta őt a kopott és szakadozott borítójú tornyoktól.

Blanka megérintette a függöny árnyékától szemcsés billentyűzetet, hogy zöld maradjon Teamsen. Mátyás utált rendelni, Szentgyörgyre vagy Szere-dába is elment inkább, ha nem talált a városban valamit, így biztos lehetett abban, hogy eltávolítható egy kis időre, hacsak nem annyira sürgős, hogy körülményes és csipkelődő kommenteket írjon kergemarxisták facebook-vitáihoz. Kettesben akart maradni Khájával. Abbamaradt a pötyögés, néhány szapora kattintás jelezte a dokumentumok mentését, Mátyás sóhajtván lecsukta a laptopját, rendezett kicsit a tornyain, majd felállt és nyújtózkodott, magas volt, barna és izmos, mint egy válogatott focista, csak az előszobából mordult vissza sértődötten:

A boldogság új gondolat Európában, mondta Saint-Just, az ifjú forradalmár.

Blanka az ablakhoz ment, hogy elhúzza a sötétítőt, mert lassan az arcára mászott a napcsík. Látta Mátyást, ahogy leveszi a pokrócot az autóról, azért terítette rá, hogy fel ne forrósodjék túlságosan, mert a garáznak használt rozoga fészert elbontották tavasszal, és hiába állt napközben kétszer-háromszor is az éppen legnagyobb árnyékba vele, valami folyton kilógott, most épp az akácfa alól. Lehetett vagy hetvenéves, nemcsak a törzse, az alsó ágai is vastagok, mint egy székesegyház pillérei.

A város felé vezető országútig keskeny, kanyargós földút vitt, szélein som és legyezőfű, néhol kökény és mezei aszat nőtt, a porban jókora pöttyökkel virított a gulyavonulás nyoma, ellenkező irányban még keskenyebb utak vettek keresztet búzaföldeken, mögöttük vörösfenyőekkel sűrűn megtűzdelt

sötét dombok, őzeket szeretett volna látni rajtuk, de ők mindig akkor jelennek meg, amikor nem gondolunk rájuk, szóval most nem. Bizsergette, hogy a ház egy enyhén emelkedő halmon áll, mintha cinikus várurak volnának ama távoli időkben, amikor az erdélyi kisnemesek leányrablásokkal szórakoztatták magukat, és naphosszat néznék a birtokot, rikoltva lövöldöznének nótáztatott szomszédok jószágaira, parasztokat kínoznának, tejfölös tormamártást ennének pohárból, medvebőrökben ölelkeznének tél idején. Szerette volna, ha ilyennek látják, kivételesnek és kegyetlennek, aki mindenki előtt kijózanodott, és szigorúan, a világ törvényeinek tökéletes ismeretében rendezte életét. Ha a túloldalon nézett volna ki, egy virágskertet, majd komor erdőt lát, de arra Khája ablaka volt.

Csak hétvégi házak voltak a közelben, néha értekezletek közepén is cserbenhagyta a net, időnként be kellett autóznia a városba jelért. Visszanézett a laptopjára, 77%-on állt a folyamat, a JIRA-ból már eltakarították a hibajegyek jó részét. Elmosogatta a reggeli kávéscsészéket, poharakat szedett elő egy tálcára, nyolcat, előbb párosával rendezgetve el őket, majd a három-három-kettes felállást választva, aztán ellipszist alakított, de ez hülyeségnek tűnt, így visszarendezte őket párosával, aztán arra jutott, hogy nem is kell tálca, de miután visszatette a szekrénybe, rájött, hogy az nemcsak afféle polgári dísz, hanem kifejezetten megkönnyíti a poharak kiszállítását a teraszra, így újra elővette, és mosolyogva visszarakosgatta az ellipszist. Miközben tányérokat szedett elő, szándékosan kerülve a bonyodalmakat, bent újra megszólalt Khája ébresztője, pedig már kijárt a mosdóba, talán visszafeküdt, vagy elfelejtette kikapcsolni. A gyerekek háromra itt lesznek, és a lány nem is reggelizett még.

A váratlan szombati munkanappal csúsztak végképp egymásra a teendők és a látogatások, az unszolására Mátyás már meghívta a kis barátait, és Khája végül egy héttel korábban jött haza, az anyját már meglátogatta, és pár nap múlva megy is vissza Budapestre.

Mátyás az átizzadt pólójában ment el, ilyen ez, ha nem szól neki, hogy vegyen másikat, pedig érzékeny arra, milyennek látja a város, néha órákig maga alatt van a cikkeire érkező hozzászólásoktól, amelyekben labancnak nevezik őt azok, akikért nap mint nap fáradozik serény, gyakran elméleti munkával. Ilyenkor mulatságos módon a philosophia perennis vidékéről érkező bölcsességekkel rázza fel magát, majd folytatja a munkát, és Blanka kicsit csalódott, ő titokban mindig hosszabb összeomlásért, jelentősebb romokért szurkol, mert sötét izgalom, hogy a férje szertelen, de elvérzik egy gondolaton.

Blankát Budapest, Párizs, de még Németország is arról győzte meg, hogy a nagy lázadók mind piperkőcök kicsit, nőszívű érzelműek, ahogyan Széchenyi mondta Kossuthról – egészen nyilvánvaló volt, hogy hasonlóhoz megy férjhez. Mátyás írásban szenvedélyes volt, élőszóban higgadt és kedves, nagy társaságban kicsit harsányabb lett, és értett az ellenségei lenyűgözéséhez. Ráadásul inni is nagyon tudott, ami Blanka szemében annyit tett, hogy pontosan tudta, mennyire nem bírja az alkoholt, ezért sohasem erőltette, a fűtől féltette a memóriáját, szintetikus szereket is csak kóstolt, ahogyan általában nem tagadta meg magától a tapasztalatot, de rabjává csak fogalmaknak vált, ahogyan az történelmi materialistákkal gyakran megesik.

Blanka már gyerekként megtanulta, hogy ezen a vidéken ritkán gyümölcsöző a nagyravágyás, és ezt vállalni kell a hazaköltözéssel, de tudta azt is, hogy a szerelem kenyéren és boron virul, azt meg természetesnek találta, hogy lényegében mindkettőről ő gondoskodik. Mátyás félállásban tanított a város egyik líceumában, ideje nagyobbik részében jövedelem nélküli tevékenységekkel foglalta el magát, így ő nagyjából ötször annyit keresett. Blanka úgy gondolta, ehhez az igaz, véres sorshoz megszentelt küldetéssel szegődött az ő élete (mint egy zárójelbe foglalt mondatrész, elválasztva a főmondatától, amelynek alapja és éke), hogy kicsinyes harcoktól és reménytelenségben elzúllott társaktól távol beteljesedhessen.

Vasárnaponként, mikor ő hazajött miséről, Mátyás a tájékozott kívülálló tapintatával teológiai irányba terelte a beszélgetéseket, nem tisztelve azt, hogy az ő vallásosságához Torrellnek és Wolkhart Pannenbergnek túl sok köze nincs, az, hogy olvasta őket, párhuzamos azzal, amiért templomba jár. Érezte, hogy Mátyás, aki néha odaadása mögött is képes volt kitapogatni az önzést, megfeyteni szeretné őt az oltáriszentség leple alatt, nem fogadja el, hogy az emberek többnyire nem intellektuális kérdésként viszonyulnak a hitükhöz.

Hiszen ott a bőr alá beszivárgó, későn elismert családi tanítás, hogy az embernek egyszerűen menekülnie kell valahová, ha nagyon rajta a kétségbeesés, vagy mert egészséges gyerekeket szeretne, kifizetni a hiteleiket és valahogyan elkerülni azt, hogy megfojtsa a huszonegyedik század, ami lassan megmutatja arcát, és talán minden mondatot félbeszakít. A nagyszülei vallásossága sem a forradalomra volt kihegyezve, Thomas Müntzerről és az albigenésekről semmit se gondoltak, reményt akartak rettenetes szenvedéseik mellé.

Egyre jobban hasonlít a család idősebb tagjaira, ettől néhány éve még megremült volna, de most örült, hogy egy lehet az erősek sorában, akiken persze ma is sokat mosolyog. Milyen különös például, hogy a székelly katolikus nők

mintegy közvetlenül kötődnek a pápához, szeretik, féltik, meg-megszólják, imájukkal támogatják a munkájában. Ferencnek itt, a legkonzervatívabb magyarok között sohasem támadt olyan heves reakciós ellenzéke, mint Magyarországon: ezt a vidéket a ferencesek hódították vissza a katolicizmusnak, nem a Habsburgok. A szomszédos völgyekben világító protestáns demokratizmus alól nem vonhatta ki magát a szellem, de csábító rokonságra tett szert a déli népek között, és Mátyás sietett is levonni ebből a baloldali lehetőségeket. Soha nem várta el, hogy férje osztozzon vele a hitben. A templomi esküvőt azért persze kiharcolta, Mátyás szüleivel szoros szövetségben.

A Rabatin név túl durván hangzott ahhoz, hogy fölvegye, ott érezte benne a rossz emlékű tábornokot, és egyébként is szeretne volna megtartani a Dallost, amelynek viselői valaha lankás, kavicsos földeket bírtak a Répát-hegység déli nyúlványain. Az utolsó két hektárt, amit amúgy is más művelt a reprivatizáció után, azért adták el, hogy egyetemre mehessen. Ezt ő utólag nem tartotta jó ötletnek, hamarosan ugyanis tűrhető ösztöndíjakat szerzett Budapesten, igaz, ezt annak köszönhetette, hogy hatvankredites féléveket hozott. Ijesztően lefogyott, néha egyszerűen elfelejtett aludni, egy geometriavizsga előtti éjszakán rúzzsal felírt egy Kassák-verset a mosdó tükreire (szeressétek az elzárt tereken élő báránykákat), hetente kimászott a tetőre sétálni egyet a peremen, és mint az Eötvös-collegisták többsége, a végére tönkrement. Mesteri alatt már inkább dolgozott, a Kinizsi utcában lakott egy albán lánnyal, lakbérfizetéskor csodás történeteket mesélt nekik a hatvanas évek Fradijáról Róka Gasztonné, a tulaj.

Életének egyhangúsága miatt gyakran okolta a kezdeményezésre képtelen magyarországi fiúkat. Persze csak, mint minden erdélyi, ő is szeretne lesajnálni az anyaországot, megvetni a formák hiánya miatt, illőn és helyesen felelőssé tenni lakóit, amiért nincsenek igazi hegyeik, és ami bizonyára rettenetes lelki következményekkel jár. Végül egy céges bulin odament egy sráchoz két sörrel a kezében, és mondta, hogy amíg egy sör van nála, addig nem kell félni tőle. Szüzességének elvesztése után fél évig tartó viszonyba kezdett egy koreai szakos fiúval, aki kun kalapban járt, és nem átalldott otthonról csomagolt zsírszalonnát enni a Kárpát-medence legavokádósabb bölcsészkarán, a szobája meg tele volt kuncogó asszonyokat ábrázoló biedermeier metszetekkel. Létének pusztá sportértéke lenyűgözte, de híján volt minden önkritikának, és nyilvánvaló hülyeségeket beszélt pénzről, kamatokról, vállalkozásokról és arról, hogyan csinálja Elon Musk. Végül mégis megelőzte őt, utolsó szeretkezésük alá berakta Blanka kedvenc albumát, majd másnap délelőtt hűvösen, sms-ben szakított vele.

Eközben Martinovics Khája, akivel korábban egy folyosón laktak a Collegiumban, és mindketten bejártak a filozófia műhely óráira, írt egy verseskötetet, megtanult oroszul, majd átment tanárszakra, civil szervezeteknél dolgozott, és összeköltözött a barátjával, Bárczi Árminnal, nemzedékük egyik legtehetségesebb kritikusával. Blanka egyszer az Erzsébet téren, egyszer a Feneketlen-tónál látta Kháját egy másik fiúval: mindkétszer kifelé fordulva ültek egy padon, háttal az embereknek – megütközött rajta, hogy nem észlelik, ezzel még inkább felhívják magukra a figyelmet. Aztán Kháját, ahogyan ő fogalmazott, Ármint kilakoltatta, és átmenetileg hozzáköltözött a Kinizsi utcába.

Blanka a mesterdiploma után tartott egy év szünetet, de ekkorra már igazán belegabalyodott az algoritmikus játékelméletbe, munkaidőben is egyre többet foglalkozott stratégiai interakciók és döntéshozatalok modellezésével, éjszakánként aszimmetrikus információs játékokról olvasott tanulmányokat, a téma a youtube ajánlásaiból is kiszorította a Partizán-shortokat és a kenyai dobzenére táncoló robotkutyákat. Még hajtotta a meggyőződés, hogy ha nem vagy tudós, lényegében egy senki vagy. Nem akart Magyarországon doktorálni, szóba jött Bonn és Mannheim, végül a Humboldtra esett a választása, Khája megörökölte a szobáját és a lakótársát, ő visszakapta az elinflálódott kauciót, és öleléssel búcsúzott tőle Róka Gasztonné, a tulaj.

Hogy továbbra is elkerülje a képernyőt, kivitt a verandára egy hamutartót, Khájának biztosan szüksége lesz rá. Recsegték a léptei alatt a deszkák. Az este legalább háromszor mondta el, hogy felújítanak majd mindent, és amúgy jó áron jutottak hozzá. Gyűlölte a becsiccsentett önmagát, olyankor nem a saját hangján beszélt, és mindenkin felül akart kerekedni, nőkön, férfiakon, társasjátékban a hatéves gyerekeken is.

Lassan a végéhez közelített a hétvégi munkanap, ami egyébként kibírható, idejének jól elrendezett és önként felkínált zsákmánya, összeér a mindig félelmetes, mert elpazarolható szabadidővel. A dombokon felkaptató akácok, kőrisek és tölgyek keverednek a magasabban álló, zord tűlevelűekkel, harminc felé lépegető éveinek csendes és tragikus, kora délutáni metaforája. Tulajdonképpen elégedett volt a munkájával, de mintha nem az igazi énje végezte volna. Csak a háznak vethesse hátát. Szívesen megindulna a hívogató feketeség irányába. Ilyen is megesett már, hogy kísérteties világosságban viharsötétre vágott, arra, hogy kissé véres legyen.

A tikkasztó melegben a virágoskertbe került, hogy Khája ablaka elé érhessen. Az alacsony támfalat, amely a növényeket védte az időnként komoly szelektől, tavaly tavasszal építette Mátyás egy barátjával, a terméskő az erdő

felé emelkedő dombokra támaszkodott, a tetején poros masszában néhány méregzöld levelet kerülgettek a hangyák. Ez izgalmas volt: a kő érintése, az ujjaira tapadó por, a rácsodálkozás saját, nagy tenyerére és hosszú ujjaira. Milyen jó, hogy valóságos vagyok, jutott eszébe.

Blanka úgy gondolta, hogy a magas vidék talajviszonyai és hidege miatt leginkább pusztuló virágaik lesznek, de Mátyás nála kevesebbet prédikált más élőlényekről, és több figyelme volt rájuk, mindegyiknek megfelelő földet vásárolt, élvezettel dúsította tőzeggel a savanyú kertet, felkészült a lehetséges betegségekre, és a tavaszi fagyokat is szerencsésen megúszták idén. Csongortól palántákat is kapott, meg linkeket Penksza Károly videóihoz, ha igazán érdekelnék a növények. A diákok közül, akik a körbe jártak, Mátyás csak azokat tanította a szaklíceumban, akik korán elmaradoztak, de még éppen továbbadták az összejövetelek hírét más, főleg elméleti iskolák tanulóinak. Emiatt eleinte csalódott volt, de így is a legváltozatosabb háttérből jelentek meg gyerekek, hogy délutánonként Fishert és Hegelt elemezzenek, vagy Jim Jarmuscht nézzenek vele.

Mivel közvetlen tanári viszonyban egy idő után senkivel sem állt, mindenki bátrabb lett, páran még a meghívásaikat is elfogadták, belőlük kialakult egy szűkebb kör, a müderriszek, ebbe tartozott Csongor is, aki rododendronok különféle fajtáit adományozta nekik, és néha már Mátyás számára is feltűnően bámulta őt, ha átjött. Két év alatt nem nő túl nagyra egy rododendronbokr, a hortenziák pedig távolabb voltak, így a régi lángvirágok mögé guggolt. Még sem próbált úgy tenni, mintha gazokat tépkedne, de hogy miért akart bujkálni Khája ablaka alatt, amikor az még alszik, olyan kérdés volt, amire utólag várt volna magyarázatot, leginkább éppen Khájától. Máskor is voltak hasonló kérdései a lány felé, aki mindig kész volt elmagyarázni, mit miért csinál az ember.

Szeretett volna Khája közelében lenni, de úgy, hogy ő ne lássa. Ne ilyen olcsó módon, ablakon és házfalon túl, hanem mondjuk közvetlenül az ágyánál, és a gondolattól, hogy így egy másfajta melegséget érezhetne pilledt tagok mellett, és láthatná a takaró alól kidugott, formás vádlit, a magas boltívű talpat, a vékony lábujjakat – figyelj, én harmincezer forintért simán lefotózom a lábam, mondta egyszer Khája –, a guggolástól már jelentkező vizelési inger a sajtásba csapott át. Ekkor bent újra megszólalt az ébresztő, Blanka felpattant és beszaladt, majd a laptopjával együtt kiköltözött a tornácra.

Berlinből egy év után továbbállt Párizsba, de hamarosan ott is olyan ösztöndíjakat kezdett nézegetni, amik kimenekíthetnék a rendkívül jófej, kellemesen gazdag, kulturált és biszexuális huszonévesek társaságából. Egyre

jobban meg kellett erőltetnie magát ahhoz, hogy a kutatásával foglalkozzon, pedig egybehangzó vélemények szerint máris szép eredményekre jutott. De a világ, amelybe a tevékenysége hozta, hiába vette körül bizalommal és jó könyveket olvasó emberekkel, fáradttá és ingerlékennyé tette.

Megismert pár hiperaktív arcot az École normale supérieure-ből, akik becsalogatták Jean-Pierre Serre egyik előadására, amihez még annyi köze sem volt, mint a városhoz úgy általában. Október közepe volt, a csaknem százéves professzor néha nyögve letörülte a táblát, a fénysávban örülten szál-lingózott körülötte a por, és közben bizonyára ragyogó dolgokról beszélt, Blanka pedig ráhajtotta a fejét a mellette ülő Nahia Darrieux-Urenda vállára. Ő azok közé a részecskefizikában, növényrendszertanban és tabaszaran népi kultúrában is járatos lányok közé tartozott, akik rájöttek, hogy ha a heti négy röplabdaedzés mellé beiktatnak még két-három falmászást, és beszereznek néhány hátul kivágott felsőt, akkor a nagyelőadókban minden tekintet rájuk fog szegeződni. Nahia hátán számtalan különböző vastagságú kötélként dagadtak az izmok, valahányszor megmozdította a felsőtestét, átrendeződött a térkép, újabb apró árkok jelentek meg, váratlan kanyarok tekeredtek, váratlan feszültség futott végig a tricepsze felé, hogy onnan már követhetetlenül surranjon el egy intésben vagy simogatásban.

Levendulaillata volt, és ahogyan megnyalta Blanka fülét, a tábla is lila, olajos fénnel kezdett derengeni, valahol víz csordogált, valószínűleg langyos, a feltámadó szelet lassan sikálták a terem majomkenyérfa. Nahia Blanka mellbimbóit csavargatta, ami nagyon jó volt. A professzor sok szerencsét kívánt, majd komótos szárnycsapásokkal kirepült az ablakon, odakint a gágogásból ítélve vadludak üdvözölték – vajon boldogok-e? Itt-ott énekszó harsant, néhányan felálltak, a mellüket verték, és a balsorsot szólongatták. Rabszolgák, ne átkozzuk az életet! Trón emelkedett apró koponyákból, rajta Hegel vagy talán Werner Herzog. A zord férfi megigazította talárját, biccentett nekik, majd így szólt: tiéd minden dicsőség, rejtőzködő hermafrodita!

Felhangzott a taps, és ahogy Blanka felkapta a fejét, a száján már kicsorduló nyálceppből vékony csíkot hagyott Nahia Darrieux-Urenda arcán.

A metrósztrájk miatt busszal szeretett volna hazamenni, mert még nem tudott róla, hogy a buszsofőrök is sztrájkolnak. Keresztülvágott néhány zászlós csapaton, egy ideig csatlakozott egy tüntetéshez a Place du Panthéon közelében, az utca közepén égett a tűz, néhány lépésnyire középkorú párok boroztak a kinti asztaloknál. Kikerült egy tüntetést a Place d'Italie-n, majd betért egy pékségbe, de meggondolta magát, vásárlás nélkül kijött, és végül

sétálva indult haza. Valami azt súgta neki, hogy természetellenes az ennyire fehér napsütés, aztán hirtelen mályvalila ég alatt találta magát. Az idő sohasem volt még ilyen jelentéktelen, két kamasz Boulevard Blanqui-n megkezdett csókját a Rue d'Arcueil sarkán fejezte be két ősz hajú nő.

Mire hazaért a szállására, már tudta, hogy hajnalban elhagyja a várost. Az egyik lakótársa felajánlotta, hogy kiviszi autójával a Gare de l'Est-re. Vállfákat és edényeket nem pakolt a bőröndjébe, otthagyt néhány szoknyát is, cserébe a lakóközösség minden tagjától lopott egy-egy tárgyat, teniszlabdát, új Eribon-kötetet és gázpisztolyt, integető plüss Mao Ce Tungot. A vonaton olvasott, és egyetlen gondolata sem forgott akörül, hogy egy doktorit félbehagyni jelentős esemény volna. Az ottléte alatt egyszer sem látogatta meg a Louvre-t.

Miután visszatért Budapestre, kivett egy airbnb-t, és napokig alig mozgott ki, de tévedhetetlenül újra Magyarországon volt: valahányszor nappal ment ki a gangra, támadásba lendült az egy emelettel feljebb lesben álló ötvenes férfi, és megpróbálta leködni őt. Időnként jól célzott. Ugyanez az úr éjszakánként hisztérikus üvöltéssel invitálta magához a lakókat panasztételre és a fontos ügyek megbeszélésére. Blanka a biztonság kedvéért magához vette a Walther P88-at, de a lépcsőn sohasem találkozott a férfival, így nem kellett arcon lönie, és beletörődött, hogy ez van a magasban, nem a haza.

Két hét elteltével teázni hívta Kháját. A barátai közül egyedül ő tevékenykedett a művészet közelében, s mert az osztályváltók mind sznobok, ennek jelentősége volt, akár egy sámán közelségének. Az 1000teát választotta, vénasszonyok nyara volt, a teraszon ült, és már régen kihozta neki a ginzenget a bugyogós pincér, mire Khája befutott.

A mozgása is állandóan alakult, folyton változtatta a hajviseletét és az öltözködését, olykor megtört volt, és homályos, máskor puha és hívogató, akár egy frissen sült croissant, néha látványosan felszabadult, majd elsötétedett, de sohasem vált eklektikussá. Ezúttal úgy jelent meg a teázóban, mint egy Kirké, aki minden férfit csincsillává változtat. Magával hozta a második kötetét, amit Blanka már megvásárolt. Úgy érezte, Khája épp attól lehet jó költő, amiben különbözik tőle: egyetlen érzését és förtelmes gondolatát sem szégyellte, öntudata éppen abban nyilvánult meg, hogy nem hozott mindent és mindenkit összhangba a saját hiúságával.

A lány mulatságosnak találta a dezertálást az akadémiai pályáról, és nem fárasztotta a terveit firtató kérdésekkel. Becsülte Blankában a szembeszegülést az önmenedzsmen szabályaival, és arról beszélt neki, nem is tudta, hogy ennyire szabad ember, majd arról, hogy egy igazán szabad társadalomban

mindenki őszintén és nagyszerűen bolond volna. Blanka megkönnyebbült, és úgy tetszett, hónapok óta először elkezdett vicceseket mondani, Khája legalábbis nevetett, közel hajolt, és kicsit úgy beszélt vele, ahogyan odahaza szoktak a gyerekekkel, akik a pestiekkel ellentétben szűkszavúak és félénkek. Miután visszatért a vécéről, ő vette át ezt a szerepet, úgy érezte, jobban játszik, a kérdései nem voltak annyira dallamosak, de a megelőlegezett megértés hatásosabb volt, Khája szemei csillogni kezdtek, és épp a kiütköző biztonságérzete árulta el, mennyire védtelen. Az álszentség az őszinteség része volt, mint a két lator részvételében egymás iránt.

A macskájáról, akinek csak nemrég csinált instát, de máris nagy rajongótábora van, sokkal többet beszélt, mint az új barátjáról. Újabban sapkákat köt, agyagedényeket is csinál, és megtanulta vaktérképen elhelyezni az amerikai államokat. Elmesélt egy történetet az egyik tanáráról, aki egy kávézóba hívta konzultálni, majd egy másik tanár barátját is odahívta, aztán közösen megpróbálták felcsábítani utóbbi lakásába, úgy háromnegyed órán keresztül, végül a tanárának el kellett sietnie, a barátja pedig Buberről mesélt kicsit, majd kelletlenül kifizette a számlát. Megállapította, hogy a nagylelkűség sokkal szebb lenne, ha nem így hívnák. Táncórákra járt, ez az információ Blanka képzeletét elindította egy, Khája hangjával párhuzamos ösvényen, amelyen Khája bágyadtan foxtrottot járt gramofonzenére, nyúlánk lábszárát meglehetősen keccesen mozgatva, eltartva magától az éppen végigszívott cigarettát.

De ahogyan a szerinte egyre inkább történetszerűvé váló verseiről kezdett beszélni, a tördelőszerkesztői állásáról meg az irodalomra felfűzött élet kilátástalanságáról, a játék repedezni kezdett, mintha ráébredt volna, hogy mégiscsak felnőtt. Lehet, hogy inkább áttér prózára, mondta, és megírja a százhatvankettedik regényt a romániai diktatúráról, abból már félig meg lehet élni. Blanka megkérdezte, hogy hívják, elsőre nem értette a kérdést. Tamásnak, most ketten laknak a Kinizsi utcában. Jut eszébe, gyakran érdeklődik Blanka foglaltságáról és sorsának alakulásáról Róka Gasztonné, a tulaj.

Miután elváltak, Blanka végigsétált a Váci utcán, ami visszataszító helyként élt a fejében, de ezúttal nem volt a legrosszabb, egy nagyszabású csinosodás korában a Kálvin teret például jóval hamarabb kellene felrobbantani. Könnyűnek és szabadnak érezte magát. A Régiposta utca sarkához ért, benézett az üvegen át a fekete és arany beltérbe, ahol 1988-ban először ehetett magyar Big Mac-et, negyvenhárom forintért. Azt mondják: maga volt a nyugat. Így vette észre az utcafronti bárpultnál lakmározó ismerős alakot, mekizésen kapta Berzeviczy Zalánt.

Zalán vele kezdte a matek szakot, aztán győzött egy másik szenvedély, átment töríre, az utóbbi időben az úriszék és a nemesi pallosjog iránti nosztalgia történetét kutatta, nem is a legkritikusabb felhanggal. Fizikával is foglalkozott hobbiból, sakkban a nyitási csapdák érdekelték nagyon, sokan kedvelték, visszajárt néha a matekos társaságba, nagyon könnyen berúgott, és olyankor kiöntötte a lelkét Blankának. Sohasem érdeklődött másokról. Mindig hímzéses vadászkabátban járt, vagy khaki gyapjúmellényben, több értékes tarsolyt birtokolt, és alacsony természetével, nagy orrával, elálló füleivel olyan volt, mint egy tréfás manó, aki kocsmai verekedéseket provokál fantasy regényekben. Boldogan majszolta a sült krumplit, mobilozott is hozzá.

Ezt nem lehetett kihagyni, Blanka befordult a Régiposta utcába a bejáráshoz, bement, egy ideig megállt a terrazzo burkolaton a fényben, majd sikeresen mögé lopódzott, mégis úgy érezte, mintha valaki figyelne, és ráköszönt Zalánra. Teleszájas visszafordulás következett, pirulás, nyelést követő köszönés, csodálkozás és heherészés, kelletlen hogyvagyok.

– Három órát aludtam – mesélte Zalán, de nem kínálta helytel a mellé lépő Blankát –, fél négyig jogtörténetet olvastam, aztán részeg kentaurokkal álmodtam.

– Mit csináltak?

– Daloltak – nagy harapás következett.

– Somával laktok még?

– Én meg furulyáztam nekik. Nem, már egyedül az Oktogonnál, ő nyár végén kiment Amerikába. Sokat vitakoztunk az utolsó időkben – mondta csámcsogva –, elment ő is nagyon balra, most gonosz varázsló Kaliforniában, lapos ontológiával üzérkedik. A Guénon-köteteit persze jó pénzért eladta, mindig is a kalmárok kasztjába tartozott. Aki reakciónak hitvány, az progresszívnek alkalmatlan.

– De ugye nem vesztetek össze?

– Nem, bár a végére kicsit sok volt. A létezők radikális mellérendelése. Szerinted?

– Nem tudom. Ha vannak is a létezésnek szintjei, akkor embernek csak azt nevezném, aki sem mások, sem a saját halálát nem kívánta még. Az evolúció elméletével a világ szegényebb lett, csak a csúcspontra helyeztük és legitimáltuk azt, aki egyébként is uralkodik.

Blanka sem szeretett volna leülni, ezért csak rákönyökölt kicsit Zalán pultjára, így féloldalt ismét a terem belseje felé fordulhatott, és körülnézett. Rögtön elkapta a fiú tekintetét, aki kétasztalnyira ült, egyedül, bordó dzsekiben, zsíros, göndör hajjal, borostásan.

Dupla sajtburgert evett, kettőt, mesélte később Mátyás. Blanka, ha kitekert pózban is, mégiscsak állt, s ez fölért azzal, mintha csatában foglalt volna el egy magaslatot. Ez is olyan pillanat volt, amikor úgy érezte, nincs szükség arra, hogy logikusan kössön össze dolgokat, csak utólag bontotta részekre a nagy suhanást, a visszarepülést az időben, tekintetek találkozását gyárakban, piactereken és székesegyházakban, rózsakertekben és veszélyes erdők mélyén, ma már ismeretlen illatok társaságában. Mátyás lassan megtörülte a száját. A pultnál újabb rendelések számát kiáltották, a háttérben filippínó család vonult a tálcákért, Zalán megállás nélkül karattyolt. Igen, Emma Hamilton és a nagy Lord Nelson, de inkább Abélard és Héloïse, gondolta később Blanka, vagy, miért ne, Hadrianus és Antonius, ne férfiak és nők, ne is emberek, ne tekintetek régi ismeretsége. Mikor még halak voltunk a teremtés harmadik évfordulóján – emlékszel?

Zalán bőfögött a kólától, majd elnézést kért.

– Szóval ő erre azt válaszolná, hogy nem valami védhető állítás – mondta, és megint jó nagyot harapott.

– Nem baj. A felismeréseimet úgyis mindig akkor érzem a leggyanúsabbnak, ha sikerült valakivel szemben megvédenem őket.

– De már nem a te felismerésedről beszélek.

Odaát Mátyásnál egyértelmű elszánást érzékelt, de semmiképp sem akarta, hogy Zalán társaságában maradjon, távozni nem lehetett, segítenie kellett valahogyan, megtisztítani kicsit a teret, azzal a felemelő, heves gyakorlatiassággal, amiért a fejükben élő emberek elismeréssel adóznak maguknak, miután összeszereltek egy ikeás bútort. Bízott a sikeresen friend zone-ba domesztikált fiúk mágikus képességében, tudniillik, hogy kritikus pillanatokban készek barátnővé változni.

– Nem mész ki kicsit vécére?

– Nem kell pisilnem.

– Talán csak nem gondolsz rá eléggé.

– Nem szeretnék.

– Történhet ott valami izgalmas.

– Engem férfivécékben ritkán érnek kalandok.

– Megmoshatnád az arcod.

– Szeretnéd, hogy megmossam az arcom?

– Majd vigyázok a cuccaidra.

– Jó, akkor kimegyek a mosdóba. Lennél szíves vigyázni addig Brebbia pipámra, címeres szelencémre, amit nagypapámtól kaptam, és elég értékes,

Apor Péter posztóborítás dörgedelmeire, zsinóros kabátkámra, szép nemzetarsolyomra?

– Persze, menj csak.

Mátyás odament hozzá, és az első mondatával randira hívta, amire Blanka elnevette magát, majd átvette a kissé kimért nyelvet, de azóta sem tudja felidézni, azt válaszolta-e, hogy ez imponáló, vagy valami mást. A hű Zalán sokáig maradt a mosdóban. Mátyás roppant ritka szájívébe mintha eleve bele lett volna rajzolva a mosoly geometriája.

Kimérten ejtette meg néhány hónappal később a lánykérést is. Nem térdelt le, ahogyan erre jó előre figyelmeztette, mert Bánk bán is állva kérte meg Melinda kezét, és ugye milyen sokra vitte. Úgy tűnt, túl van már a megtörésen, de nem takargat a lelkében semmilyen sötét titkot. Eléggyé szegény volt, és bár Blanka előtt értelemszerűen jó állások nyíltak meg – agilis modellben működő cégek kutyabarát irodáiban –, az ország gazdaságának a történelem benyújtotta a számlákat. Mint az korán kiderült, Mátyás csak néhány faluval nevelkedett odébb, egy városba jártak iskolába, igazából az volt a meglepő, hogy korábban nem találkoztak. Inkább Blanka volt a hazaköltözés pártján, olcsóbb megélhetést, a szüleik közelségét, erdőt, nyugalmat, mentális egészséget, liberális demokráciát és egyéb, ilyenkor szokásos érveket hozott fel.

És most itt van Khája duzzadó mellekkel, vastag csuklókkal, hosszú láncú fülbevalójában rózsabogárzöld ásvánnyal, cserregve nevet, sokat iszik, állandóan cigizik, rágja a körmét, és mintha újabban tikkelve is. És megint frufruja van! Olyan sebesen öntötte el a gyűlölet, mintha nem ő unszolta volna, hogy látogassa meg valamikor.

Szerette volna lenézni Kháját, hiába nőtt fel ugyanebben a megyében, Háromszéken mára pontosan az a turista, akit, ha megkérdezi, merre kell mennie, pedagógiai okokból négy különböző irányba küldünk. Későn fekszik, de még pirkadat előtt: gyanús, aki megfosztja magát a nyári hajnaltól. Gyerekkorában rajongó lehetett a mai és a tizenkilencedik századi értelemben is, de már túltanulta a nagyvárosok cinizmusát, a régi chatben minden megnyilvánulása keserű, a vacsoraasztalnál ásitózva beszél *A szellem fenomenológiájáról*, és ha Napóleont akarná felvidítani, a moszkvai sportlehetőségekről beszélgetne el vele.

Akkor persze nagyon lelkes volt, amikor Mátyás beszámolt az önképzőköréről, nyugtalanító melegséggel mosolygott rá, egyszerre szomorkásan és anyaián, ami tökéletes ellentéte volt az esküvőjükön viselt mosolyának, az főképp búcsúzáskor volt gunyoros és fölényes, ráadásul pikírt megjegyzés

kísérte, hogy aztán vigyázatok magatokra Tündérországból. A Mátyás felé küldött mosolyok elemzése még elviselhető kényszer volt Blanka számára, de az olyan, tízperces videókból megszerzett információk kiélesedése, miszerint nagyobb társaságban rendszerint azzal próbálunk összevenni, aki tetszik nekünk, és a magunkon lustán végigfutó érintés gyakori trükk bizonyos intelligenciahányados környékén, kimaradhattak volna elrendezett életéből.

És az az évekkel ezelőtti figyelmeztetés egy barátjától, aki Rabatin Mátyásról már korábban hallott pletykákat: azért vigyázz vele, állítólag az a fajta hiénakandúr, aki kioktat feminizmusból, aztán megdugja a csajodat.

Újra megszólalt az ébresztő, ezúttal gyorsan kinyomták.

Csongorra gondolt, aki nem a legértelmesebb a társaságból – Mátyás is, mint mindenki, Ágnesért volt oda –, de minden bizonnyal a legjobb, annyira, hogy nem is lehetne neve. Az apja gazdálkodott, öngyilkos lett, amikor Csongor még kicsi volt, pedig jól éltek, csak nem bírta a versenyt. Csongort aggodalom vette körül mindenki részéről, s ettől a túlzott puhaságtól, a kérdőmondatok mesterkélt hangsúlyaitól hamar felfedezte az élet mellékutcait. Talpraesett volt, de kelekótyasága nem illett a dílerekéhez, és Mátyás, aki tudott az ügyeiről, attól tartott, bajba keveredik, még mielőtt megjönne az esze. Blanka számára kíváncsisága és kamaszfiús pózai egyaránt az apja halálát hordozták könnyű fuvallatként, ez pedig vonzotta, mintha a fiú közelsége vigasztalna a saját ábrándjaiért, mintha általa időről időre megidézné és kielégítené kicsit a régi vágyat, hogy elpusztítsa önmagát.

Hogy valakit megjelölt a halál, bűn ilyet gondolni?

Újabb zajok hallatszottak bentről, vízszög, köhögés, majd lépések, nyikordult az ajtó, Khája kilépett a rézsútosan már árnyékos verandára. Először a bokáit érintette a fény, szinte súrolták egymást, mintha kötélén járna. A kezében két ujjal összeecsipentett cigisdobozt hozott, rövidet, lompost nyújtózkodott a távoli búzatáblák felé fordulva. Nem nézett rá. A hőség bunkósbotja a lépcsőt verte, remegett körülötte a levegő, mint egy rémült antilop.

Leült mellé, belenézett az Outlookjába, majd rágyújtott. Minden sok lett hirtelen: az információk egy javítócsomag méretéről, az indiai kollégák üzenetei, akiknek talán egy hindu Bodor Ádám adott nevet, és a kilégzések, Khája tüdejének tragikus éjszakája. Zavarta, hogy magán érzi a tekintetét. Túl sokáig aludt, Mátyásnak már jönnie kellene. Sajnos nem láthatja Mátyást és Kháját úgy, hogy ne tudjanak róla. A tartós kapcsolatban élők gyakran egymás közeléből, hasonló társadalmi helyzetből jönnek, és azonos szintű végzettséggel rendelkeznek – korábban megnyugtató statisztikák most késsel a hátuk mögött.

JELEN

Az égbolt és megint csak az égbolt fölöttem,
meg-megbicsakló végtelenje kényszerít
folyton vissza-visszanézve keresnem ötven-
egynéhány évem maradandó perceit,

és hol az év, a nap, az óra, köztes órák
percei, talán már a más idejét élik
ők is, rám sem mindig saját időmet osztják,
mégis mindben az vagyok, aki vár és féli,

amit vár, mert nem tudja, vajon az örök
világosságnak mennyi szenny és gyászidő kell
végképp hasonulni a sötéthez? s míg tűrik,

lépkedek két önjáró látomás között,
múlt és jövő határán, mi hol csak időnek,
hol meg a közöny szomorú hosszának tűnik.

HIÁNY

Ki tudna számot adni az önérzet halk
leépüléséről, miközben a tudat,
a sötétben tapogatózva, újra meg újra
nekiszalad ugyanannak a falnak,
mégis reméli, legközelebb átjuthat
rajta, mert hinni akar abban,
hogy a forma nem végleges, csak
egyfajta összetömörült figyelem,
amit a tapasztalás sűrít össze, és
az ismétlés nem visszajátszás, hanem

folyamatos elmozdulások sora
 az értelmezés síkjain, közben meg
 ott zúg a kérdés, vajon ő választ-e,
 vagy csupán képzet a választás,
 amelyet a belső szükségszerűség
 palástol, és amit a szabadság eszméje
 tart életben, pusztán azért, mert
 a tehetetlenség nem mondható ki.
 A felismerés is csak egy állapot marad,
 amitől a lélek egyszerre retteg és
 vágyik rá, mert a megértés pillanataiban
 épp az űr sejlik föl, ami az úgy-
 ahogy megismerhetőt magába hívja,
 az meg más és más neveket kér
 magának, amiket megadunk neki,
 hogy valamiképp közeledjünk ahhoz,
 amit amúgy sem tudunk szavakba
 önteni. Talán elég csak belátni, hogy
 a jelentés nem létezik önmagában,
 csakis a keresésben, ami folyton
 visszavezet a hiány tereibe, az üresség
 mindenható sóvárgásába, mi hol
 könnyörtelennek, hol szelídnek tűnik,
 noha csupán közönyét lobbantja
 ilyen-olyan lángra, mégis abból
 a hiányból fakad a legtisztább
 visszhang, ami akár igaz is lehet.

LEKÉPEZÉS

A terekre, utcákra kilépve egészen
 más hangulat vesz erőt rajtunk,
 más, élénkebb nedvek öntik el
 zsigereinket, és valami olthatatlan
 szomjúsággal isszuk be a fényt,

hogyan elvigyük magunkkal, mert
a múlt és a jövő egynemű lapjai
pörögnek ebben a fényben,
amit a megfigyelő tesz
olvashatóvá és értelmezhetővé,
és ekkor megadjuk a kedvnek
azt a mindig utolsó esélyt.
Mert süt a Nap. Mert zöld a fű.
Aztán pár lépés után: és ha
nem süt? És ha nem zöld? Mitől
szép, ami lehetne ronda, miért
borzalmas, ami lehetne kellemes?
Önmagunk fölötti hatalmunk
teszi ezzé vagy azzá? Milyen és
mekkora a hangulat hatalma?
De mindegy is, mert lányok
jönnek szembe, asszonyok, és
a legocsmányabb kabát alatt is
kikövetkeztethető az idomok íve
a járás kecsességéből, és amikor
tekintet tekintetbe olvad, annak
sugarán már a vágy közlekedik.
Gyermekek rohannak az iskola
felé – szakaszosított leképezései
az örökkévalóságnak. Aminek
feltételezésére már nincs semmi
szükség, hisz mindnyájunkban
megvan annak képzete és
imbolygó bizonyossága, ahhoz
képest életünk csupán a hossz,
ami nem mérhető kisebb
hibával önmaga kiterjedésénél.

Susan Sontag

A MŰVÉSZ MINT PÉLDÁZATOS SZENVEDŐ

„A leggazdagabb stílus a főszereplő szintetikus hangja.”
(Pavese)

Cesare Pavese 1930 táján kezdett írni, és a nálunk lefordított és kiadott regényei – *Ház a domboldalon*, *A hold és a máglyák*, *Barátnők*, *Az ördög kastélya* – mind 1947 és 1949 között íródtak, így az angol fordításokhoz kötött olvasó nem tud általános következtetéseket levonni az író életművéről. Ebből a négy regényből azonban úgy tűnik, hogy az író fő erényei a finomság, a takarékoság és az önkontroll. A stílusa lapos, száraz, érzelemmentes. Az egyik kiemelkedő jellemzője Pavese regényeinek a hűvösség, annak ellenére, hogy a témák gyakran megrázók. Ez azért van, mert a valódi téma soha nem a felkavaró esemény (pl. az öngyilkosság a *Barátnők*-ben vagy a háború *Az ördög kastélyában*), hanem inkább a narrátor óvatos szubjektivitása. A Pavese-hősök tipikusan a tisztánlátásra törekednek, a legjellemzőbb problémájuk pedig a szaggatott kommunikáció. A regények a lelkiismereti válságokról szólnak – és arról a vonakodásról, hogy e válságokat egyáltalán bekövetkezni engedjék. Feltételezhető egyfajta érzelmi elsorvas, az érzelmek és a testi életerő elgyengülése. Az olyan, idő előtt kiábrándult, túlzottan kifinomult emberek szorongása, akik az irónia és a melankolikus önvizsgálat között ingadoznak, ismerős élmény lehet. Ám Pavese regényei – ellentétben e modern érzékenység másfajta feltárásaival, például az elmúlt nyolcvan év francia prózájának és költészetének jelentős részével – tartózkodók és szemérmesek. A cselekmény mindig a háttérben vagy a múltban zajlik, s az erotikus jelenetek feltűnően hiányoznak.

Mintha Pavese hőseinek egymástól való elidegenedését ellensúlyozandó írójuk mindegyiküknek mély, szinte ösztönös kötődést tulajdonít egy hely-

hez – többnyire Torino városi tájához, ahol Pavese egyetemi éveit töltötte, és élete nagy részét leélte, vagy pedig a környező piemonti vidékhez, ahol született és gyermekkorát élte. Ez a helyhez kötött érzékenység, a vágy, hogy az ember megtalálja és újraértelmezze egy hely jelentését, azonban nem ruházza fel Pavese műveit a regionális irodalom sajátosságaival. Talán ez magyarázza, hogy a regényei miért nem váltottak ki különösebb lelkesedést az angol nyelvű közönség körében – semmi olyasmit, mint Silone vagy Moravia művei –, jóllehet Pavese íróként mindkettőjükénél eredetibb és tehetségesebb. Pavese hely- és emberábrázolása nem az, amit az olvasó egy olasz írótól várna. De Pavese északolasz volt. Észak-Olaszország nem a képzeletbeli Olaszország, amiről a külföldi álmodik: Torino egy nagy iparváros, amelyből hiányzik mindaz a történelmi rezonancia és testet öltött érzékiség, amely Olaszországba vonzza az idegeneket. Pavese Torinójában és Piemontjában nincsenek emlékművek, nincs semmiféle helyi jelleg, és semmi abból az egzotikus bájból, amit a külföldi Olaszországhoz társít. A hely adott, de elérhetetlen, személytelen, sőt, embertelen valóságként mutatkozik meg.

Pavese felfogása az ember és hely viszonyáról – arról, ahogy az embert megdermeszti a tér személytelen ereje – ismerős lehet bárkinak, aki látta Alain Resnais vagy Michelangelo Antonioni filmjeit (*Le Amiche*, amelyet Pavese legjobb regényéből, a *Barátnőkből* adaptáltak, *L'Avventura* és *La Notte*). De Pavese prózájának érdemei nem azok az erények, amelyek a népszerűséget biztosítják – ahogy Antonioni filmjei sem ezért értékesek. (Aki nem kedvelik Antonioni filmjeit, gyakran „irodalminak” vagy „túl szubjektívnek” nevezik őket.) Akárcsak Antonioni filmjei, Pavese regényei is kifinomultak, elliptikusak (bár sosem nehezen érthetők), csendesek, zártak és nem hatásvadászok. Pavese nem egy nagy író abban az értelemben, ahogyan Antonioni nagy filmrendező, de mind Angliában, mind Amerikában sokkal nagyobb figyelmet érdemelne, mint amennyit eddig kapott.¹

*

Nemrég angolul is kiadták Pavese 1935 és 1950 között vezetett naplóit – azokból az évekből, amelyek végül negyvenkét évesen elkövetett öngyilkosságához vezettek.² Ezeket a naplókat Pavese regényeinek ismerete nélkül is lehet olvasni, mint egy különös, modern irodalmi műfaj: az írói „napló”, „jegyzetek” vagy „feljegyzések” példáját.

Miért olvasunk írói naplót? Azért, hogy jobban megértsük az életművet? Legtöbb esetben nem ezért. Inkább a naplóforma nyers közvetlensége a vonzó, még akkor is, ha az író a jövőbeni publikálás lehetőségével számolva ír. A naplóban az író magát halljuk megszólalni; szemtől szemben állunk azzal az énnel, amely a művekben csak maszkokon keresztül szólal meg. Egy regényben – még ha első személyben is íródik – semmilyen fokú intimitás nem tudja pótolni ezt a közvetlenséget. Pavese legtöbb regénye, köztük a négy, amely angolul is olvasható, első személyben íródott. Mégis tudjuk, hogy az az „én” nem azonos Pavesével, éppúgy, ahogy *Az eltűnt idő nyomában* Marcellje sem azonos Prousttal, és *A kastély* meg *A per* K.-ja sem azonos Kafkával. Az olvasó nem elégszik meg ezzel. A modern közönség az író „meztelenül” akarja látni – ahogyan a vallás korai korszakai az emberáldozatot követelték.

A napló a lélek műhelyét tárja fel előttünk. De miért érdekel bennünket az író lelke? Nem azért, mert különösebben érdekelnének bennünket maguk az írók. Hanem azért, mert a modern tudatot kielégíthetetlen módon foglalkoztatja a pszichológia – ez a keresztény önvizsgálat legutóbbi és leg-hatalmasabb öröksége, amely Páltól és Ágostontól ered, s amely az önismeretet a szenvedő én felfedezésével azonosítja. A modern tudat számára a művész a példázatos szenvedő, ezáltal helyettesíti a szenteket. A művészek között pedig az író, a szavak embere az, akitől elvárjuk, hogy legyen képes a legjobban kifejezni a szenvedését.

Az író a példázatos szenvedő, mert ő jut el a szenvedés legmélyebb szintjére, és azt is ő tudja, hogy miként szublimálhatja (nem a freudi értelmezésben, hanem szó szerint: miként változtathatja át) a szenvedését. Emberként szenved, de íróként átalakítja a szenvedést művészetté. Az író az, aki felismeri a szenvedés hasznát a művészet belső rendjében, ahogyan a szentek is felismerték a szenvedés szükségességét az üdvösség rendjében.

Pavese naplóinak egységét épp az adja, hogy újra és újra azon elmélkedik, hogy miként lehet a szenvedést használni, cselekvéssé alakítani. Az irodalmi egy ilyen „használat”. Az elszigetelődés a másik – egyszerre technika a művészet felkeltésére és tökéletesítésére, valamint önmagában is érték. A harmadik, végső formája a szenvedés „használatának” az öngyilkosság – nem mint a szenvedés vége, hanem mint a szenvedés feletti uralom végső megnyilvánulása.

Pavese 1938-as naplójában ezt a figyelemre méltó gondolatmenetet jegyzi le: „Az irodalom az élet támadásai elleni védekezés. Azt mondja az életnek: *Nem tudsz megtéveszteni. Ismerem a szokásaidat, előrelátom és élvezettel*

figyelem a reakcióidat, s titkaidat ellopom azzal, hogy ravasz akadályokat gördítek eléd, amelyek megakasztják a természetes ritmusodat... A másik védekezési forma a dolgokkal szemben a csend, amikor erőt gyűjtünk a következő előrelépéshez. De ezt a csendet magunknak kell hogy parancsoljuk, nem tűrhetjük, hogy ránk kényszerítsék, még a halál által sem. Az az egyetlen védelmünk a megpróbáltatás ellen, ha mi magunk választjuk a megpróbáltatást (...) Akik természetüktől fogva képesek teljesen, egészen szenvedni, előnyben vannak. Így foszthatjuk meg szenvedésünket a hatalmától, így alakíthatjuk azt a saját alkotásunkká, így hódolhatunk meg előtte. Igazolás az öngyilkosságra.”

Ha egymás mellé helyezzük a modern írói napló műfajának nagy alakjait – Stendhalt, Baudelaire-t, Gide-et, Kafkát és most Pavesét –, sajátos fejlődéstörténet bontakozik ki. Az énközpontúság gátlástalan megnyilvánulása hősi küzdelemmé válik az én eltörléséért. Paveséből teljesen hiányzik az a protestáns önbizalom, amely Gide-et jellemzi: az a meggyőződés, hogy az élete maga is műalkotás lehet, az a tisztelet, amellyel saját ambícióira tekint, az érzéseibe vetett bizalma és önmaga iránti szeretete. És nincs meg benne Kafka finom, minden iróniától mentes odaadása sem a saját gyötrelmei iránt. Pavese, aki regényeiben olyan szabadon használta az „én” névmást, a naplóiban többnyire „te”-ként beszél önmagáról. Nem jellemzi magát, hanem megszólítja. Saját maga ironikus, szigorú, szemrehányó szemlélője. Egy efféle keretbe foglalt önszemlélet végső következménye szinte elkerülhetetlenül az öngyilkosság.

A naplók valójában hosszú önvizsgálatok és önkihallgatások sorozatát alkotják. Nem számolnak be a mindennapi élet eseményeiről, sem megfigyelt incidensekről, nem találunk bennük leírásokat családról, barátokról, szerettekről, kollégákról vagy a közélet történéseiről (mint például Gide naplóiban). Ami a hagyományos naplóolvasó elvárásait kielégítheti – ahogyan Coleridge-nél vagy Gide-nél –, Pavesénél a stílus és az alkotás kérdéseiről szóló feljegyzésekben, a gazdag olvasmánynaplóban található meg. Pavese egy igazi „jó európai” volt, noha sosem járt Olaszországon kívül. Naplói tanúsítják, hogy otthonosan mozgott az európai irodalom és gondolkodás egészében, s ugyanígy az amerikai írásbeliségben is, amely különösen érdekelte. Pavese nem csupán regényíró volt, hanem valódi *uomo di cultura*: költő, novellista, irodalomkritikus, műfordító és szerkesztő az egyik vezető olasz kiadónál (Einaudi). A naplók jelentős részét ez az „embermint-irodalmár” tölti ki. Egy egész élet rendkívül sokféle olvasmányáról találunk bennük finom és érzékeny megjegyzéseket – az ősi Rigvédától, Eurí-

pidésztől és Defoe-tól kezdve egészen Corneille-ig, Vicóig, Kierkegaardig és Hemingwayig. De nem ez a vonás az, amely számomra érdekes, mert nem ez az, ami a modern olvasó számára az írói naplók sajátos vonzerejét adja. Meg kell azonban jegyezni, hogy amikor Pavese a saját írásáról beszél, nem annak alkotójaként, hanem mint olvasó vagy kritikus teszi. Nincs szó készülő művekről, tervekről, vázlatokról – sem novellák, sem regények, sem versek esetében. Egyedül a már befejezett művekről esik szó. A naplók másik feltűnő hiánya, hogy Pavese politikai szerepvállalásáról semmiféle reflexiót nem találunk bennük – sem az antifasiszta tevékenységéről, ami miatt 1935-ben tíz hónapra bebörtönözték, de a Kommunista Párttal való hosszú, ambivalens, végül kiábrándulást hozó kapcsolatáról sem.

Mondhatni, hogy két alak jelenik meg a naplók lapjain: Pavese, az ember, és Pavese, a kritikus és olvasó. Vagy másként: a jövőről elmélkedő Pavese és a múltba tekintő Pavese. Az önmagát korholó és önmagát buzdító reflexiók középpontjában maga az író mint tehetség áll – íróként, a nőket szeretni próbáló férfiként és leendő öngyilkosként. A másik vonulat a visszatekintés: az elkészült művek elemzése és az olvasásélmények. A jelen, ha egyáltalán megjelenik a naplókban, szinte mindig az önértékelés és az önfelmérés színtere.

Az írás mellett Pavesét két másik kérdéskör foglalkoztatja. Az egyik az öngyilkosság gondolata, amely már egyetemi éveitől kísértette (amikor két közeli barátja is megölte magát), s amely a naplóinak szinte minden lapján felbukkan. A másik a szerelem és az erotikus kudarc témája. Pavese alakja egy mély szexuális elégtelenségérzéssel gyöttrődő férfiként rajzolódik ki, aki ezt különféle elméletekkel próbálja magyarázni: a szexuális technika kérdéseivel, a szerelem reménytelenségével, a nemek háborújának víziójával. A nők ragadozó, kihasználó természetéről szóló keserű megjegyzései közé vallomások ékelődnek saját szeretni nem tudásáról, illetve arról, hogy képtelen valódi testi kielégülést nyújtani. Pavese, aki sosem nősült meg, a naplóiban több hosszabb és alkalmi kapcsolatot is megemlít – mindig abban a pillanatban, amikor már bajt sejt, vagy amikor a kapcsolat már összeomlott. A nőkről magukról sosem mond semmit, a viszonyok eseményei homályos utalások formájában is alig sejlenek fel.

E két téma – a szerelem és a halál – szorosan összekapcsolódik, ahogyan Pavese saját tapasztalatában is. Élete utolsó hónapjaiban, egy amerikai színésznővel folytatott boldogtalan viszony közepette, ezt írja: „Az ember nem egy nő iránti szerelemből öli meg magát, hanem azért, mert a szerelem – bármilyen szeretet – lecsupaszít bennünket, megmutatja a nyomorúságun-

kat, kiszolgáltatottságunkat, semmisségünket (...) Legbelül, egészen a lényem legmélyén, nem azért ragaszkodtam ehhez a hihetetlen szerelemhez, mert hinni akartam benne, hanem mert ürügyet kerestem, hogy visszatérjek régi gondolataimhoz, ürügyet régi kísértéseimről gondolkodni: a szerelemtől és a halálról. Ez a mintázat öröklött.” Máshol keserű iróniával jegyzi meg: „Lehet nem gondolni a nőkre – ahogy a halálra sem gondolunk.” A nők és a halál Pavese számára mindig ugyanazzal a megszállott aggodalommal és szorongással teli vonzerővel bírnak, mindkettőben ugyanaz a kérdés kísérti: vajon képes lesz-e megfelelni a pillanatnak.

Pavese szerelemfelfogása a romantikus idealizálás hátoldalát tárja fel. Stendhallal együtt ő is felismeri: a szerelem alapvetően fikció. Nem arról van szó, hogy a szerelem néha téved, hanem hogy maga a szerelem alapvetően tévedés. Ami egy másik emberhez való kötődésnek tűnik, az valójában az én önmagába való befordulása. Könnyen észrevehető, hogy ez a szerelemfelfogás sajátosan összecseng a modern író hivatásával. Az arisztotelészi hagyományban, ahol a művészet utánzás, az író csupán médium vagy eszköz volt: annak az igazságnak a megjelenítője, amely rajta kívül állt. A modern hagyományban – nagyjából Rousseau-tól kezdve –, ahol a művészet kifejezés, a művész már önmagáról mond igazat. Így vált szinte szükségszerűvé, hogy a szerelem is ilyené alakuljon – az önfeltárás illúziójává, amelyet az én a másik ember értékének felismeréseként próbál álcázni. A szerelem, akár csak a művészet, önkifejezési formává válik. Csakhogy egy nő meghódítása nem lehet olyan magányos tett, mint egy regény vagy vers megírása, ezért a kísérlet eleve kudarcra van ítélve. A szépirodalom és a modern film egyik visszatérő témája éppen ez: a szerelem kudarca. (Ha ennek az ellentétét látjuk, például a *Lady Chatterley szeretőjében* vagy Louis Malle *A szeretők* című filmjében, hajlamosak vagyunk „tündérmesének” titulálni.) A szerelem azért hal meg, mert már a születése tévedés volt. De ez a tévedés szükségszerű – amíg a világot, Pavese szavaival élve, az „önérdek dzsungelének” látjuk. Az elszigetelt én szenvedése nem szűnik meg. „Az élet fájdalom, s a szerelem élvezete csupán egy érzéstelenítő” – írja Pavese.

E modern hitnek, miszerint az erotikus kötődés természete eleve fikció, egy további következménye az a sajátosan tudatos belenyugvás, amellyel elfogadjuk a viszonzatlan szerelem elkerülhetetlen vonzerejét. Mivel a szerelem a magányos énben átélt érzelem, amelyet tévesen vetítünk kifelé, a másik én megközelíthetlensége szinte hipnotikusan vonzza a romantikus képzeletet. A viszonzatlan szerelem csábereje abban rejlik, amit Pavese „tökéletes viselkedésnek” nevez: egy erős, teljesen elszigetelt és közönyös én

megnyilvánulásában. „A tökéletes viselkedés a teljes közönyből születik” – írja Pavese 1940-es naplójában. „Talán éppen ezért szeretünk örülni valakit, aki közönnyel bánik velünk: ő testesíti meg a *stílust*, a *klasszist*, mindazt, ami kívánatos.”

Pavese megfigyelései sokszor szinte esettanulmányként illusztrálják Denis de Rougemont és más kultúrtörténészek téziséit, akik szerint a nyugati szexuális szerelemképzet a *Trisztán és Izoldától* kezdve a „romantikus gyötrellem” és a halálvágy logikáját követi. Pavese naplóiban azonban az írás, a szex és az öngyilkosság fogalmainak szoros összefonódása arra utal, hogy ez a modern érzékenység összetettebb, mint ahogy Rougemont sejtette. Az ő elmélete rávilágíthat a Nyugat azon hajlamára, hogy túlértékeli a szerelmet, de nem magyarázza meg a modern szkepszist, a szerelmet és az érzéki beteljesülést eleve reménytelen vállalkozásnak látó pesszimizmust. Pavese szavaival élve, „a szerelem a legolcsóbb vallás”.

Én úgy vélem, hogy a modern szerelemkultusz nem része annak a történetnek, amelyet – Rougemont nyomán – valamely keresztény eretnecség (a gnosztikus, manicheus, kathar tanok) folytatásaként lehetne elmondani, hanem egy sajátosan modern rögeszmét fejez ki: az érzés elvesztése miatti kínzó aggodalmunkat. Az a kívánság, hogy „megtanuljuk a művészetét annak, hogy miként nézzünk magunkra úgy, mintha egyik regényünk főszereplői volnánk... mert így kerülhetünk olyan helyzetbe, hogy gondolatainkat termékenyen alakíthassuk, és gyümölcsöt is teremjenek”, olyan helyzetre vonatkozó reménykedő megfogalmazás Pavesénél, amelyet a naplók máshol fájdalmas önelidegenedésként írnak le, s amelynek visszatérő bánata áthatja a bejegyzéseket. „Az élet a testben kezdődik” – jegyzi meg egy másik helyen, s újra meg újra hangot ad azoknak a szemrehányásoknak, amelyeket a test intéz az értelemhez. Ha a civilizációt úgy határozzuk meg, mint az emberi létnek azt a fokát, amelyen a test objektíven problémává válik, akkor a mi civilizációs pillanatunk úgy írható le, mint az a stádium, amelyben a problémának már szubjektíven is tudatában vagyunk, és úgy érezzük, hogy csapdába estünk általa. Ma a test élőségére vágyunk, és elutasítjuk a zsidó-keresztény aszketikus hagyományt, de még mindig ahhoz az általános érzékenységhez vagyunk kötve, amelyet ez a vallási örökség hagyott ránk. Ezért panaszkodunk, belenyugszunk és eltávolodunk, majd megint csak panaszkodunk. Pavese szüntelen könyörgései azért, hogy legyen ereje szigorú elzártágban és magányban élni („Az egyetlen hősi szabály: egyedül lenni, egyedül lenni, egyedül lenni.”), teljes összhangban állnak visszatérő panaszával, hogy képtelen érezni. (Lásd például azt a feljegyzést, amelyben arról

ír, hogy semmit sem érzett, amikor legjobb barátját, Leone Ginzburgot, a kiváló tanárt és az antifasiszta ellenállás vezető alakját a fasiszták halálra kínozták 1940-ben.) Itt lép be a modern szerelemkultusz: ez lett a fő módja annak, hogy próbára tegyük érzelmi erőnket – és újra meg újra kiderüljön, hogy nincs elég.

Köztudott, hogy egészen más – sokkal hangsúlyosabb – felfogásunk van a nemek közötti szerelemről, mint amilyen az ókori görögökre vagy a keleti népekre volt jellemző, és hogy a szerelem modern fogalma a kereszténység szellemének továbbélése, bármennyire elhalványult vagy szekularizált formában is. Ám a szerelem kultusza nem valamiféle keresztény eretnecség, ahogyan Rougemont állítja. A kereszténység ugyanis a kezdetektől fogva (Pál apostoltól) a romantika vallása. A Nyugat szerelmi kultusza a szenvedés kultuszának egyik válfaja – hiszen a szenvedés a komolyság legfőbb bizonyítéka (a Kereszt paradigmája). Az ókori héberek, a görögök és a keleti népek nem hangsúlyozták ennyire a szerelem értékét, mert ott magának a szenvedésnek sincs olyan pozitív értéke, mint nálunk. A szenvedés nem számított a komolyság ismertetőjegyének, sőt, ellenkezőleg: a komolyságot az jelezte, ha valaki képes volt elkerülni, meghaladni vagy feloldani a szenvedést – ha képes volt a nyugalom és az egyensúly állapotát elérni. Ezzel szemben az az érzékenység, amelyet örököltünk, a spiritualitást és a komolyságot a nyugtalansággal, a szenvedéssel, a szenvedéllyel azonosítja. Kétezer éven át – keresztények és zsidók körében egyaránt – spirituálisan kíváncsi állapotnak számított a fájdalom. A túlfokozás tárgya tehát nem maga a szerelem, hanem a szenvedés, pontosabban: a szenvedés spirituális érdeme és gyümölcse.

A modern kor hozzájárulása ehhez a keresztény érzékenységhez abban áll, hogy a műalkotás létrehozását és a testi szerelem kockázatát a szenvedés két legkifinomultabb forrásaként fedezte fel. Éppen ezt keressük az író naplójában – és Pavese ezt nyugtalanító bőséggel meg is adja.

(1962)

MÁTHÉ NÓRA fordítása

JEGYZETEK

¹ Ugyanez igaz egy másik olasz íróra, Tommaso Landolfira is, aki számos novellát és regényt írt. Ugyanabban az évben született, mint Pavese (1908), ám mindmáig él és alkot. Landolfi, akit eddig mindössze egy angolra fordított kötet képvisel – egy kilenc elbeszélés válogatás *Gogol felesége és más történetek* címmel –, egészen másfajta s olykor erőteljesebb író, mint Pavese. Morbid szellemisége, szikár intellektualizmusa és a katasztrófát szürreális módon megjelenítő képzelete közelebb áll olyan írókhoz, mint Borges vagy Isak Dinesen. Mégis, van valami közös Landolfiban és Pavesében, ami mindkettőjüket megkülönbözteti attól a prózától, amelyet ma Angliában és Amerikában leginkább írnak – és ami a kortárs angolszász olvasókat közömbössé teszi. Ami összeköti őket, az az ugyanarra a semleges, tartózkodó prózastílusra irányuló törekvés. Ebben a prózában a történetmondás mindenekelőtt értelmi munka. Elbeszélni azt jelenti, hogy az intelligenciáját mozgósítja az író. Az európai és latin-amerikai próza egységét a narrátor intelligenciájának egysége teremti meg. Ám az Amerikában ma uralkodó szépirodalmi ízlés kevésbé értékeli ezt a türelmes, makacs, feltűnésmentes intellektuális munkát. Az amerikai írók többnyire azt szeretnék, ha a tények maguk beszélnének, maguk értelmeznék önmagukat. Ha mégis van elbeszélői hang, az vagy makulátlanul gondolattalan, vagy görcsösen játékos és villantani vágyó. Ennek eredményeként az amerikai próza többnyire túlzottan retorikus (vagyis a retorikai eszközök aránytalan túlsúlyba kerülnek a célhoz képest), szemben az európai klasszikus írásmóddal, amely hatásait afféle antiretorikus stílussal éri el – úgy, hogy visszafog, tartózkodik, s végső soron a semleges átláthatóságra törekszik. Pavese és Landolfi egyértelműen ehhez az antiretorikus hagyományhoz tartoznak.

² *The Burning Brand: Diaries 1935–1950*. Szerző: Cesare Pavese. Fordította A. E. Murch (Jeanne Mollival). New York: Walker & Co.

”The Artist as Exemplary Sufferer” by Susan Sontag. Copyright © 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, Susan Sontag, used by permission of The Wylie Agency (UK) Limited.

Gudor Noémi

AZ IDEGENSÉGTŐL
A BENNFENTESSÉGIGLŐRINCZ CSONGOR – SMID RÓBERT (SZERK.): *A KÖRZET POÉTIKÁI.
TANULMÁNYOK BODOR ÁDÁM ÉLETMŰVÉRŐL.*
PRAE KIADÓ, BUDAPEST, 2024.

„Itt a nyelv – egyszerre anyagszerű és immateriális – dinamikája áll előtérben.” Ez a Lőrincz Csongor *Verba volant et manent* című, kötetbeli tanulmányából származó állítás Bodor Ádám teljes prózanyelvére érvényes: egyszerre jelenlevő, megfogható, fizikai valóságában érzékelhető, és ugyanakkor immateriális, elgondolhatatlan, érthetetlen. E kettős feszültség a Bodor-nyelvben ellentétes olvasási módok együttes alkalmazását igényli, amelyek mégis harmonikusan épülnek egymásra a narratíván belül. A narratív nyelv megfogható és megragadhatatlan összjátékában irányítja az olvasást, értelmezést és az irodalmi hatást. Bodor sajátos prózavilága – körzettörténetei láthatatlan összefüggésekkel, mozaikos és hálózatszerű narrációval, valamint elhallgatásokon keresztül kialakuló jelentésviszonyokkal – tette őt századunk egyik élő irodalmi klasszikusává. Prózája egyszerre hat ismerősen és idegenül az olvasóra, ugyanakkor lehetőséget teremt különböző értelmezési és olvasási stratégiák egyidejű létezésére.

A körzet poétikái. Tanulmányok Bodor Ádám életművéről című tanulmánykötet az egyidejű Bodor-olvasatok összegzésére tesz kísérletet: az egymás mellett létező, többes megközelítésmódú, egymást kiegészítő értelmezési szempontokat helyezi egy kontextusba, mintegy szisztematikusan értelmezve a Bodor-szövegkorpuszt. A Lőrincz Csongor és Smid Róbert által szerkesztett tanulmánykötet 2024-ben jelent meg a Prae Kiadó gondozásában, és egy 2023-as Bodor-konferencia előadásainak írásos változatait tartalmazza. A kötet szerzői között nem csupán magyarországi kutatókkal találkozhatunk, hanem erdélyiekkel is. A tanulmányok különböző értelmezési eljárásokat, közös kérdésirányokat taglalnak más-más szempontok alapján:

a kötet egybefűzi a Bodor-életmű irodalomtörténeti, nyelvelméleti, narratológiai, kortárs történeti, ökokritikai, geopoétikai, regionalitáselméleti és antropológiai dimenziók menti értelmezési lehetőségeit. Úgy gondolom, hogy a kiadvány egyik erősségének tekinthető, hogy mintegy folytatja, kiegészíti és továbbgondolja a 2005-ben megjelent *Tapasztalatcsere. Esszék és tanulmányok Bodor Ádámról** című kötetet, nem csupán az újfajta megközelítési és értelmezési módszereknek köszönhetően – mint például a pragmatikai megközelítésmód, a biopoétika vagy a szövegek intermediális értelmezése filmadaptációkon keresztül –, hanem azért is, mert a *Tapasztalatcsere* megjelenésekor a *Verhovina madarai* (2011), valamint a *Sehol* (2019) nem képezték még a szerzői életmű részét. Ez azért is fontos szempont, mivel a legaktuálisabb tanulmányok többszörösen kiemelik azt, hogy a *Verhovina madarai* mintegy újraértelmezi és új fénytörésben láttatja a *Sinistra körzetet*, valamint magának a körzetnek a regénypoétikáját is.

A tanulmánykötet címe ebben a megvilágításban válik igazán érthetővé: a körzet(ek) poétikája a teljes Bodor-regényvilág állandó elemét képezi, és visszatérő motivikus hálózatot hoz létre. A többsikú értelmezések ellenére is, a kötet központi témája és magja – amelyből újabb és újabb megközelítési módok bontakoznak ki – maga a Bodor-féle *nyelvvilág és regénynyelv*. A kötet öt különböző tematikus egysége mindegyikének az alapját a bodori nyelv képviseli. Valamennyi tanulmány – függetlenül attól, mi a központi hipotézise vagy milyen tematikát vizsgál – a prózanyelvből indul ki. Ennek fénytörésében válnak érthetővé a szövegek poétikai megoldásai, környezetisége és zoopoétikai rétege, a pragmatikai és nyelvszemléleti szoros olvasatok, a novellák kontextusai, valamint az idegenség, a nyomolvasás és a genealógia kérdéskörei. Ennek következtében a tanulmánykötetet sokkal inkább „a körzet és Bodor nyelvpoétikájának” lehetne nevezni, mivel a jelenlegi cím inkább a földrajzi-térbeli aspektust hangsúlyozza, míg a tanulmányok szorosan a nyelvi és textuális nyelvhasználat, fogalmazásmódok, elbeszélői megoldások felől építik fel értekezésüket. A nyelv ezáltal Bodor legalapvetőbb és legerősebb poétikai/írói/narratív módszerének tekinthető: sokszínűsége, idegen hatása, atmoszféraképző ereje révén képes megteremteni a hatalmi diskurzus rejtett szerkezetét, humán és nonhumán viszonyát, a szereplők viszonyrendszerét és a körzet természetrajzát.

* Scheibner Tamás – Vaderna Gábor (szerk.): *Tapasztalatcsere. Esszék és tanulmányok Bodor Ádámról*. L'Harmattan, Budapest, 2005.

A kötet öt nagy szerkezeti egységre osztható, amelyeket a szerkesztők tematikus-módszertani és korpuszválogatás alapján állítottak össze. Az ezekben megjelenő tanulmányok nagy része a bodori prózanyelv vizsgálatára vállalkozik. A fejezetcímek rövid címszavakkal utalnak a bennük szereplő tanulmányok központi tematikáira. Az első fejezet a *Poétika és humanitás* címszó alatt értelmezi Bodor Ádám prózáját, kiemelt tekintettel a *Sinistra körzet* és *Verhovina madarai* című regényeire. Kulcsár Szabó Ernő nyitótanulmánya a *Sinistra* poétikai eredetiségére nyújt választ a recepciónak, a nyelv- és írásmódnak, narratív megoldásoknak, epikai elbeszélésmodelleknek, a regény szerkezetének és a fiktív világ hangszereltségének a vizsgálatával. A regény többsikű megközelítése révén vonja le a szerző azt a következtetést, hogy a *Sinistra körzet* olyan művészi többletteljesítményt nyújt, amely meghaladja a hagyományos esztétikai ideológiákat, és az idegen, hideg és sokszor megfeszíthetetlen prózavilági hangszereltsége válik valósággá, igazzá. Eisemann György ezzel szemben az apokaliptikus műfaj felől közelíti meg a *Verhovina madarai* című regényt. A szerző szerint már az alcím megteremti azt a beszédmodot, amely szépen beleilleszti az alkotást ezen műfajhagyományba. Szerinte Bodor műfaji eljárásai közé tartozik a természet és a civilizáció morbid, groteszk és irracionális társítása; a narratívák imitatív, mítoszi-mágikus kötődése és azok variatív jellege; a szereplők és cselekmények tükröződése és azok ellenpontosítása (a szerző itt kiváltképpen az emberek állati attribútumokkal való felruházására utal); valamint a profetikus, szakrális beszédmod, amely megteremti a mindent elárasztó fenyegetést, elidegenedést és apokaliptikus öntudatot. Végző Roland tanulmányában szintén a végtelen ítélet gondolata felől közelíti meg a *Verhovina madarait*, valamint a *Sehol* novelláskötet utolsó darabját, a *Rebi* című elbeszélést. A szerző Bodor egyik visszatérő motívumát abban a kettősségben látja, hogy a fiktív világ megteremtése egyúttal annak elpusztításával, eltűnésével jár együtt – Urobórosz-szerkezethez hasonlóan. Ez az egyidejű világteremtés és -pusztítás egy olyan lehetséges történelemfelfogás vázlatát eredményezi a Bodor-szövegekben, amely számára minden nap egy végnap. Az önmagát felszámoló világ révén a szövegekből kibontakozó, teológiai értelemben vett „utolsó ítélet” fogalma „végtelen ítéletté” alakul át, ami teljesen új idő- és térkontinuumba helyezi a regényt.

A második fejezet tanulmányai az *Érzékelés, környezetiség, zoopoétika* címszavak mentén értelmezik a *Sinistra körzetet*. Szirák Péter izgalmas értelmezése a különböző műfajhagyományoktól kiindulva – próbatételes kalandregény, kémhistoria – az emberi, állati, növényi és tárgyi közötti határok

elmosódására mutat rá olyan motivikus szétterjedések, jelcserék, frazémák kontaminációja és alakzatok felcserélődései által, amelyek arra engednek következtetni, hogy Bodornál még a hangtáj is a nyelvvé való „fordítás” egyik eszköze lesz. Ennek következtében ezek a kategóriák nem zárt rendszerekként működnek: nincs teljesen elkülönített emberi vagy állati, természeti határ, hanem ezek a regény világában nyílt rendszerekként léteznek; a határ lehetőséget teremt az átmeneteknek és az átjárásoknak. Lőrincz Csongor ezzel szemben a környezeti poétika felől közelíti meg a *Sinistra körzetet*. A szerző szerint a regény olyan bonyolult metaforikus átmeneteket eszközöl, amelyek összekapcsolják és egy időben implikálják a narratív nyelvet és az environmentális (környezeti) nyelvet. Ennek megteremtésére Bodor a narráció szintjén olyan akusztikus természetű érzékelési effektusokat, hanghatásokat hoz létre, amelyek önálló auditív ökológiai rendszerként működnek. Lőrincz Csongor szerint a (regény)nyelv ezáltal válik a természeti hangok fordításának médiumává, ennek köszönhetően maga a regény is olvashatóvá válik. Bánki Éva szintén a *Sinistra körzet* regénynyelvéből indul ki. Tanulmányának középpontjában a körzet úriemberei és azok rejtőzködő, körülményeskedő, de udvarias nyelvhasználata áll. A szerző szerint az alkotás a középkori lovagregény narratív sémáira emlékeztet, amely hozzájárul a bodori regénynyelv komplexitásához és kereséstörténetként való értelmezéséhez. Nemes Z. Márió értekezésében arra hívja fel a figyelmet, hogy a *Sinistra körzet* központi jellemzője a nyelv ellenőrizhetetlensége. A szerző a Bodor-regényben megjelenő tunghuz nátha motívumát a nyelv birtokolhatatlan természeteként értelmezi. Ezzel szemben Smid Róbert egy zoopoétikai megközelítésből világít rá a bodori regénynyelvre. A szerző azt vizsgálja tanulmányában, hogy az állatokkal szemközt miként formálódik meg a nyelv, illetve, hogy az állatok hogyan működnek a regénytrilógiában a tudás dimenzióiként, a nyelvi rendszerek határaiként.

Noha a nyelv eddig is szerves része volt a tanulmányok fókuszának, csupán a harmadik fejezet címe (*Nyelv, beszéd, írás*) utal arra, hogy ebben az egységben kifejezetten a Bodor-nyelvet vizsgáló írások kaptak helyet. Lőrincz Csongor a Bodor-regények nyelvi síkján belül a narratív poétika nyelvi fikcionalitását és nyelvi atmoszférakusságát vizsgálja a világszerűség, valamint a fabularitás mentén. Szerinte a bodori regénynyelv központi mátrixa maga a nyelv mint levegő trópusa, amely a szálló szavak toposzán keresztül a regények narratív, szemantikai, motivikus és a szereplők nyelvhasználati síkját is meghatározzák. A nyelv Lőrincz Csongor értelmezésében olyan, mint a levegő, amely atmoszférateremtő, és a környezet szenzorikus fordítója

is egy időben. Kovács Péter Zoltán ezzel szemben egy pragmatikai megközelítésből tárja fel a *Sinistra körzet* szereplőinek normasértő nyelvhasználatát, olyan elméletek mentén, mint H. P. Grice implikátúra-fogalma, Ervin Goffman homlokzat-elmélete, George Lakoff és Penelope Brown – Stephen Levinson udvariasságelmélete. A szerző nagyon alapos magyarázatok és ábrák segítségével szemlélteti eredményeit, amelyek mind alá is támasztják hipotézisét: az udvariassági szabályok hiánya a Bodor-karakterek nyelvhasználatában ennek a sajátos világnak a csoportdinamikáját leplezi le. Szirák Péter már a *Verhovina madarait* helyezi górcső alá: a regényvilág ismétlődő motívumait, elemeit, trópusait vizsgálja. Ezek rendkívül egyedi, hálózatszerű működést mutatnak. Olyan központi fogalmak mentén tárja fel a Bodor-regényt, mint az idegen érkezése, az ottlévők távozása, írotttság, mondottság, végzetszerűség, olvasás és megértés, csoda.

A kortárs kritikusok és kutatók is a Bodor-életmű kiemelkedő darabjaitként tartják számon a regényeit, ugyanakkor novellái is sokat elárulnak írói világáról és gondolkodásmódjáról, apró részletekben tárva fel az író témáit és stílusjegyeit. A tanulmánykötet másik erősségének tekinthető a negyedik fejezet, *A novellák írásmódja és kontextusai*, amelynek központi témája a Bodor-novellák kontextusainak vizsgálata. Bengi László Bodor *Téli napok* és *Vendégmadár* című két korai novellájában a narratív redukció szerepét vizsgálja – poétikai módszer, amely már jól ismert a szerző nagyregényeiből. A két novella egymás melletti értelmezése szépen világít rá Bodor korai írói tehetségére, prózapoétikai megoldásaira. Balázs Imre József tanulmányában a Bodor-próza egyik meghatározó sajátosságából indul ki: az elhallgatás és a kihagyásos szerkezetek jelentését a tömörség és szűkszavúság „politikája” felől közelíti meg, így kínálva különféle értelmezési kereteket. A szerző három lehetséges kontextust nevez meg, amelyek közül a harmadik – a kelet-közép-európai diktatúra – teszi leginkább láthatóvá Bodor írásmódjának jellegét és okát. Fodor Péter értekezése azért is izgalmas, mivel egy olyan Fábri-filmadaptációt mutat be, amely a *Plusz-mínusz egy nap* című novellát az *Utasember* főszereplőjének élettörténetévé alakítja át, felhasználva az előző alkotás párbeszédeit és térszerkezetét. A filmadaptáció mégsem éri el azt a sikert, amelyre készítői számítottak, leginkább annak köszönhetően, hogy a filmes formanyelv háttérbe szorítja azt az irodalmi nyelvezetet, amely korábban a mű sikerének egyik alapja volt. Török Ervin tanulmányában viszont már nem csupán egy tágabb spektrumon vizsgálja a Bodor-adaptációk és azok környezeti reprezentációit, hanem összehasonlítja a *Megbocsátás* című novella 1978-as és 2010-es változatait, majd ennek fényében elemzi

a 2016-os *A nyalintás nesze* című animációs rövidfilmet, amely az előbbi novella adaptációjának tekinthető.

A kötet utolsó tematikus egységét képezi az *Idegenség, nyomolvasás, genealógia* című fejezet. Molnár Gábor Tamás az *Én, a részvétlátogató* című novellából kiindulva a bodori írásmód egyik meghatározó fogalmának tekint a „jelentésszerű földrajzi tájat”, amelynek segítségével Bodor szövegeiben sokkal hozzáférhetőbbé válik az idegenség- és másságélmény, valamint a bizonytalanságérzet. Vincze András a már jól ismert Baba Rotunda-hágó helyszínéből kiindulva mutatja be azon rövidprózák nyomait (*Milyen is egy hágó?; Plusz-mínusz egy nap; Fél tizenegy*), amelyek fellelhetők a *Sinistra körzetben*. A szerző megállapítja, hogy maga a hágó központi topográfiai eleme az életműnek még azelőtt, hogy a *Sinistra körzet* megjelent volna. Már 1969-től visszatérő helyszíne a Bodor-prózának, viszont minden alkalommal újabb részletekkel bővül. Szemes Botond tanulmánya már kimondottan a *Sinistra körzet* regényvilágában megjelenő jelrendszereket, indexikus jeleket vizsgálja. Az indexek – a szerző szerint – abban térnek el a szimbólumoktól, típusoktól, hogy olyan jeleknek tekinthetők, amelyek közvetlen vagy akár ok-okozati kapcsolatot létesítenek jel és tárgy között. Már számos tanulmány kifejtette Bodor Ádám narratív prózatechnikájának atmoszférateremtő, érzékekre gyakorolt hatását, ezekhez kapcsolódva Szemes Botond kiemeli, hogy maguk az indexek – a Bodor-regény esetén a nyom, a természeti felfénylések – hatást gyakorolnak az érzékekre, és ezáltal lehet könnyedén felfigyelni rájuk. Pál-Lukács Zsófia tanulmánya egy sokkal ismerősebb bodori prózatechnikából indul ki: az idegen/idegenség fogalomkörén keresztül értelmezi Bodor Ádám *Az érsek látogatása* című regényét. A kutató perspektívájából az idegenség nem csupán témakör, trópus vagy motívum, hanem egy időben olyan narratív funkció is, amely lehetővé teszi az elbeszélői redukciót. A tanulmánykötet záró értekezésében Bányai Éva az apafigura-változatokat vizsgálja a Bodor-prózában. Értelmezésében a Bodor-regényekben megjelenő apák alakja maga a diktatórikus rendszer megtestesülése. Könnyen levonható a következtetés: a zárt térként megalkotott körzetben a családfő szerepét maga a nagyhatalom tölti be. Ez az édeskés, mégis autoriter hang egyszerre kelti a veszély és a feszültség érzetét, s ezzel teremti meg a fikcionális univerzum alapvető atmoszféráját.

A körzet poétikái gazdag és sokszínű kötet, de a tanulmányok szakmai nyelvezete miatt a laikus olvasók számára nehezebben hozzáférhető. A különböző megközelítések gazdagítják ugyan a Bodor-értelmezést, de időnként széttartóvá teszik az összképet. Felmerülhet az a kérdés is, hogy milyen

indokból érdemes újra és újra, eltérő nézőpontokból vizsgálni egy – már számos értelmezés tárgyát képező – írói életművet. *A körzet poétikái* a legjobb bizonyíték arra, hogy a folyamatos újraértelmezés nem csupán lehetséges, hanem elengedhetetlen. Bodor Ádám prózatechnikája, narratív megoldásai, hangulat- és effektusteremtő írásmódja, sajátos – gyakran tömör, kihagyásos szerkezetre épülő – beszédmódja még mindig rejt felkutatható, eddig nem is elemzett irodalmi, kulturális és antropológiai szempontokat. A Bodor-életmű nem lezárt, hanem eleven szöveguniverzum. A kötet legnagyobb erénye, hogy megtörve a hagyományos elméleti kereteket, irodalmi és földrajzi „határokat”, nemzetközi és hazai szakirodalmak felhasználásával, sőt, az eddigi Bodor-kutatások továbbgondolásával fedi fel a körzet poétikájának hangját és színeváltozásait. Mindezzel egyidejűleg mi is olvasókként kicsit ott ragadunk a körzet atmoszférájában és nyelvi világában – talán a kötet segítségével már nem idegenekként, hanem körzetérzékelőkként, -megértőkként és „bennfentesekként”.

Varga Nóra-Erzsébet

AZ EMLÉKEZÉS TOPOGRÁFIÁJA: HAZA ÉS IDENTITÁS

DOINA GECSE-BORGOVAN: *HAZA: ÚTON*. FORDÍTOTTA VALLASEK
JÚLIA, LECTOR KIADÓ, MAROSVÁSÁRHELY, 2025.

Az otthon nem mindig ott kezdődik, ahova az ember személyi igazolványa szól, olykor egy faluba vezető nyárfasor végén, máskor egy Joffre-torta ízében, vagy egy rég nem látott könyv lapjain találhatunk rá. Doina Gecse-Borgovan *Haza: úton* című önéletrajzi ihletésű műve ezeket a pillanatokot hivatott megragadni, néhol finom iróniával fűszerezve, máshol fájdalmas felismerésekkel vagy épp veszteségekkel karöltve. A nyolcvanhat rövid történetből álló kötet Vallasek Júlia fordításában és a Lector Kiadó gondo-

zásában látott napvilágot, és biztos, hogy a látszat ellenére nem egyszerű olvasmány: könnyed nosztalgia mögé rejtve ösztönzi számvetésre és újraértelmezésre a befogadót.

A mű szerkezetét erőteljesen meghatározzák a helyek és a tájak: a gyerekkor biztonságos helyszíne, Brăila és a felnőttként megszelídített Kolozsvár folyamatosan összehasonlításra kerülnek. A brăilai gyerekkor idealizált és nosztalgiával átszőtt; az érzelmi stabilitás szimbólumává válik. Ezzel éles ellentétben áll a kolozsvári egyetemista élet, melyet a hideg, az idegenség és a magány érzése hat át. A városnak kezdetben nem sikerült beteljesítenie az újdonsült bölcsészkaros hallgató elvárásait: nem a kiteljesedés, hanem a nehézkes beilleszkedés terepévé válik – „A Guns 'n Roses és a Nirvana zenéjébe fojtottam az első diákhónapok keserűségét. Meg levelekbe és szürke érmés telefonokba, amelyekről anyát hívtam, hogy remegő hangon elmondjam, mennyire hiányzik, és hogy vágyom haza.” (150.) A brăilai életéről alkotott kép azonban vidámabb, annak szerves része volt a szomszédasszonyok közötti versengés – legyen szó takarításról vagy kolivakészítésről –, amely egyszerre jelentett kötöttséget és összetartozást.

A kötetben az otthon fogalma azonban folyamatosan alakul és újraértelmeződik, hiszen az elbeszélő számára a helyek nem pusztán földrajzi pontok, hanem az identitás és az önazonosság leképeződései is egyben. Így hát a kolozsvári bölcsészkaros évei – „A hiány és újragondolás évei” (167.) – az olvasásszeretetének megélése mellett olyan élményt nyújtottak, amellyel az egyetemisták többsége könnyen azonosulni tud: miként válik Kolozsvár egy hideg, taszító városból mégis otthonná.

A szerző Brăilán eltöltött gyerekkorának meghatározó része a multikulturális közeg, a szomszédságot a románok, görögök, lipovánok és magyarok békés együttélése jellemezte: „Tarkabarka, különféle színekkel, nyelvekkel és szokásokkal tele világban nőttem fel. Mindenki nyugodtan, vidáman használta a saját anyanyelvét anélkül, hogy azon aggódott volna, hogy azal másokat megbánt.” (42.) Ez a sokszínű kulturális háttér az elbeszélő felnőttkorában is meghatározó maradt: elég volt egy magyar kifejezés – a harmincas figura – megfejtésének öröme vagy egy pohár boza közös kortyolása ahhoz, hogy két különböző nemzetiség között hidat teremtsen. Éppen ezért érte váratlanul a kolozsvári Bölcsészkaron, hogy társai mitikának csúfolják: „az a világ, amelyben felnőttem, sosem tartotta úgy, hogy az anyanyelved vagy a születési helyed okot adna a lenézésre.” (258.) Brăila gazdag kulturális és nyelvi mozaikja alapvetően formálta az elbeszélő identitását és világlátását, a *Kétnyelvű románc a toleranciáért* című fejezetből kiderül, hogy

a fiát kétnyelvűnek neveli: „Tudja, hogy egy kicsit székely, egy kicsit bécsi, egy kicsit erdélyi, egy kicsit havasalföldi, egy kicsit dobrudzsai, és mindennek helyet szorít az identitásában.” (258.) – bemutatva, miként formálódik a tolerancia és a sokszínűség iránti érzékenység a személyes tapasztalatok nyomán. Bräilához továbbá a gyermeki játékosság és gondtalanság kapcsolódik – a gyerekkorban játszott játékok vagy éppen a hűtőszekrény (Fram) vagy a teherautó (UFO) megszemélyesítése –, míg Kolozsvárhoz a felnőtté válás nehézségei, a meleg, kényelmes otthon elhagyása.

A gyerekkor azonban nem csupán múltbeli események halmaza, hanem szerves részévé válik az identitásnak. Ezt hangsúlyozza a szerző megrendítő felismerése, amikor apja halála után és édesanyja Kolozsvárra költözése előtt kidobja a gyerekkori regénypróbálkozásait: „Az életem egy részét hajítottam kukába, utána úgy éreztem magam, mint egy gyökerestől kitépett fa, ami már nem tartozik sehova.” (221.) Ám Gecse-Borgovan a szocializmusban megélt gyerekkor árnyoldalait is ábrázolja: „Legjobban a december 24-i bejegyzés ráz meg. 23-án éjszaka Bräilán is löni kezdtek.” (227.) A történelmi trauma visszhangja a jelenbe is átnyúlik: a *Szavak, mint kísértetek* című fejezetben az orosz–ukrán háború hírei újra felidéznek a félelem és a törekenység érzését. „Reggel óta, amióta elolvastam az első, háborúról szóló híreket, egyre ez jár a fejemben: milyen törekenyek vagyunk, hogy a biztonságérzet csak illúzió.” (233.) A múlt és a jelen így szorosan összefonódik, s a szerző rámutat arra, hogy a béke és az otthon biztonsága ideiglenes és újraértelmezésre szoruló állapot.

A kötetben párhuzamosan jelenik meg a felnőtt, tapasztalt nő képe és a naiv, érdeklődő gyermek nézőpontja, melyek egymásba olvadva alakítják a narrációt. Így az elbeszélte idősíkok sem egységesek, a régmúlt és a közelmúlt folyamatosan váltakozik: néhol a felnőtt nő emlékezik vissza gyerekkorára – „Az én feladatom volt sertepertélni a kapu körül és figyelni. Amikor feltűnt az utcán, be kellett szaladnom, hogy figyelmeztessem őket.” (44.) –, máskor a fiatalabb énje szemszögébe belehelyezkedve írja le az egyes eseményeket – „A barátnőm négy évvel idősebb nálam, már licista. Ő a példaképem mindenben...” (111.) A történetek nem lineáris rendben tárulnak az olvasó elé, a nagyvonalakat a Proust-effektus használata rajzolja meg, az emlékfoszlányok mozaikszerűen, asszociatív módon tárulnak fel, majd ezek az emlékkockák újabb pillanatokat hívnak elő. Az illatok, az ízek és a tapintás hangsúlyos szerepet kapnak, ezek az emlékezés katalizátoraiként működnek. Érzékletes példa erre a *Csendben kel a kalácskészteszta* című fejezet, ahol a kalácsdagasztás folyamata előhívja a gyerekkor egy pillanatát: „anya

pedig meg volt győződve arról, hogy a kalácstészta legjobban csöndben tud megdagadni. [...] Ezek járnak az eszemben, miközben az első kalácsomat dagasztom.” (25.)

A hiány is markáns szervezőelvévé válik a kötetnek, különböző kontextusokban és érzelmi intenzitással jelenik meg: a veszteség tapasztalatában, például egy nagyszülő emlékének felidézésekor vagy az elbeszélő számára kedves romántanárnő lecserélésének fájdalmas pillanatában, ugyanakkor a hétköznapi, látszólag jelentéktelen tárgyakban is feltűnik, akár egy porolórúd alakjában, amely a közösségi összetartás jelképévé válik – „Pedig milyen fontos szereplője volt a porolórúd az én lakónegyedi gyerekkoromnak!” (59.)

A hiány mellett a hagyományok, a mindennapi szokások és a városi terek változása is fontos szervezőelvévé válik a kötetben: ilyenek például a kolivakészítés rítusa vagy a személyes hóbortok – mint a sült gesztenye kézmelegítőként való használata a hideg téli estéken –, illetve a cukrászdák világa, amelyen keresztül a városkép és az emlékezet átalakulása rajzolódik ki: a gyerekkor ízei helyett a modern sütemények művi, sematikus világa jelenik meg, mely a fogyasztói társadalom értékvesztését tükrözi. Amikor a szerző fiával visszatér egy régi kedvenc cukrászdájába, a felismerés, hogy a sütemények már műízűek, a nosztalgia és a csalódás elegyébe fordul. A kolozsvári évek után megjelenő más nagyvárosi terek – a Bécsbe vagy Párizsba utazás – már nem az ijesztő ismeretlent, hanem a megszokás biztonságérzetét adják: „Szokásommá vált, hogy amikor Bécsben járok (sajnos igen ritkán fordul elő), beülök a Sacher kávézóba egy szelet süteményre.” (144.) Mindemellett a Duna folyása is állandóságot nyújt – a nő már-már családtagként tekint rá –, így azok az országok, amelyeken átfolyik, tartalmazznak számára egy stabil pontot, amely kevésbé hat ijesztőnek.

A narráció az élet apró pillanatait kimerevíti, a lomha vasárnapok is értéket nyernek: „Az esős, hideg és minden szabályt nélkülöző vasárnapok lényege, hogy az ember megbecsüli őket...” (115.) Gecse-Borgovan kötete arra ösztönzi olvasóját, hogy merjen lassítani és értékelni az elillanó momentumokat. A kapcsolatok, a másik emberhez való viszony is központi téma: nem csupán a családi kötelékek, hanem az idegenekkel való, röpke, mégis jelentőségteljes találkozások is meghatározók. Ilyen egy ismeretlen kutya, akit a szerző évekig a szomszédjának tart, vagy egy magas, göndör hajú nő, akivel egy ügyfélfogadáson osztanak meg egy pillanatnyi, de őszinte mosolyt. Ilyen még a szerző harmincéves osztálytalálkozójára való visszatekintés, amely nem csupán nosztalgia, hanem a közös múlt és az emberi kapcsolatok megbecsülésének gesztusa is. De végigkövethető az emberi

kapcsolatoknak az elhidegülése is, amikor a szerző nem mer odamenni egy ismeretlenhez, pedig tudja, hogy ezzel felvidíthatná a napját.

A generációs különbségek hangsúlyos szerepet kapnak a kötetben: a szerző egyrészt a fia gyerekkorát állítja párhuzamba a sajátjával, másrészt a család női tagjainak sorsát is összeveti: „Én vagyok az első egyetemet végzett nő a családban.” (132.) – jegyzi meg, s ezzel nemcsak személyes mérföldkövet jelöl ki, hanem a női szerepek történeti változását is érzékelteti. A *Nevek, hangok, árnyak* című fejezet különösen őszinte és közvetlen: Gecse-Borgovan itt családtörténetén keresztül vizsgálja, miként formálja az identitást a múlt és a női felmenők emlékezete. A dédmamák – Manda, Frásina, Victoria és Dominica – alakjai a név mögül lassan hús-vér személyekké válnak. „Számomra csak nevek voltak, amiket gyerekkoromban párástázokon leírva láttam, és hallottam, ahogy a pópa orrhangon kántálja őket. Csak az utóbbi években kezdtem érdeklődni utánuk.” (132.) A felidézés folyamata az identitás új szegletét nyitja meg, melyben a szerző a saját helyét és a nőiséget értelmezi újra: „Az én történetem is ennek a négy asszonynak a története. Felidézem őket, és úgy érzem, mintha tiszta, mély kútba néznék, amelynek vizében tükröződöm, és mintha jobban megismerném magamat.” (134.)

Doina Gecse-Borgovan *Haza: úton* című kötete egyensúlyt teremt a múlt és a jelen, illetve a személyes és a kollektív emlékezet között. Az otthon itt nem statikus hely, hanem egy folyton változó lelki tér, amelyet az élmények, az illatok, az emberek és a szavak tesznek egésszé. A szerző érzékeny prózanyelve nemcsak a női tapasztalatot és az anyaság intim pillanatait emeli ki, hanem a közép-kelet-európai identitás törékenységet is képes hitelesen megjelölni. Így a *Haza: úton* nemcsak egy önéletrajzi ihletésű vallomás, hanem egyfajta közös emlékezésre hívás is: arra ösztönzi az olvasóját, hogy a saját múltja apró történeteiben ő is felismerje, hol kezdődik számára az otthon.

Károlyi Csaba – Láng Zsolt

BARNÁSNÁL MÁSKÉPP VAN

BARNÁS FERENC: *MOST ÉS HALÁLA ÓRÁJÁN*. JELENKOR KIADÓ,
BUDAPEST, 2025.

Láng Zsolt: Ami így elsőre szembetűnik, az a párhuzamos utazás: van egy földrajzi (repülőn, hajón, buszon, mindenféle taxikkal, gyalog) és van egy lelki, egy belső utazás.

Károlyi Csaba: Igen. A legfontosabb a repülőút, az az életút metaforája, az utazások mögött pedig ott van a lelki út, mert ez a lélek története, bár hangsúlyosan a testben van ez a lélek. Azt figyeltem, a halál mennyire testi avagy lelki dolog itt. Mert ez a kettősség nekem végig nagyon érdekes volt.

LZs: A víz köti össze a két utazást, a tenger, az óceán (és a magzatvíz is sokszor említődik), a test utazása és a lélek utazása is tapinthatóan érzéki, haptikus, plasztikus, ettől a halálproblematika is egyszerre testi is, lelki is, transzcendens és konkrét. Erre ráerősít az utolsó részben a falu, ahol halottak és élők együtt élnek.

KCs: A tenger, a víz (a repülő mellett) szerintem is a legfontosabb motívum. És én nagyon komolyan vettem a címet: *Most és halála óráján*. (Persze eszembe jutott Nádas *Saját halál* meg Szilasi *Saját élet* című műve is.) Véletlenül három halálközeli könyvet olvastam épp egymás után, Babarczy Eszter naplókönyvét apja haláláról, az megrendítő, Szilasi László halott anyjához írt naplófeljegyzéseit, az meggondolkodtató, Barnás regénye pedig megrázó, leginkább így mondanám. Megérintett a halálhoz való kemény, súlyosan személyes és közben mégis személytelen viszonya. „Hányszor eljártszott az utolsó óra, az utolsó nap gondolatával. Fekszik majd valahol, és egyszerre csak rádöbben, hogy ez az utolsó órája. Nincs több idő. Egyedül maradt. Ebben a játékban valóban egyedül marad, nem találhat ki semmit” – olvasom a 64. oldalon, ez a mondat került ki az első fültre is, joggal. Kosztolányi

Az orosz című novellájának utolsó mondata jutott eszembe: „Szegény, mégis egyedül halt meg.”

LZs: Bennem inkább a születés maradt meg, illetve a születés előtti magzati állapot, az anya méhében kialakuló valaki, aki kilenc hónapig biztosan nem volt magányos. „Egy volt az anyjával, kilenc hónapon keresztül egy volt a vérkeringésük, magzatszervezetén mindaz keresztülment, amit Anyika érzett és gondolt, ami annak ellenére volt lehetséges, hogy Anyika érzései és hangulatai pusztán ingerületeken, hőn és nyomáskülönbségeken keresztül jutottak el hozzá.” Hogy mi volt ennek a következménye? Az, hogy az anya félelmei is átadódtak, átkerültek a világra jött új lény testébe és lelkébe. Tehát az, ami őt egész életében üldözi, nyomasztja, depresszióba kergeti, az már benne van a születésétől. Ezzel a gondolattal, ezzel a megvilágosodással tudja megélni a halálát. Meg persze megérteni az egész életét beárnyékoló depresszióját. Szóval ez a könyv nem csupán az atmoszférájával, leírásaival, hangulataival tudott lenyűgözni, hanem a problémamegoldásaival is, azzal, ahogy a témáját kifejti, és elvezeti a megoldás felé.

Amit még ehhez hozzátennék, hogy hát a halála óráján nincs egyedül!

KCs: Akkor tényleg nincs teljesen egyedül, de előtte végig egyedül készült rá. Ez a Torjai Endre nevű főhősünk egész életében egyedül van! A szüleit elhagyja, felesége, családja soha nem lesz, még pszichológusként is magányos, mert csak telefonon beszélget a lelkisegély szolgálatban, miközben ő is lelki beteg, a csendes-óceáni szigeten, ahová nyugdíjas korában elköltözik, ott is magányos. Nem? Nem akar öregkorában senkivel se foglalkozni, el akar mindent felejteni. De mi a megoldás szerinted? Amihez elvezet ez a könyv.

LZs: Torjai Endre egész életét meghatározza a félelem. Ott az a többször elmesélt jelenet: a rendőrök rugdosnak valakit, a barátja közbe akar avatkozni, ő viszont nem hagyja, nehogy ők is bajba keveredjenek, gyáván elmenekülnek a helyszínről, és ennek az emléke éveken át nyomasztja. Több hasonló jelenetre emlékszik, mindegyikben ott a félelem, illetve a lelkiismeret-furdalás a gyávasága miatt. Keresi, miért van a világban annyi kegyetlenség, aljasság, bestialitás, és habár erre nem kap választ, azt viszont megérti, hogy a benne lévő gyávaság, félelem, passzivitás öröklött dolog, és úgy tudja kivetni magából, ha valami módon az egész lényét, az egész életét átformálja. Tulajdonképpen ezt az átlényegülést keresi. És ott, azon a távoli, sehová sem tartozó szigeten erre rátalál. Ez persze így most kicsit melodramatikusan hangzik, de a könyv távolról sem az.

KCs: Torjai Óceániába, egy távoli szigetre költözik. De miért? Miért ott kell rátalálnia az átlényegülésre? Jórészt fiktív helyek vannak itt, ha jól látom, bár Dánia vagy a Fülöp-szigetek szóba kerül, de van Fehérorország és Vörösország. A csendes-óceáni helyszínek, úgy hiszem, nagyrészt nem valóság, van hely, amely Vietnámmra hasonlít, de például Indonézia neve nem hangzik el, pedig ez volt az előző regény befejező részének helyszíne. Azon gondolkodtam: miért van ez a játék a fiktív helyekkel? Boetunga, ahol házat vesz az óceán partján, nem létezik. Uwu, a falu, ahová elmegy meghalni, szintén nem létezik, ellenben az a név ugye egy mosolygós hangulatjel neve, ami az öröm jele. Bihar községben nőtt fel a fiú, ez Romániában van, Nagyvárad mellett, ami a történet szerint nem lehet így, majd Gesz községbe kerül 19 évesen, ami nem is létezik. Vajon miért ilyen furcsa a földrajz kezelése?

LZs: Valószínűleg azért a másfajta távlatért, amire rátalál. A történet az őselemek között játszódik – levegő, víz, tűz, föld (ezek a fejezetcímek is) –, emelkedettebb az egész ahhoz, hogy konkrét helyekhez kössük. Próbáld ki, ha akár Fehérorországot meg Vörösországot behelyettesítenéd, vagy Atawansawait Hanoinak vagy Kuala Lumpurnak mondanád, a könyv máris veszítene az erejéből. Bihar viszont valóságos helyszín, de mégsem az, épp amiatt, mert Torjai nem nőhetett ott fel. Neked hiányzott a pontos beazonosíthatóság?

KCs: Nem, szerintem is az a jó, ha nem beazonosíthatók a helyek, és ezek az egzotikus, kimondhatatlan nevek nyitottságot adnak, a konkrétumok valóban korlátoznák az elbeszélést, veszítene az erejéből. Pont azt gondolom, hogy például Dániát se kellett volna megnevezni, bár a főhős szomszédjának, Kasper Vestergaardnak a neve így jobban utalhat Kierkegaardra meg a félelemre, a rettegésre és a szorongásra. De mit szóltál a narrációhoz? Érdekes, hogy korábban Barnásnál énelbeszélők voltak, egy korlátozott tudatú gyerek *A kilencedikben*, egy szintén korlátozott tudatú mentális beteg a *Másik halálban*, aztán egy nem nagyon korlátozott tudatú, de első személyű, önéletrajzi jellegű elbeszélő az *Életünk végében*. Most meg harmadik személyű mindentudó szerzői narráció van. Vajon miért? Szerinted miért nem egyes szám első személyben beszél a főhősünk?

LZs: Az „én” személyessége is korlátozó volna, redukálná az egész érvényességét. A Dániáról azt gondolom, hogy ahol nem elvontan, hanem konkrétan kell megjelenjen valami, mert úgy erősebb a hatása, ott jól jön a pontos betájolás (ha azt mondom, hogy „réz”, az erősebb, mint a „fém”). A sok-sok furcsa hangzású távolkeleti név egyben poétikai funkciót is betölt,

erősítik az elbeszélői nyelvezetet. Meg például az is jó, hogy egy-egy helyszínt többféle módon, többféle szinten leír. Hol mint konkrét helyszínt, hol mint emlékbelit. Például Saang városa a két folyójával és kéregető szerzeteseivel többször felbukkan, és bár ismétlődnek a mondatok, mégis teljesen másképp hangzanak.

KCs: Szerinted miért van ennyi ismétlés? Néha engem már zavart.

LZs: Nem hiszem, hogy nem volna szándékos.

KCs: Biztosan szándékos, és a személyességet csak erősíti, mégis néha kicsit sok nekem. Az előbb nem reagáltam erre, de szeretném mondani, hogy azért a *Bestiárium Transylvaniae* szerzőjétől jó hallani, milyen fontos, hogy itt a négy őselem a négy fejezetcím: *Levegő, Víz, Tűz, Föld*. A leg-hosszabb különben itt a *Víz!* Melyik Barnás-regényt kedveled leginkább?

LZs: Mivel gyerekkorom óta fogva tart az a távolkeleti világ, egyértelmű, hogy ezt. Krasznahorkainak is azokat a könyveit szeretem... Ráadásul most éppen a Csendes-óceán partján vagyok, itt olvastam.

KCs: Ó, a lányom hosszabb ideig volt nemrég Indonéziában, Új-Zélandon meg sok más távoli helyen, ezért is különleges élmény számomra ez a regény, kerestem a más világok megnyugtató és felszabadító erejét ebben a valóban nagyon intenzív óceánélményt adó, remek regényben, de nekem mégis, továbbra is *A kilencedik* maradt az első helyen. „Elegáns és nyomasztó könyv. Bátor könyv, amely ismeri a félelmet” – írta Esterházy Péter *A kilencedikről*. Az új regény is elég nyomasztó, bátor is, a félelmet is ismeri. De talán elegánsnak nem mondanám. Ez nem bírálat, csak leírás. A halál témája általában nem elegánsan kerül elő az irodalomban, inkább súlyosan. Kivéve például Kosztolányit, aki még ezzel is játszik, mondjuk az *Esti Kornél* utolsó fejezetében, melyben egy közönséges villamosútról van szó. És nála ugye mily mély a sekélység. Barnásnál másként van, ő nem viccel, ezt mondja a mindentudó narrátora: „Halálunk óráján döbbenünk rá, hogy életünk során voltak olyan élményeink és érzéseink, amelyek halálunk felé vezettek. A félelem, a rettegés, a szorongás órái, melyeket nem értettünk. Nem értettük, hogy miért történt. Halálunk óráján majd megértjük. Haláljelek. Halálérzetek. Megsemmisülésetűdök.”

Adonyi Nagy Mária

(1951 – 2015)

REGGELI HAVAZÁS

Hó hull

Csajkovszkij óezüst zenéje
szállong ködpuha téli délelőttben
Távoli üvegek mögé képzelet magát az ember
hogy áttetszőbb legyen tisztább fémesebb
és rejtettebb amikor testén átsugárzik a szomorúság
és árnyat vet a csöndes havon

Hullnak csak hullnak
a hangok fehér szirmai
lerakódnak a csönd túloldalán
mélyül a tél hallhatóvá
válík egy virág halála
az idegekben az éj
ismeretlen surranású állatai
a mész ijedelme a só dadogása
halott katonák lelkében a fegyver
most kattan utolsót
hallani amint régi képeken
leroskad a százéves kerítés
a szívben ledől a visszhang
még egyszer meghal minden
és még egyszer felszakad
az alkonyi szőlőskertek magánya
laza ködliliomban vérző bibe
valaki arca

ahogy kilyuggatja a hó
a lehetséges tájat
a lehetséges hangok gyötrelmét
melyre lehull nagy pelyhekben
Csajkovszkij zenéje
mintha mindenkit egyszerre lépne be
ugyanaz a hatalmas közös álom

És mitől olyan szomorú mindez
hogy árnyat vet a csöndes havon?

Állunk ketten a fehérségből kirajzolódó hídon.
Egyik korlát a te gondolatod, másik korlát az én gondolatom.

箕面市

12月17日

December 17., napszűk, hellel,
meleg idő. Ma sem kezdtek el
naplót írni. Ez nem napló.
Csak egy recept, aminél nincs
egészre. Az alábbiak alatt
mordulatlanul várakozik
a bambuszliget. Ezt a
bambuszligetet nem is lehet
évelig. Nincs ter. Ez a ter.

K. M. S. G. D. S.

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Communitas Alapítvány,
Bethlen Gábor Alap, Iskola Alapítvány
Petőfi Kulturális Ügynökség – Magyar Kultúráért Alapítvány

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 120, fél évre 60, negyedévre 40 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl, valamint a <https://www.lato.ro/elofizetesek> oldalon.

ISSN 1220-5982